

ՀՈՒՅՄ

Մշակութային և հասարակական ամսագիր

لويس

LOUYS

Armenian Monthly

ISSN 1682-5446

Աչքս չեմ թարթելու, հարկ եղած
դեպքում, «Իսկանդերի»
համազարկի հրամանն արձակելիս.
Սերժ Սարգսյան

Այս համարում

Հայերեն բաժին

- 1- Խմբագրական.....0
- 2- Հայաստանի Հանրապետություն.....1
- 3- Արևմտյան Հայաստան.....14
- 4- Սփյուռք.....16
- 5- Միջազգային.....21
- 6- Մշակույթ.....22

Պարսկերեն բաժին

- Արցախի պատմություն.....0-2
- Ռաֆաել Նահապետյան.....3-4
- Հայ գրականության նմուշներ.....5

Շապիկի առաջին էջում՝ «Իսկանդեր»

Վերջին էջում՝ Էդ. Բաղդասարյանի նոր գրքերը

Համար 221, Մարտ 2017 No. 221, March 2017

ماهنامه لويس - شماره ۲۲۱ فروردین ماه ۱۳۹۶

Մշակութային եւ հասարակական ամսագիր

ԼՈՒՅՍ

Արտոնատեր եւ գլխավոր խմբագիր՝
Էդ. Բաղդասարյան
Խմբագրական կազմ՝

Թամար Փանոսյան, Վանիկ Բաղդասարյան
Թամ Ղարախանյան, Վաչիկ Վարդանյան
Էմմա Բեգիջանյան, Հովիկ Վարդումյան,

Սաթենիկ Ավետիսյան, Անդրանիկ Խեչումյան
Փոստարկղ **15875-9488** Թեհրան - Իրան
Էլեկտրոնային փոստ՝ louys_monthly@yahoo.com
Ինտերնետային հասցեն՝ www.louysonline.com

LOUYS

Armenian Cultural and Social Monthly

License-holder and Editor-in-Chief

Edic Baghdasarian

www.Edic-Baghdasarian.com

WEB master: **Baruyr Baghdasarian**

POBox 15875-9488 Tehran – Iran

E-mail : louys_monthly@yahoo.com

Internet : www.louysonline.com

Հոդվածների հեղինակների կարծիքները կարող են
չհամընկնել խմբագրության տեսակետներին:
Արտատպության դեպքում հղումը «ԼՈՒՅՍ» - ին
պարտադիր է:

ماهنامه لويس

صاحب امتیاز ، مدیر مسئول و سردبیر: ادیک باغداساریان

نشانی نشریه : تهران صندوق پستی ۱۵۸۷۵-۹۴۸۸

پست الکترونیکی: louys_monthly@yahoo.com

نشانی اینترنت : www.louysonline.com

Այս չեն թարթելու, հարկ եղած դեպքում, «Իսկանդերի» համագարկի հրաման արձակելիս. Մերժ Սարգսյան

25.03.2017

Այսօր Հայաստանի զինուժի գերագույն գլխավոր հրամանատարն այքը չի թարթելու, հարկ եղած դեպքում, «Իսկանդերի» համագարկի հրաման արձակելիս: Այս մասին, այսօր՝ մարտի 25-ին, Արցախում զինժառայողների եւ նրանց ընտանիքի անդամների առջև իր ելույթի ժամանակ հայտարարել է ՀՀ նախագահ Մերժ Սարգսյանը:

Նա, իր ելույթում, մասնավորապես, նշել է.

«Անցած ապրիլին մենք հետ շարտեցինք միջազգային պայմանավորվածությունները դրժած հակառակորդին բոլոր ուղղություններով, մենք տապալեցինք նրանց պլանները, մենք կատարելապես ջախջախեցինք նրանց՝ այդ օրերի տեղեկատվական պատերազմում, մենք մի տարվա ընթացքում այնքան ամրացրինք սահմանն ու զինեցինք զորքը, որ այսօր մեր առաջնագիծն ուղղակի անճանաչելի է դարձել: Այսօր մեր տղաները հետեւում են հակառակորդի տեղաշարժին նրա տարածքի խորքում արդեն: Այսօր պատերազմատենչ հարեւանի տարածքի բոլոր ուղղություններով, ընդհուպ մինչեւ ամենակարեւոր ենթակառուցվածքներ, գերժամանակակից հզոր հարվածային ուժ է ուղղված: Եվ այսօր Հայաստանի զինուժի գերագույն գլխավոր հրամանատարն այքը չի թարթելու, հարկ եղած դեպքում, «Իսկանդերի» համագարկի հրաման արձակելիս: Ու դա հարեւան երկրում շատ լավ գիտեն:

Մենք այլևս երբեք միլիոնավոր նահատակների սրբադասում չենք անելու: Հաստատ չենք անելու»:

Հայաստանի Հանրապետություն

ԿԸՀ-ն հրապարակեց ԱԺ ընտրությունների նախնական արդյունքները. ԱԺ-ում ներկայացված կլինի 4 ուժ

Հայաստանի Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գրեթե ամբողջությամբ հաշվարկել է խորհրդարանական ընտրությունների նախնական արդյունքները: Ժամը 12:00-ի դրությամբ ստացվել են բոլոր 2009 տեղամասերի տվյալները: Մեծ առավելությամբ առաջատարը իշխող Հանրապետական կուսակցությունն է՝ 49,12 տոկոս:

- «Ելք» դաշինք- 7,77 (122 049 ձայն)
- «Ազատ դեմոկրատներ»-0,94 (14 746)
- «Հայկական վերածնունդ»-3,71 (58 277)
- «Ծառուկյան» դաշինք-27,32 (428 965)
- Կոնգրես-ՀԺԿ» դաշինք-1,65 (25 975)
- Հանրապետական կուսակցություն- 49,12 (771 247)
- Կոմունիստական կուսակցություն-0,75 (11 745)
- «Օհանյան-Բաֆֆի-Օսկանյան» դաշինք-2,7 (32 504)
- ՀՅ Դաշնակցություն-6,57 (103 173)

Նշենք, որ ԿԸՀ նախնական տվյալներով, ընտրություններին մասնակցել է քվեարկելու իրավունք ունեցող 2 մլն 588 հազար 590 քաղաքացիներից 1 մլն 577 հազար 323 քաղաքացի կամ քվեարկելու իրավունք ունեցող քաղաքացիների 60,93 տոկոսը:

Ընտրություններին մասնակցել են 5 կուսակցություններ եւ 4 դաշինքներ: Խորհրդարան անցնելու համար կուսակցություններին անհրաժեշտ է ստանալ ընտրողների քվեների 5 տոկոսը, դաշինքներին՝ 7 տոկոսը:

ՄԱՍԿԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔԵՐ

«ԵԼՔ» ԿՈՆԳՐԵՍ-ՀԺԿ	121 997	7,78%
«ԱԶԱՏ ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐ» ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ	14 740	0,94%
«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ» ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ	58 274	3,72%
«ՕՍԿԱՆՅԱՆ» ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՇԻՆՔ	428 962	27,35%
ԿՈՆԳՐԵՍ - ՀԺԿ ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՇԻՆՔ	25 973	1,66%
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ	770 718	49,15%
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ	11 742	0,75%
«ՕՍԿԱՆՅԱՆ-ԲԱՖՖԻ-ՕՍԿԱՆՅԱՆ» ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՇԻՆՔ	32 487	2,07%
ՀԱՅ ԵՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔՈՒԹՅՈՒՆ ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ	103 148	6,58%
ՄԵԿԱՎԵՐՏԵՂԱԿԱՆ ԲԱՍԿԻՑ	2 009	

Խորհրդարան մտած քաղաքական ուժերին ամենաշատ ձայներ բերած թեկնածուները

Խորհրդարանական ընտրությունների արդյունքում Ազգային ժողով մտած քաղաքական ուժերից Հայաստանի հանրապետական կուսակցությանը ամենաշատ ձայն բերած տարածքային պատգամավորի թեկնածուն Արարատի մարզում առաջադրված Արայիկ Գրիգորյանն է («Ավլար»-ի Արայիկ)՝ 45.339 ձայն:

ՀՀԿ-ին երկրորդ ամենաշատ ձայն բերած թեկնածուն է Լոռու մարզը ընդգրկող թիվ 9 ընտրական տարածքում տարածքային ցուցակով առաջադրված, «Տաշիր գրուպ»-ի սեփականատերերից Կարեն Կարապետյանը՝ 44255 ձայն, իսկ երրորդ տեղում Երևանի Շենգավիթ, Մալաթիա-Մերաստիա վարչական շրջաններն ընդգրկող թիվ 3 ընտրական տարածքում տարածքային

թեկնածու, գործարար-պատգամավոր Սամվել Ալեքսանյանն է՝ 42 472 ձայնով:

Խորհրդարան անցած «Ելք» դաշինքին ամենաշատ ձայնը բերել է Երևանի Կենտրոն, Նորք-Մարաշ, Էրեբունի, Նուբարաշեն վարչական շրջաններն ընդգրկող թիվ 4 ընտրական տարածքում առաջադրված Նիկոլ Փաշինյանը՝ 11513 ձայն, դաշինքի համար առավելագույն ձայն բերած մյուս թեկնածուն է Կոտայքի մարզն ընդգրկող թիվ 10 ընտրական տարածքում առաջադրված Սասուն Միքայելյանը, նա հավաքել է 6652 ձայն, եւ Լոռու մարզը ընդգրկող թիվ 9 ընտրական տարածքում առաջադրված Էդմոն Մարտիրոսյանը, որը հավաքել է 6123 ձայն:

«Ծառուկյան» դաշինքի համար ամենաշատ ձայնը բերել է Արարատի մարզն ընդգրկող թիվ 5 ընտրական տարածքում առաջադրված Գագիկ Ծառուկյանի փեսա Արզամ Աբրահամյանը՝ 34.415 ձայն, թիվ 10 ընտրատարածքում առաջադրված թեկնածու Դավիթ Մանուկյանը 20.761 ձայն, Շիրակի մարզն ընդգրկող թիվ 11 ընտրական տարածքում առաջադրված Գյումրիի Մանկավարժական ինստիտուտի նախկին ռեկտոր Վարդուհան Գրիգորյանը՝ 13.990:

Հայ Հեղափոխական Դաշնակցության թեկնածուներից էլ ամենաշատ ձայն հավաքողը Սյունիքի եւ Վայոց ձորի մարզերն ընդգրկող թիվ 13 ընտրական տարածքում առաջադրված Մուրեն Մանուկյանն է՝ 5274 ձայնով, այնուհետեւ Գեղարքունիքի մարզն ընդգրկող թիվ 8 ընտրական տեղամասում տարածքային թեկնածու Էլիան Սաղաթելյանը՝ 3458 ձայն, եւ Արագածոտնի մարզն ընդգրկող թիվ 7 ընտրական տեղամասում առաջադրված Տարոն Տոնոյանը՝ 3158 ձայնով:

Նշենք, որ ԿԸՀ-ն հրապարակել է ԱԺ ընտրությունների նախնական արդյունքները, ըստ որոնց՝ արդյունքները բաշխվել են հետեւյալ կերպ. Հանրապետական կուսակցություն- 49,12 տոկոս, «Ծառուկյան» դաշինք՝ 27,32 տոկոս, «Ելք» դաշինք՝ 7,77 տոկոս, ՀՅԴ՝ 6,57 տոկոս: Ըստ այդմ, ՀՀԿ-ն կստանա 58 մանդատ, «Ծառուկյան դաշինքը՝ 31 մանդատ, «Ելք» դաշինքը՝ 9 մանդատ եւ ՀՅԴ-ն՝ 7 մանդատ: Ընտրություններին մասնակցած մնացած 5 ուժերը («Ազատ դեմոկրատներ, «Հայկական վերածնունդ», ՕՐՕ դաշինք, «Կոնգրես-ՀԺԿ» դաշինք եւ Կոմկուս) չեն հաղթահարել ԱԺ-ում հայտնվելու նվազագույն շեմը:

ԿԸՀ նախնական տվյալներով, ընտրություններին մասնակցել է քվեարկելու իրավունք ունեցող 2 մլն 588 հազար 590 քաղաքացիներից 1 մլն 577 հազար 323-ը:

Ո՞ր ուժը քանի մանդատ կստանա նոր խորհրդարանում. ՀՀԿ-ն ստանում է կայուն մեծամասնություն

Ըստ ԱԺ ընտրությունների նախնական տվյալների, Հայաստանի նոր Ազգային ժողովի 105 մանդատներից 58-ը բաժին կհասնի ՀՀԿ-ին, 31 մանդատ բաժին կհասնի «Ծառուկյան» դաշինքին, 9 մանդատ՝ «Ելք» դաշինքին եւ 7 մանդատ՝ ՀՅԴ-ին:

Ընտրական օրենսգրքի 95-րդ հոդվածի համաձայն՝ մանդատները բաշխվում են հետեւյալ կերպ. Ազգային ժողով է անցել 4 քաղաքական ուժ: Նրանցից յուրաքանչյուրի մանդատը հաշվարկում է այսպես. տվյալ ուժի ստացած ձայների թիվը բազմապատկվում է 101-ով (ԱԺ-ի մանդատների նվազագույն թիվը), սպա բաժանվում այդ 4

ուժերին կողմ քվեարկած ընտրողների ձայների գումարի վրա:

ԱԺ անցնելու համար նվազագույն շեմը հաղթահարած 4 քաղաքական ուժերը միասին ստացել են 1 425 434 ձայն: Այսինքն՝ եթե ՀՀԿ-ն ստացել է 771 247 ձայն, ապա այդ թիվը բազմապատկվում է 101-ով, ապա բաժանվում 1 425 434-ի: Ստացվում է 54,6 մանդատ:

Նույն մեխանիզմով «Ծառուկյանը» դաշինքին բաժին է հասել 30,3 մանդատ, «Ելք» դաշինքին՝ 8,6 մանդատ, ՀՅԴ-ին՝ 7,3 մանդատ: Նրանց ստացած մանդատների ամբողջական թվերի գումարը 99 է: Այսինքն՝ եւս երկու մանդատ պետք է բաշխվի այդ 4 ուժերի միջև:

Քանի որ այդ 4 ուժերի ստացած մանդատների թվերի մեջ տասնորդականների մեծությամբ առաջինն են ՀՀԿ-ն ու «Ելք» դաշինքը, ապա նրանք ստանում են մեկական մանդատ:

Այսինքն՝ արդյունքում ստացվում է, որ ՀՀԿ-ն ստանում է 55 մանդատ, «Ծառուկյան» դաշինքը՝ 30 մանդատ, «Ելք» դաշինքը՝ 9 մանդատ եւ ՀՅԴ-ն՝ 7 մանդատ:

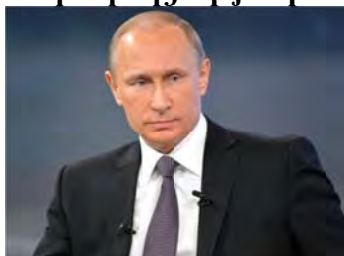
Բացի դրանից, Ընտրական օրենսգրքով 4 տեղ հատկացվում է ազգային փոքրամասնություններին: Բանաձեռի կիրառմամբ այդ 4 մանդատներից 3-ը բաժին է հասնում ՀՀԿ-ին, իսկ մեկ մանդատ՝ «Ծառուկյան» դաշինքին: Արդյունքում ՀՀԿ-ի մանդատների թիվը դառնում է 58, «Ծառուկյան» դաշինքինը՝ 31, «Ելք» դաշինքինը մնում է 9, եւ ՀՅԴ-ինը՝ 7: ԱԺ-ն բաղկացած կլինի 105 պատգամավորից:

Այսպիսով՝ ՀՀԿ-ն խորհրդարանում ստանում է մանդատների 55,2 տոկոսը: Դա բավարար է կայուն մեծամասնության համար եւ ՀՀԿ-ն առանց որեւէ ուժի հետ կոալիցիա կազմելու կարող է ձեւավորել կառավարություն:

Նշենք, որ ԿԸՀ-ն հրապարակել է ԱԺ ընտրությունների նախնական արդյունքները, ըստ որոնց՝ արդյունքները բաշխվել են հետեւյալ կերպ. Հանրապետական կուսակցություն- 49,12 տոկոս, «Ծառուկյան» դաշինք՝ 27,32 տոկոս, «Ելք» դաշինք՝ 7,77 տոկոս, ՀՅԴ՝ 6,57 տոկոս: Ընտրություններին մասնակցած մնացած 5 ուժերը («Ազատ դեմոկրատներ, «Հայկական վերածնունդ», ՕԲՕ դաշինք, «Կոնգրես-ՀԺԿ» դաշինք եւ Կոմկուս) չեն հաղթահարել ԱԺ-ում հայտնվելու նվազագույն շեմը:

ԿԸՀ նախնական տվյալներով, ընտրություններին մասնակցել է քվեարկելու իրավունք ունեցող 2 մլն 588 հազար 590 քաղաքացիներից 1 մլն 577 հազար 323-ը, կամ 60,93 տոկոսը:

Վլադիմիր Պուտինը շնորհավորել է Սերժ Սարգսյանին՝ ՀՀԿ-ի հաղթանակի կապակցությամբ

Ռուսաստանի Դաշնության Նախագահ Վլադիմիր Պուտինը շնորհավորական հեռագիր է հղել Նախագահ, Հայաստանի Հանրապետական կուսակցության նախագահ Սերժ

Սարգսյանին՝ ապրիլի 2-ին կայացած խորհրդարանական ընտրություններում ՀՀԿ-ի հաղթանակի առիթով.

«Հարգելի՛ Սերժ Ազատի, Ընդունեք անկեղծ շնորհավորանքներս Հայաստանում կայացած Ազգային ժողովի ընտրություններում Հանրապետական կուսակցության հաղթանակի կապակցությամբ:

Ժողովրդական քվեարկության արդյունքները լիովին հաստատեցին այն բարձր վստահությունը, որն անձամբ Դուք եւ Ձեր գլխավորած կուսակցությունը վայելում են Հայաստանի քաղաքացիների շրջանում: Դա նաեւ սոցիալ-տնտեսական զարգացմանն ուղղված արդիական խնդիրների լուծման, Հայաստանի ազգային շահերի պաշտպանության հարցում Ձեր վաստակի ընդունումն է:

Վստահ եմ, որ նոր կազմով Ազգային ժողովի գործունեությունը նպաստելու է մեր երկրների միջև գոյություն ունեցող բարեկամական, դաշնակցային հարաբերությունների հետագա ամրապնդմանը:

Օգտվում եմ առիթից, որպեսզի Ձեզ եւ Ձեր զինակիցներին մաղթեմ նոր հաջողություններ, իսկ Հայաստանի եղբայրական ժողովրդին՝ բարեկեցություն եւ բարգավաճում», -ասված է ՌԴ Նախագահի շնորհավորական հեռագրում:

Ընտրությունները լավ էին կազմակերպված. ՄԻջազգային դիտորդներն ասել են Նալբանդյանին

Ապրիլի 3-ին արտգործնախարար Էդվարդ Նալբանդյանն ընդունեց խորհրդարանական ընտրություններին դիտորդական առաքելություն իրականացնող մի շարք պատվիրակությունների ղեկավարների՝ ԵԱՀԿ կարճաժամկետ դիտորդների հատուկ համակարգող Իգնասիո Սանչես Ամորին, ԵԱՀԿ ԽՎ դիտորդական առաքելության ղեկավար Գեյր Յորգեն Բեկեւոլդին, ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ դիտորդական առաքելության ղեկավար Յան Պետերսենին, ԵԽԽՎ առաքելության ղեկավար Լիլիան Մորի Պասքեին, Եվրոպական խորհրդարանի պատվիրակության ղեկավար Հայդի Հաուտալային եւ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ տնօրեն Միխաել Գեորգ Լինկին:

Հյուրերը նախարարին ներկայացրին իրենց նախնական եզրակացությունները եւ դիտարկումները: Նրանք բարձր գնահատեցին իշխանությունների կողմից Հայաստանում իրականացվող ժողովրդավարական բարեփոխումները: Հյուրերը ողջունեցին նոր ընտրական օրենսգրքի ընդունումը եւ ընդգծեցին, որ, չնայած իրենց նախնական զեկույցում

նշված բացթողումներին, ընտրությունները լավ էին կազմակերպված:

Հանդիպմանը Հղվարդ Նալբանդյանը նշեց, որ կայացած ընտրությունները շատ կարելու էին խորհրդարանական կառավարման համակարգին անցնելու ճանապարհին: Այս առումով իրականացված բարեփոխումների բոլոր փուլերում Հայաստանի իշխանությունները սերտորեն համագործակցել են միջազգային գործընկերների հետ, որոնք բարձր են գնահատել այդ գործընթացը: Նախարար Նալբանդյանը շեշտեց, որ ընտրական գործընթացի բարեփոխումների նպատակն էր անցկացնել ազատ և արդար ընտրություններ, ինչի վկայությունն են կայացած ընտրությունները:

Հայաստանի արտգործնախարարը հատկապես ընդգծեց ընտրական օրենսգրքի մշակման ներառական բնույթը՝ խորհրդարանում ներկայացված բոլոր քաղաքական ուժերի ու քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների մասնակցությամբ, ինչն էական քայլ էր ընտրական գործընթացի հանդեպ հանրային վստահության առավել ամրապնդման ուղղությամբ:

Նախարարի խոսքերով, հիմնարար ազատությունների ապահովումը, ընտրությունների գործընթացի պատշաճ կազմակերպումը, ընտրացուցակների ճշգրտության զգալի բարելավումը, քաղաքական ուժերի համար հավասար և մրցակցային պայմանների ստեղծումը, նոր տեխնիկական միջոցների կիրառումը, քվեարկության գաղտնիության ապահովումը, քվեների հաշվարկի թափանցիկությունը մեծապես նպաստեցին ընտրական գործընթացի հաջողությանը:

Նա հավելեց, որ աննախադեպ է ընտրություններից հետո ընտրողների ստորագրված ցուցակների հրապարակումը՝ ընտրական գործընթացին հավելյալ թափանցիկություն հաղորդելու համար: Նախարարը նաև ընդգծեց, որ պետության կողմից խրախուսվել է և որևէ կերպ չի սահմանափակվել դիտորդների ներգրավումը, որոնց թիվը կազմել է շուրջ 30 հազար, ընտրությունները լուսաբանելու համար հավատարմագրվել էր շուրջ 1200 լրագրող:

Դիտորդական առաքելությունների ղեկավարները շնորհակալություն հայտնեցին ընտրությունները դիտարկելու հրավերի համար: Նրանք գոհունակություն հայտնեցին Հայաստանի իշխանությունների կողմից դիտորդական առաքելությունների համար նպաստավոր աշխատանքային պայմաններ ապահովելու, ինչպես նաև սերտ համագործակցության համար:

Երկուստեք կարելու էր ընտրական գործընթացների ուղղությամբ հետագա փոխգործակցությունը:

«Հ-ում արվում է հնարավորը՝ չեզոքացնելու Ադրբեջանի ու Թուրքիայի բացասական քարոզչության ազդեցությունը»

Հայաստանի տեղեկատվական միջավայրն առանձնահատուկ է այն առումով, որ գտնվում է հարևաններ Թուրքիայի ու Ադրբեջանի բացասական քարոզչության, հակահայկական նախաձեռնությունների թիրախում: Այդ մասին այսօր՝ մարտի 21-ին, «Ճգնաժամից դեպի զարգացում» սնվելով հաղորդակցությամբ» խորագրով WCFDavos/Yerevan ֆորումին հայտարարել է Հասարակայնության հետ կապերի հայաստանյան ասոցիացիայի (APRA) նախագահ Արա Սաղաթեյանը:

Նշենք, որ Երևանում, այսօր՝ մարտի 21-ին, մեկնարկել է WCFDavos/Yerevan երկօրյա ֆորումը, որը կազմակերպվել է Հասարակայնության հետ կապերի հայաստանյան ասոցիացիայի (APRA) և Դավոսի հաղորդակցության համաշխարհային ֆորում ասոցիացիայի (World Communication Forum Association) համատեղ ջանքերով:

Նրա խոսքով, փաստ է, որ հաղորդակցության և դրա կառավարման կարելությունն աշխարհում աճում է. «Օրեցօր զարգացող և փոփոխվող տեղեկատվական միջավայրը ստեղծում է նոր հնարավորություններ՝ միաժամանակ առաջ բերելով նոր մարտահրավերներ: Մենք գործում ենք հետճշմարտային քաղաքականության պայմաններում “post-truth politics”, որը բնութագրվում է սոցիալական ցանցերի դարաշրջանում փաստերի կարելության պայմանական նվազմամբ, որոնց փոխարեն առաջին պլան են մղվում այդ փաստերի մեկնաբանությունները և դրանց հետ կապված հույզերը: Սա տասնապատիկ ավելացնում է հաղորդակցության և դրա ուղիների կառավարիչների դերը և պատասխանատվությունը: Արդի իրականությունը վերահաստատում է մասնագիտական մոտեցումը, համաձայն որի՝ մեր աշխատանքը ոչ թե ծառայություն է, այլ առաքելություն է դարձել»,- ասաց Արա Սաղաթեյանը:

Դիմելով օտարերկրյա գործընկերներին և ներկայացնելով հայաստանյան իրականությանը՝ Ա. Սաղաթեյանն ընդգծեց.

«Մեր երկրի տեղեկատվական միջավայրն ունի մի շարք առանձնահատկություններ: Մենք գտնվում ենք առնվազն Թուրքիայի և Ադրբեջանի բացասական քարոզչության, հակահայկական նախաձեռնությունների թիրախում: Միաժամանակ, Հայաստանում արվում է ամեն հնարավորը, որպեսզի նվազեցվի ագրեսիվ արտաքին տեղեկատվական հոսքերի բացասական ազդեցությունը հասարակության վրա: Բոլորիս համար խոսքի և մամուլի ազատությունը ու դրանց շարունակական զարգացումն այն արժեքներն են, որոնք առաջնային են ժողովրդավարական գործընթացների համատեքստում: Հաղորդակցության և մեդիա ոլորտի մասնագետները շարունակում են փնտրել այն ուղիները, որոնց շնորհիվ լիարժեք կապահովվի տեղեկատվության հասանելիությունը, խոսքի ազատության իրավունքի իրացումն ու, միաժամանակ, տեղեկատվության փոխանակման արդյունքում անվտանգության նոր սպառնալիքներ ի հայտ չեն գա: Այս առումով հատկապես կարելու է իշխանության և հասարակության, քաղաքական գործընթացներին մասնակցող բոլոր ուժերի միջև շարունակական երկխոսությունը ավանդական ՉԼՄ-ների և նոր հարթակների միջոցով»:

Կոմունիստներ. Խորհրդային տարիները հայ ժողովրդի պատմության «ուկեղարն» էին

Խորհրդային տարիները հայ ժողովրդի պատմության «ուկեղարն էին»: Այսօր՝ մարտի 26-ին, Կոտայքի մարզի Բյուրեղավան քաղաքում ընտրողների հետ հանդիպման ժամանակ ասել է Կոմկուսի նախագահ Տանատ Սարգսյանը: «Մենք Ազգային Ժողով ենք գնում ծրագրով, որը կնպաստի քաղաքական վիճակի բարելավմանը, մենք Ազգային Ժողով ենք գնում ավելի կազմակերպված: Այսօր քաղաքական դաշտում գործող ուժերը, որոնք մտել են նախընտրական պայքարի մեջ, անգամ չունեն ելմենտար ծրագիր»,- ասել է նա:

Տաճատ Սարգսյանն անդրադարձել է արտագաղթին՝ նշելով, որ գլխավոր պատճառը երկրում տիրող ծանր սոցիալական իրավիճակն է, վարկերը, որոնց պատճառով ժողովուրդն իր ունեցվածքը գրավադրում է բանկերում, վերջում էլ դրանք թողնելով՝ հեռանում երկրից. «Յուրաքանչյուր երկրորդ ընտանիք կախման մեջ է բանկերից, արդյունքում ունեցած-չունեցածը տալիս են ու արտագաղթում»:

Իմ դերը կունենամ. Մերժ Սարգսյանը խոսել է 2018 թվականից հետո իր պլանների մասին

25.03.2017

Ես հիմա չգիտեմ՝ ինչ քաղաքական կառուցվածք կլինի 2018-ին, բայց եթե իմ գլխավորած քաղաքական ուժը հաղթի գալիք ընտրություններում, ապա այդ պահի դասավորությունից ելնելով ինչ-որ կարգավիճակում իմ դերը կունենամ մեր ժողովրդի անվտանգության ապահովման հարցում: Այս մասին, այսօր՝ մարտի 25-ին, Արցախում զինձառայողների եւ նրանց ընտանիքի անդամների առջև իր ելույթի ժամանակ հայտարարել է ՀՀ նախագահ Մերժ Սարգսյանը:

«Ինձ անընդհատ հարցնում են՝ ինչ եմ անելու 2018 թվականից հետո: Ես իմ կյանքի ընթացքում իրոք երբեք չեմ պլանավորել, թե հաջորդ հանգրվանին որտեղ եմ լինելու: Միշտ հայտնվել եմ այնտեղ, որտեղ մեր անվտանգությանն ավելի պիտանի եմ եղել: Ես հիմա չգիտեմ՝ ինչ քաղաքական կառուցվածք կլինի 2018-ին, բայց եթե իմ գլխավորած քաղաքական ուժը հաղթի գալիք ընտրություններում, ապա այդ պահի դասավորությունից ելնելով ինչ-որ կարգավիճակում իմ դերը կունենամ մեր ժողովրդի անվտանգության ապահովման հարցում: Չգիտեմ դա ինչ կարգավիճակ կլինի, բայց հաստատ որևէ ձևաչափով օգտակար կլինեմ», ընդգծել է նա:

Մերժ Սարգսյանի խոսքով, այսօր ավելի կարևոր հարց ունենք. «Մենք պիտի հասկանանք, որ ապրիլի 2-ը խաղ չէ, սուտ շուտասելուկների մրցույթ չէ, մենք պիտի հասկանանք, որ ապրիլի 2-ին մենք տանիքների վրա լավ ցատկոդներ չենք ընտրում, մենք մեր ժողովրդի գոյության իրավունքը պաշտպանողներ ենք ընտրում, մենք համազարկի, հարձակման և հարկ եղած դեպքում հետ քաշվելու հրաման տվողներ ենք ընտրում, դա անելու համար բավարար ներքին ուժ ունեցողներ ենք ընտրում:

Ընտրում ենք, թե ում հրամանատարության ներքո են այս տղաներն ավարտելու իրենց ծառայությունը, հաջորդները ծառայելու, ովքեր են պաշտպանելու մեր մանուկների անհոգ ուսման իրավունքն ու մեր մեծերի մայրամուտը: Հասկանում ենք արդյոք մենք սա, թե՛ ոչ, բայց քվեատուրի փին մոտենալիս ուղղակի պարտավոր ենք հասկանալ»:

Սամվել Բաբայանին մեղադրանք առաջադրվեց. Նա 2 ամսով կալանավորվեց

24.03.2017

Երևանի Կենտրոն և Նորք- Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանը քիչ առաջ 2 ամսով կալանավորել է Արցախի պաշտպանության բանակի նախկին հրամանատար Սամվել Բաբայանին: Այս տեղեկությունը գրույցում հաստատեց նրա պաշտպան Ավետիս Քալաշյանը:

Թե ինչ մեղադրանք է առաջադրվել Բաբայանին, փաստաբանը նշել չցանկացավ: Նա ասաց միայն, որ մեղադրանքն անհիմն է:

Ավելի վաղ ՀՀ Ազգային անվտանգության ծառայությունը հաղորդագրություն էր տարածել եւ հայտնել, որ Սամվել Բաբայանը ձերբակալվել է Հայաստանի Հանրապետություն «Իգլա» տեսակի զենիթա-հրթիռային համալիր տեղափոխելու փաստի առթիվ հարուցված քրեական գործի շրջանակներում:

Ռ-Դ ԱԳՆ-ն հերքել է Վրաստանից Հայաստան ռազմական շարսայուն անցնելու մասին հաղորդագրությունները

24.03.2017

Ռ-Դ ԱԳՆ-ում հայտարարել են, որ Ռուսաստանից Աբխազիա C-300 զենիթահրթիռային համալիրներ ուղարկելու մասին լուրերը չեն համապատասխանում իրականությանը, հաղորդում է «Ինտերֆաքս»-ը:

«Քարոզական աղմուկի համար առիթ է դառնում ամեն ինչ՝ եւ Աբխազիայի օրինաչափ որոշումը՝ օպտիմիզացնել անցակետերի թիվը Վրաստանի հետ իր սահմանին, եւ երկկողմանի համաձայնագիրը, որը Հարավային Օսեթիայի քաղաքացիներին թույլ է տալիս անհատական պայմանագրերով ծառայել ռուսական բանակում, եւ իբր թե Աբխազիայում հավելյալ C-300 դիվիզոնի տեղակայման մասին լուրերը: Եւ արդեն ամբողջությամբ ֆանտաստիկ մի պատմություն՝ Վրաստանից Հայաստան ռազմական շարսայուն անցնելու մասին», - ասվում է Ռ-Դ ԱԳՆ կայքի հաղորդագրությունում:

Ռ-Դ ԱԳՆ-ում նշել են, որ այդ ամբողջ քաղաքական թատրոնը նվիրված է մարտի 28-29-ին Ժնևում կայանալիք քննարկումների հերթական փուլին:

«Ըստ երևույթին, Թբիլիսին պատրաստվում է շարունակել ժնեյան հարթակում եկեղեցույթյան սարքածը: Ահա եւ ձեւավորվում է ճիշտ ժամանակին համապատասխան առճակատային- հիստերիկ մթնոլորտ», - ասվում է հաղորդագրությունում:

Մահացել է Վլադիմիր Բարխուդարյանը. Հոգեհանգիստը կլինի Կոնդի եկեղեցում

24.03.2017

90- տարեկանում մահացել է ականավոր պատմաբան, ՀՀ ԳԱԱ նախագահության խորհրդական, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյանը:

Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայից հայտնում են, որ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյանի հոգեհանգիստը տեղի կունենա 2017 թ. մարտի 25-ին ժամը 18.00-ին՝ Երեւանի Ս.Հովհաննես /Կոնդ/ եկեղեցում: Քաղաքացիական հոգեհանգիստը տեղի կունենա 2017 թ. մարտի 26-ին ժամը 12.00-ից 14.00-ը, ՀՀ ԳԱԱ նախագահության շենքում (Մարշալ Բաղրամյանի պող., 24):

Վլադիմիր Բարխուդարյանը ծնվել է 1927 թ. սեպտեմբերի 22-ին Վրաստանի Մառնեուլի շրջանի Աղքյորփի հայկական գյուղում, ծառայողի ընտանիքում: Տեղի միջնակարգ դպրոցն ավարտելուց հետո՝ 1945 թ., նա ընդունվում է Երեւանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետ եւ այն հաջողությամբ ավարտում 1950 թ.: Նույն տարում ընդունվում է ՀԽՍՀ ԳԱ պատմության ինստիտուտի ասպիրանտուրան:

Ասպիրանտական ուսումնառության տարիներին ակադ. Ս. Տ. Երեմյանի ղեկավարությամբ մասնագիտացել է Հայաստանի միջնադարյան պատմության հարցերում: 1954 թ. հաջողությամբ պաշտպանել է թեկնածուական, 1968 թ.՝ դոկտորական ատենախոսությունները:

Վ. Բարխուդարյանը աշխատանքային առաջին մկրտությունը ստացել է Հայաստանի պատմության պետական թանգարանում՝ որպես կրտսեր գիտական աշխատող (1955--1958): 1958 թ. նա աշխատանքի է անցել ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում՝ որպես կրտսեր (1958-1959), այնուհետեւ՝ ավագ (1963-1967), գիտաշխատող, գիտքարտուղար (1959-1963), փոխտնօրեն (1967-1990): 1990 թ. նա աշխատանքի է անցել ՀՀ ԳԱ նախագահությունում՝ որպես ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս քարտուղար (1990-2000), ՀՀ ԳԱԱ փոխնախագահ, ակադեմիկոս քարտուղար (2000-

2005), ՀՀ ԳԱԱ փոխպրեզիդենտ, հումանիտար գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար (2005-2006), ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության եւ հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար (2006-2011), ՀՀ ԳԱԱ նախագահության խորհրդական (2011-2017 թ.):

Վ. Բարխուդարյանի գիտական գործունեությունն ընթացել է հայկական գաղթավայրերի, պատմագիտության եւ հայթուսական հարաբերությունների հիմնահարցերի մշակման ուղղությամբ: Նա առաջին մասնագետներից էր, որ, գիտակցելով գաղթավայրերի պատմության հետազոտության կարևորությունը, դարձավ այդ ուղղության համակարգված ու գիտական նորովի ուսումնասիրության սկզբնավորողներից մեկը:

«Նոր-Նախիջևանի հայկական գաղութի պատմություն» (հ.1-2, Երեւան, 1967, 1985) մենագրության մեջ աղբյուրագիտական հարուստ հենքով լուսաբանել է հայկական գաղութի տնտեսական, հասարակական քաղաքական եւ մշակութային պատմությունը:

Վ. Բարխուդարյանի ուսումնասիրությունն ակնառու է դարձնում հայկական գաղութի նշանակալի դերը հարավային Ռուսաստանի՝ Նովոռոսիայի գրեթե ամբողջաբնակ տափաստանները յուրացնելու, ամեւտրատնտեսական կյանքը զարգացնելու գործում:

Վ. Բարխուդարյանի՝ պատմության ինստիտուտի «Հայ գաղթօջախների եւ Սփյուռքի պատմություն» բաժնի ղեկավարության ներքո՝ ստեղծվեցին հայ գաղթավայրերի պատմությանը նվիրված մի շարք հոդվածների ժողովածուներ. «Հայինգարական պատմական եւ մշակութային կապերի պատմությունից», «Հայ ազատագրական շարժումները եւ հայկական գաղթավայրերը 16-18-րդ դարերում» (1985), «Էջեր հայ գաղթավայրերի պատմության» (1996):

Վ. Բարխուդարյանը լուրջ ներդրում է ունեցել անկախություն ձեռք բերելուց հետո դպրոցներում պատմության դասագրքերի ստեղծման գործում:

Հասկանալի պատճառներով անհնար էր դարձել նախկին դասագրքերով հայոց պատմության դասավանդումը: Նրա խմբագրությամբ լույս տեսան հայ ժողովրդի ամբողջական պատմությունն ընդգրկող չորս դասագիրք:

Ակադեմիկոս Վ. Բարխուդարյանը երկար տարիներ եղել է ՀՀ ԳԱԱ պատմության, հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտների, Երեւանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետի, Մ. Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, Բարձրագույն որակավորման հանձնաժողովի եւ այլ հաստատությունների գիտական խորհուրդների անդամ եւ գործուն մասնակցություն է ունեցել դրանց աշխատանքներին: Վ. Բարխուդարյանը առանձնակի ջերմությամբ ու եռանդով է մասնակցել Հայոց եկեղեցու հոգևոր ու գիտամշակութային կյանքին: Նա երկար տարիներ եղել է Բարձրագույն հոգևոր խորհրդի անդամ: Ակտիվ մասնակցություն է ունեցել Օշականի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց դպրատան կայացմանը:

Ակադեմիկոս Վ. Բարխուդարյանն ավելի քան չորս տասնամյակ՝ որպես Պատմության ինստիտուտի փոխտնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս քարտուղար, փոխնախագահ, հայագիտության եւ հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար,

ծավալել է գիտական կազմակերպական ակտիվ գործունեություն: Որպես վաս-տակի գնահատում նա արժանացել է բազմաթիվ պարգևների՝ ԽՍՀՄ Պատվո նշան, ՀՀ Մուրթ Մերոպ Մաշտոց, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Ս. Սահակ Ս. Մերոպ շքանշաններ, ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարարության ոսկե մեդալ:

Վրաստանի պաշտպանության նախարարությունը հերքել է ՌԳ-ից Հայաստան ռազմական տեխնիկայի տարանցումը

23.03.2017

Տեղեկությունն այն մասին, որ Ռուսաստանից Հայաստան Վրաստանի տարածքով ռազմական տեխնիկա է տեղափոխվել, չի համապատասխանում իրականությանը: Այս մասին ասվում է Վրաստանի պաշտպանության նախարարության հայտարարությունում, հաղորդում է «Sputnik-Грузия»-ն:

Չորեքշաբթի օրը Վրաստանի նախկին իշխող «Ազգային միասնական շարժում» կուսակցության առաջնորդներից Նուգզար Ցիկլաուրին հայտարարել է, որ Բոլնիսի շրջանում (Զվեմո Զարթիի շրջան) նկատել են ռուսական պետհամարանիշներով մի քանի բեռնատար ավտոմեքենաներ: Ցիկլաուրիի խոսքով՝ ամենայն հավանականությամբ, դա ԲՈՒԿ ինքնազնայ գննիթանիթոռայի համալիր է եղել: Բեռը Ռուսաստանից Հայաստան է ուղևորվելիս եղել:

«Տարածված տեղեկությունն այն մասին, որ այսօր ռուսական ռազմական տեխնիկան իբր թե Վրաստանով տարանցիկ նշանակությամբ, Հայաստան է ուղևորվել, չի համապատասխանում իրականությանը: Դա քաղաքացիական, ոչ թե ռազմական նշանակության տեխնիկա է: Պաշտպանության նախարարությունը ռազմական արտադրանքի տարանցման թույլտվություն տալիս է, սակայն այս դեպքում նման թույլտվություն չի տրվել», - ասվում է հայտարարությունում:

Ընդգծվել է նաև, որ արդեն երկար տարիներ ոչ ոք նախարարություն չի դիմել ռազմական տեխնիկայի տարանցման թույլտվության համար՝ ինչպես Հայաստանից, այնպես էլ Ռուսաստանից:

Նախագահը հրամանագիր է ստորագրել Իրաքի Էրբիլ քաղաքում ՀՀ զլխավոր հյուպատոսություն ստեղծելու մասին

23.03.2017

ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի հրամանագրով Իրաքի Էրբիլ քաղաքում ՀՀ զլխավոր հյուպատոսություն կստեղծվի: ՀՀ նախագահի մամուլի գրասենյակից հայտնում են, որ ՀՀ նախագահի համապատասխան հրամանագրում ասվում է.

«Հիմք ընդունելով «Դիվանագիտական ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ որոշում եմ.

Իրաքի Հանրապետության Էրբիլ քաղաքում ստեղծել Հայաստանի Հանրապետության զլխավոր հյուպատոսություն՝ հյուպատոսական շրջանում ընդգրկելով Բուրդիստանի տարածաշրջանը (Էրբիլ, Սուլեյմանիա, Դոհուկ)»:

Արևելագիտության ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնում միաձայն վերընտրվեց Ռուբեն Սաֆրաստյանը

22.03.2017

ՀՀ ԳԱԱ նախագահությունը մարտի 22-ի նիստում ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնում միաձայն վերընտրեց ակադեմիկոս Ռուբեն Սաֆրաստյանին: Այս մասին հայտնեցին Գիտությունների ազգային ակադեմիայից:

Ռուբեն Սաֆրաստյանի հետազոտությունների բնագավառն ընդգրկում է Թուրքիայի նոր եւ նորագույն պատմությունը, Թուրքիայի արտաքին քաղաքականությունը, տարածաշրջանային խնդիրները, ցեղասպանագիտությունը: Նրա հիմնական գիտական արդյունքները վերաբերում են թուրքական գաղափարաքաղաքական հոսանքների ուսումնասիրմանը, ցեղասպանության տեսական հետազոտությանը:

Ռուբեն Սաֆրաստյանը ղեկավարում է Արևելագիտության ինստիտուտը 2006 թվականից:

Քաղաքացիները «Հաց բերողին» սգո սրահից մինչև գերեզմանատուն ուղեկցեցին ծափահարություններով

22.03.2017

Երեւանում այսօր՝ մարտի 22-ին, տեղի ունեցավ Արթուր Սարգսյանի «Հաց բերողի» հուղարկավորությունը:

Արթուր Սարգսյանին վերջին հրաժեշտը տալու էին եկել բազմաթիվ քաղաքացիներ, հայտնի մշակույթի եւ քաղաքական գործիչներ: «Հաց բերողին» քաղաքացիները սգո սրահից մինչև Ծահույանի գերեզմանատուն ուղեկցեցին ծափահարություններով եւ «Արթուրը չի մահացել, Արթուրը գոհվել է», «Փառք Հաց բերողին»

վանկարկումներով: Ծափահարություններին միանում էին նաև անցորդները:

Շահումյանի գերեզմանատանը թաղման արարողակարգի ժամանակ դերասանուհի Թամարա Հովհաննիսյանը հայտարարեց, որ «Հաց բերողին» թաղում են հատուկ փորված բետոնապատ դամբարանատիպ փոսում, որպեսզի հետագայում հնարավորության դեպքում Արթուր Սարգսյանի մարմինը տեղափոխեն «Եռաբլուր» պանթեոն: Հիշեցնենք, որ «Սասնա ծռերին» օժանդակելու մեջ մեղադրվող Արթուր Սարգսյանը՝ «Հաց բերողը», մարտի 16-ին մահացել էր «Արմենիա» բժշկական կենտրոնում:

Արթուր Սարգսյանը 2016 թվականի ամռանը ռատիկանության Երևանի ՊՊԾ գնդի տարածքը գրավելու օրերին կրակահերթերի տակ ավտոմեքենայով ճեղքել էր ռատիկանական պատն ու սնունդ տարել «Սասնա ծռեր» զինված խմբին:

Ադրբեջանին ոչինչ զիջել չի կարելի. Փորձագետ

10.03.2017

Ադրբեջանին որևէ զիջում չի կարելի անել: Այս մասին մարտի 10-ին լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ ասել է ՀՀ արտաքին գործերի նախկին նախարար, արտակարգ և լիազոր դեսպան Արման Նավասարդյանը:

Նրա կարծիքով՝ վերջերս Ֆրանսիա կատարած պաշտոնական այցի ժամանակ ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի հայտարարությունը ներկա իրադրությունում շատ ճիշտ էր: Իսկ ՀՀ պաշտպանության նախարար Վիգեն Սարգսյանի հայտարարությունը Բաքվի համար «սառը ցնցուղ» դարձավ: Նման վարքագիծ պետք էր դրսևորել վաղուց, կարծում է նա: «Ինչու՞ մենք ժամանակին ստորագրեցինք Մադրիդյան սկզբունքների ներքո: Գոնե այժմ պետք է ուղղել այդ սխալը, քանի որ Ադրբեջանին ոչինչ տալ չի կարելի», - ընդգծել է Նավասարդյանը:

Հիշեցնենք, որ «Ֆրանս Փրես» պետական գործակալության հետ հարցազրույցում Սերժ Սարգսյանը հայտարարել է. «Հայաստանում գերիշխող է կարծիքը, որ ռազմական գործողությունների վերակսումը ժամանակի հարց է և որ Գերագույն հրամանատարն ու պաշտպանության նախարարը պետք է պատրաստ լինեն պատերազմի սկսվելուն թեկուզ վաղը: Չեմ կարծում, որ նոր պատերազմն անմիջական վտանգ է, բայց պետք է պատրաստ լինել ամեն ինչի, երբ գործ ունես անկանխատեսելի հարեւանի հետ»:

Կյանքից հեռացել է ժողովրդական նկարիչ Անատոլի Գրիգորյանը

15:50, 18.03.2017

ՀՀ մշակույթի նախարարությունը խոր վշտով տեղեկացնում է, որ մարտի 17-ին, 75 տարեկան հասակում կյանքից հեռացել է գեղանկարիչ, Հայաստանի Հանրապետության ժողովրդական նկարիչ Անատոլի Հակոբի Գրիգորյանը: Անատոլի Գրիգորյանի մահվան կապակցությամբ ստեղծվել է թաղման կառավարական հանձնաժողով:

Հայաստանը ԱՄԷ-ի քաղաքացիների համար առանց վիզայի ռեժիմ է սահմանել

16.03.2017

Հայաստանն առանց վիզայի ռեժիմ է սահմանել Արաբական Միացյալ Էմիրությունների քաղաքացիների համար: Մարտի

16-ին այս մասին որոշումն ընդունվեց կառավարության նիստի ժամանակ:

Որոշման հիմնավորման մեջ նշված է, որ ավելի հեշտ է միակողմանի կարգով վիզային ռեժիմը հիմա չեղարկել, քան սպասել մինչև Էմիրությունները նույն ռեժիմը կսահմանեն Հայաստանի քաղաքացիների համար: Նույնիսկ միակողմանի չեղարկումը անչափ շահավետ կլինի զբոսաշրջիկներին, գյուղատնտեսության, անշարժ գույքի, առողջապահության ոլորտներում հնարավոր ներդրողներին ներգրավելու տեսակետից: Առանց վիզայի ռեժիմը սահմանվել է ստանդարտ պայմաններով (տարվա ընթացքում մինչև 180 օր):

Ալեքսեյ Միլեր. Ռուսաստանն ուզում է Հայաստանի օգնությամբ Իրան էլեկտրաէներգիա մատակարարել

15.03.2017

Ռուսաստանը մտադիր է Հայաստանի օգնությամբ փոխանակման գործարքներով հարթել դեպի Իրան էլեկտրաէներգիայի մատակարարումները: Այս մասին հայտնել է Գազպրոմի ղեկավար Ալեքսեյ Միլերը, փոխանցում է Gazeta-ն:

«Հայաստանը ծրագրում է հաջորդ տարի կառուցել բարձրվոլտային էլեկտրամատակարարման գիծ, ինչը Ռուսաստանին թույլ կտա փոխանակման գործարքներով էլեկտրաէներգիա արտահանել իրանական շուկա», - ասել է Միլերը:

Նա նաև շեշտել է, որ այս պահին ավարտվել է Հրազդանի ՋԷԿ-ի հինգերորդ բլոկի արդիականացումը:

Կոմկուս. Հայաստանին անհրաժեշտ է զարգացնել ռազմական արդյունաբերությունը

14.03.2017

Հայաստանին անհրաժեշտ է զարգացնել ռազմական արդյունաբերությունը: Այս մասին մարտի 14-ին լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ հայտարարել է Կոմունիստական կուսակցությունից պատգամավորի թեկնածու Իրինա Հովակիմյանը:

Նրա խոսքով՝ կոմունիստական գաղափարաբանությունը քարոզել ու քարոզում է մարդասիրական գաղափարներ: Դրանք են՝ սեր, հարգանք, օգնություն, հասարական սեփականության հավասարապես օգտագործում:

«Մենք, իհարկե, ունեինք տնտեսության զարգացման հիանալի մեթոդներ: Մենք բոլորս գիտենք, որ տնտեսության հիմնական օղակն արդյունաբերությունն է, ես կարող եմ առանձնացնել ռազմական արդյունաբերությունը: Հաշվի առնելով մեր հարեւանների տրամադրվածությունը՝ մենք պետք է զարգացնենք ռազմական արդյունաբերությունը», - ընդգծել է Հովակիմյանը:

Մանկավարժ. Հայաստանում այսօր կոմունիստական գաղափարախոսության մեծ պահանջարկ կա

13.03.2017

Ներկայումս Հայաստանում կոմունիստական գաղափարախոսության մեծ պահանջարկ կա: Այս մասին մարտի 13-ին՝ լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ հայտարարեց Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցությունից պատգամավորի թեկնածու, մանկավարժ Արմինե Դավթյանը:

Նրա խոսքով՝ սա պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ կոմունիստական գաղափարախոսությունը պարունակում է մարդկության ապագայի տեսլականի նկարագրություն, երբ բոլոր մարդիկ հավասար հնարավորություններ կունենան: «Այսօր մենք կործանում ենք մեր կրթական համակարգը: Կրթությունը, որպես պետության ռազմավարական ինստիտուտ, պետք է զարգացնի արտադրությունը եւ տնտեսությունը: Մեր ընդդիմախոսներն այսօր գաղափարախոսական հիմքեր չունեն, մենք այսօր չգիտենք՝ որն է Հանրապետական կուսակցության կամ «Բարգավաճ Հայաստանի» գաղափարախոսական հիմքը: Մեզ այսօր պակասում են կոմունիստական արժեքները», - ընդգծեց Դավթյանը:

Կոմկուս. Հայաստանի իրավիճակում գունավոր հեղափոխությունների մասին մտածելն անգամ վտանգավոր է

11.03.2017

Հայաստանն այնպիսի դրության մեջ է, որ գունավոր հեղափոխությունների մասին մտածելն անգամ վտանգավոր է, գրույցում այս մասին հայտարարեց Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցությունից պատգամավորության թեկնածու, ԽՍՀՄ վաստակավոր օդաչու Դմիտրի Ադբաշյանը:

Հարցին, արդյո՞ք Հայաստանում գունավոր հեղափոխությունների վտանգ տեսնում է, նա պատասխանեց. «Ես չեմ հավատում, որ Հայաստանում կան ուժեր, որոնք կարող են որեւէ հեղափոխություն իրականացնել: Եթե նրանք ինչ-որ տեղ կան, ապա դրանք մարդիկ են, որոնք դավաճանել են մեր ազգին, քանի որ Հայաստանն այնպիսի իրավիճակում է, որ հիմա որեւէ հեղափոխության մասին մտածելն անգամ վտանգավոր է»:

Հիշեցնենք, որ Հայաստանի Միացյալ առաջադիմական կոմունիստական կուսակցության նախագահ Վազգեն Մաֆարյանը, ներկայացնելով Կոմկուսի նախընտրական ծրագիրը, հայտարարել էր. «Անհրաժեշտ է Հայաստանի ներքում պայքարել կասկածելի ծագման ուժերի ակտիվացման դեմ, որոնք գունավոր հեղափոխություններ են ծրագրում, քանի որ այդ ուժերը չեն կարող ծառայել մեր ժողովրդի ազգային շահերին»:

Միայն ուժեղ տնտեսությամբ պետությունը կարող է արտաքին քաղաքականության մեջ պայմաններ թելադրել . Վազգեն Մաֆարյան

06.03.2017

Ղարաբաղյան հակամարտությունը պետք է լուծվի ազգերի ինքնորոշման սկզբունքի հիման վրա: Այս մասին նախընտրական բանավեճերի ժամանակ մարտի 6-ին ասել է Հայաստանի Միացյալ առաջադիմական կոմունիստական կուսակցության նախագահ Վազգեն Մաֆարյանը, որը 2-րդ հորիզոնականն է զբաղեցնում Հայաստանի Կոմկուսի համամասնական ցուցակի համապետական մասում:

Նրա խոսքով, ազգերի ինքնորոշման իրավունքը միշտ բարձր է եղել տարածքային ամբողջականության սկզբունքից: «Հակառակ դեպքում Աֆրիկայում 50-ից ավելի պետություն չէր լինի», - նկատել է նա: Նա ասել է, որ աշխարհին պետք է հիշեցնել ինքնորոշման սկզբունքի գերակայությունը ու Հայաստանի Կոմկուսը մտադիր է օգտագործել իր հին ու նոր կապերը՝ դրան հասնելու համար: Մաֆարյանը նաեւ նկատել է, որ անհրաժեշտ է զարգացնել երկրի տնտեսությունը: «Միայն ուժեղ տնտեսությամբ պետությունը կարող է արտաքին քաղաքականության մեջ պայմաններ թելադրել», - ամփոփել է նա:

Ժամանակն է, որ ռազմավարական նշանակության օբյեկտները պետության սեփականությունը դառնան. Հայաստանի կոմկուս

06.03.2017

Ժամանակն է, որ ռազմավարական նշանակության օբյեկտները պետության սեփականությունը դառնան: Այս մասին այսօր՝ մարտի 6-ին, հայտարարել է ՀՀ կոմունիստական կուսակցության կենտրոնական կոմիտեի առաջին քարտուղար Տաճատ Սարգսյանը:

«Մենք պետք է զարգացնենք ռազմական արդյունաբերությունը», - ընդգծել է Տաճատ Սարգսյանը: Նա հավելել է, որ անհրաժեշտ ներդրումների միջոցով պետք է զարգանա նաեւ գիտությունը:

94 տարեկանում կյանքից հեռացել է հայտնի օդաչու-փորձարկող Ստեփան Միկոյանը

24.03.17

Իննսուներսու տարեկանում (95-ամյակը կլրանար հուլիսին) մահացել է խորհրդային պետական գործիչ Անաստաս Միկոյանի որդին՝ հայտնի օդաչու-փորձարկող Ստեփան Միկոյանը: Այդ մասին հայտնում է [Russia Today](#)-ը՝ վկայակոչելով «ՄիԳ» ռուսական ինքնաթիռաշինարարական կորպորացիայի մամուլի ծառայությանը:

«2016 թվականի մարտի 24-ին 94 տարեկանում կյանքից հեռացել է Խորհրդային Միության հերոս, ԽՍՀՄ պատվավոր օդաչու-փորձարկող, ավիացիայի գեներալ-լեյտենանտ Ստեփան Անաստասի Միկոյանը, որը մեծ ներդրում է ունեցել հայրենական ավիացիայի զարգացման գործում», - ասված է հաղորդագրությունում:

Կորպորացիայում ընդգծել են, որ Ստեփան Միկոյանի մահը կորուստ է ամբողջ հայրենական ավիացիայի համար:

«Նա երկար և արժանի կյանք է ապրել: Նրա անունը միշտ կմնա ավիացիայի պատմության և մեր հիշողության մեջ», - հավելել են մամուլի ծառայությունում:

1941 թվականին Միկոյանն ավարտել է Կաչինսկի Ա. Մյասնիկյանի անվան օդաչուների ռազմական ավիացիոն դպրոցը, իսկ նույն տարվա դեկտեմբերին մեկնել է ճակատ: Որպես օդաչու մասնակցել է Հայրենական մեծ պատերազմին:

Անցած տարվա նոյեմբերին մահացել է Ստեփան Միկոյանի եղբայրը՝ խորհրդային ավիակոնստրուկտոր և ՄիԳ-29 կործանիչի ստեղծողներից Հովհաննես Միկոյանը:

2017-ին ԵՄ-ն Հայաստանին 40-45 մլն եվրո կհատկացնի

07.04.2017

2017-ին Եվրամիությունը Հայաստանին կհատկացնի 40-45 մլն եվրոյի չափով դրամաշնորհներ: Այս մասին ապրիլի 7-ին լրագրողներին հայտնել է Հայաստանում ԵՄ պատվիրակության համագործակցության բաժնի ղեկավար Խոսե Բին Աճեմյանը:

ԵՄ-ն տարեկան 40-45 մլն եվրո է հատկացնում Հայաստանին, որի կեսը, որպես կանոն, բյուջետային աջակցության համար, իսկ մյուս կեսը՝ նպատակային ծրագրերի: Վերջին 10 տարիներին աջակցության ծավալը կազմել է մոտ 500 մլն եվրո, հավելել է նա:

«Ընդ որում , ի տարբերություն այլ դոնորների, եթե նրանց այդպես անվանենք, մենք ոչ թե վարկ ենք տալիս, այլ դրամաշնորհ: Մենք այդ գումարը հետ չենք պահանջում: Մեր նպատակն է աջակցել Հայաստանի կառավարությանը», - հայտնել է Աճեմյանը:

Ովքե՛ր են լինելու ազգային փոքրամասնությունների պատգամավորները եւ որ ուժերն են ներկայացնելու

06.04.2017

Հայաստանի ամենամեծ 4 ազգային փոքրամասնություններից երեքի (քրդեր, ասորիներ, եզդիներն) ներկայացուցիչները խորհրդարան կանցնեն ՀՀԿ ցուցակով: Այս մասին նշել է ՀՀԿ կազմակերպչական հանձնաժողովի նախագահ Ռուբեն Թադևոսյանը:

Եւս մեկ ազգային փոքրամասնության (ռուսներ) ներկայացուցիչ ԱԺ կանցնի «Ծառուկյան» դաշինքի ցուցակով:

Ըստ այդմ, խորհրդարան են անցնում ՀՀԿ համապետական ցուցակի երկրորդ մասում ընդգրկված հետևյալ ներկայացուցիչները. Ռուստամ Մախմուդյան (եզդի), Կնյազ Հասանով (քուրդ) եւ Արսեն Միխայլով (ասորի):

Նշենք, որ Ռուստամ Մախմուդյանը ԵՊՀ դոցենտ է, Արսեն Միխայլովը՝ «Աթուր» ասորական սոցիալ-հասարակական նախագահ, Արզնի համայնքի ղեկավարի տեղակալ:

«Ծառուկյան» դաշինքից խորհրդարան է անցնում Տատյանա Միքայելյանը (ռուս): Նա աշխատում է «Ինտելեքուալ» Գյումրիի մասնաճյուղում:

Նշենք, որ Սահմանադրության 89-րդ հոդվածի 2-րդ կետի եւ Ընտրական օրենսգրքի համաձայն՝ կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի համապետական ընտրական ցուցակի 2-րդ մասում ընդգրկվում են ընտրությունների նախորդող վերջին մարդահամարի տվյալներով առավել մեծ թվով մշտական բնակչություն ունեցող առաջին չորս ազգային փոքրամասնության ներկայացուցիչները:

Դոնթի բանաձեւերով որոշվում է, թե 4 ազգային փոքրամասնություններից յուրաքանչյուրը որ քաղաքական ուժի կողմից է առաջադրվում:

Ըստ այդ բանաձեւի ազգային փոքրամասնությունների տեղերը բաշխվում են հետևյալ հերթականությամբ. 1-ին՝ ՀՀԿ, 2-րդ՝ «Ծառուկյան» դաշինք, 3-րդ եւ 4-րդ՝ կրկին ՀՀԿ: Քանի որ մեծությամբ երկրորդ ազգային փոքրամասնությունը ռուսներն են, նրանց ներկայացուցիչը ներկայացվում է «Ծառուկյան» դաշինքի կողմից:

Հայաստան. փոքրիկ եվրոպական երկիր՝ հարուստ հոգեւոր պատմությամբ. BBC (Փոտո)

06.04.2017

Բրիտանական BBC-ի կայքը ճամփորդությունների մասին բաժնում Հայաստանի մասին հողված եւ վառ լուսանկարների շարք է հրատարակել՝ «Եվրոպական երկիր, որը քրիստոնեությունը որպես պետական կրոն է ընդունել 301 թվականին» վերնագրով:

Հողվածում նշվում է, որ Հայաստանն աշխարհի ամենափոքր երկրներից է, բայց հարուստ հոգեւոր պատմություն ունի, որը տեսանելի է մինչ օրս:

Հրատարակման մեջ նշվում է Գրիգոր Լուսավորչի կյանքի մասին, որը քրիստոնեությունը Հայաստան է բերել: Հողվածը մանրամասն պատմում է նաեւ Գառնու տաճարի, Էջմիածնի, Գեղարդի վանական համալիրի, խաչքարերի, Քարահունջի եւ Եղեռնի գյուղի եկեղեցու մասին:

Կոմկուս. Պաշտոնապես հայտարարված քվեարկության արդյունքները հեռու են իրականությունից

10:43, 05.04.2017

Հայաստանի Կոմկուսի՝ պաշտոնապես հայտարարված արդյունքները հեռու են իրականությունից, այս մասին հայտարարեց Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի առաջին քարտուղար Տանատ Սարգսյանը:

«Իհարկե՝ մինչ ընտրությունների օրը բոլորի մոտ կարծիք կար, որ Կոմունիստական կուսակցությունն անապաման տեղ է ունենալու խորհրդարանում, քանի որ այդ մասին էր վկայում նախընտրական շրջանում մեր հանդիպումների ժամանակ ժողովրդի տրամադրվածությունը: Մակայն հրատարակված թվերը, որ ստացել է Հայաստանին Կոմկուսը, անհավանական են՝ ընդամենը 0.75%: Դա շատ հեռու է իրականությունից: Իհարկե՝ մենք գիտենք, որ ընտրություններն արդար չեն եղել: Ժողովուրդը, ելնելով, սոցիալ-տնտեսական ծանր իրադրությունից, հարկադրված է եղել վերցնել նետված մի քանի կոպեկը», - հայտարարեց Սարգսյանը:

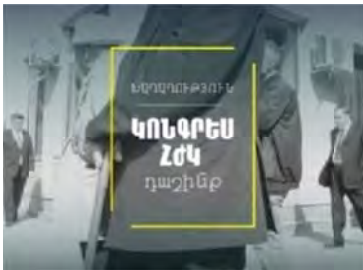
Դիտարկմանը, որ քվեարկությունից առաջ Կոմկուսը գոհ էր քարոզարշավից եւ լրատվամիջոցներում նախընտրական հանդիպումների լուսաբանումից ու հույս էր հայտնում, որ հաղթահարելու է 5%-ի շեմը՝ ոչինչ չնշելով ընտրությունների

անարդար բնույթի մասին, ՀԿԿ ԿԿ առաջին քարտուղարը պատասխանեց. «Մինչև ընտրությունների օրն ամեն ինչ նորմալ էր. եւ լրատվամիջոցներն էին օբյեկտիվ, եւ իշխանությունները որեւէ ճնշում չէին գործադրում: Մենք չէինք էլ կասկածում, որ նման քան կարող է տեղի ունենալ»:

Հիշեցնենք, որ Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցությունն ապրիլի 2-ի խորհրդարանական ընտրություններում ընդամենը 11.742 ձայն է հավաքել կամ 0.75%, ինչը, 2012 թվականի մայիսի 6-ի ԱԺ ընտրությունների համեմատ, ավելի քան 4.000 ձայնով պակաս է:

Կոնգրես-ՀԺԿ դաշինքը բողոքարկի ընտրությունների արդյունքների օրինականությունը

07.04.2017

Կոնգրես-ՀԺԿ դաշինքը այսօր, խորհրդարանական ընտրություններից հետո առաջին անգամ հանդես է եկել հայտարարությամբ եւ նշել, որ բողոքարկելու է խորհրդարանական ընտրությունների արդյունքների օրինականությունը:

«2017 թվականի ապրիլի 2-ի Ազգային Ժողովի ընտրություններն անցան իշխանության կողմից կազմակերպված զանգվածային և համակարգված օրինախախտումների կիրառությամբ: Այդ օրինախախտումները ներառում են.

- Սահմանադրության խախտմամբ ընտրությունների օրվա նշանակումը:
- Ընտրակաշառքի զանգվածային բաժանումը, քաղաքացիների անձնագրերի եւ նույնականացման քարտերի ապօրինի հավաքումը, իրավապահ մարմինների անգործությունը:
- Ընտրողների ահաբեկումը, վարչական լծակներով եւ կրիմինալի ներգրավմամբ ճնշումների լայնածավալ կիրառումը: Ոստիկանության օժանդակությամբ ընտրողներին պարտադրված զանգվածային վերագրանցումների կատարումը: Տեղամասային կենտրոններում օրենքի խախտմամբ կուտակումները եւ անկառավարելի վիճակի ստեղծումը, այդ կապակցությամբ ոստիկանության անգործությունը:
- Քվեարկության գաղտնիության համատարած խախտումը, ներառյալ վերահսկված ու բաց քվեարկությունը, այդ թվում գունավոր գրիչների, գունավոր եւ համարակալած թղթիկների կիրառման միջոցով: Ընտրողների բացահայտ ապօրինի ուղղորդումը, ինքնուրույն քվեարկելու խնդիրներ ունեցող ընտրողներին օգնելու դրույթի չարաշահումը:
- Քվեարկության ընթացքի նկատմամբ հասարակական վերահսկողությունը խոչնդոտելու նպատակով, տեղամասերում տեղադրված տեսախցիկների միջոցով ինտերնետային հեռարձակման դադարեցումը՝

քվեարկության օրվա 7.00-ից 13.00-ը ընկած ժամանակահատվածում, ինչը համընկավ ընտրողների ակնհայտորեն կազմակերպված գերակտիվ հոսքի հետ:

- Կրկնակի քվեարկության բազմաթիվ արձանագրված դեպքերը:
  - Բռնության և ահաբեկման դեպքերը լրագրողների, վստահված անձանց և դիտորդների նկատմամբ: Այսպիսով, հաշվի առնելով, որ հերթական անգամ կոպտորեն ոտնահարվել է ժողովրդավարությունը և ընտրական գործընթացի լայնածավալ եւ կազմակերպված խախտումները բացառել են ժողովրդի ազատ կամարտահայտությունը, Նպատակ ունենալով հանարավորություն տալ քաղաքական ուժերին և քաղաքացիական հասարակությանը իրավական գնահատական տալու խախտումների մասին արձանագրված փաստերին,
- Կոնգրես-ՀԺԿ դաշինքը որոշել է բողոքարկել ընտրությունների արդյունքների օրինականությունը և լիազորել ապրիլի 2-ի ընտրություններում դիտորդական առաքելություն իրականացրած «Քաղաքացի դիտորդ» հասարակական կազմակերպության ներկայացուցիչ Տիգրան Եգորյանին ներկայացնելու Կոնգրես-ՀԺԿ դաշինքի բողոքը ԿԸՀ և Սահմանադրական դատարան՝ 2017թ.ապրիլի 2-ի ընտրությունները անվավեր ճանաչելու պահանջով»,- ասված է հայտարարությունում:

Նշենք, որ ԿԸՀ-ն հրապարակել է ԱԺ ընտրությունների նախնական արդյունքները, ըստ որոնց՝ արդյունքները բաշխվել են հետևյալ կերպ. Հանրապետական կուսակցություն- 49,12 տոկոս, «Ծառուկյան» դաշինք՝ 27,32 տոկոս, «Ելք» դաշինք՝ 7,77 տոկոս, ՀՅԴ՝ 6,57 տոկոս: Ըստ այդմ, ՀՀԿ-ն կստանա 58 մանդատ, «Ծառուկյան դաշինքը՝ 31 մանդատ, «Ելք» դաշինքը՝ 9 մանդատ եւ ՀՅԴ-ն՝ 7 մանդատ: Ընտրություններին մասնակցած մնացած 5 ուժերը («Ազատ դեմոկրատներ, «Հայկական վերածնունդ», ՕՐՕ դաշինք, «Կոնգրես-ՀԺԿ» դաշինք եւ Կոմկուս) չեն հաղթահարել ԱԺ-ում հայտնվելու նվազագույն շեմը: ԿԸՀ նախնական տվյալներով, ընտրություններին մասնակցել է քվեարկելու իրավունք ունեցող 2 մլն 588 հազար 590 քաղաքացիներից 1 մլն 577 հազար 323-ը:

Հատուկ քննության կարիք ունի ընտրողների անսպասելի բարձր մասնակցությունը. ՀՅԴ հայտարարությունը

05.04.2017

Ապրիլի 2-ին կայացած Ազգային ժողովի ընտրությունները խորհրդարանական և ընտրական համակարգերի առաջին փորձությունն էին՝ քաղաքական նոր մշակույթ ձևավորելու, նոր սկիզբ դնելու առաջադրանքով:

Այս մասին ասվում է ՀՅԴ Հայաստանի Գերագույն մարմնի հայտարարության մեջ:

Հայտարարությունում նաեւ ասվում է.

«Մեկնելով նախընտրական շրջանի, ընտրության օրվա և արդյունքների վերլուծությունից՝ Հ. Յ. Դաշնակցության Հայաստանի Գերագույն մարմինը արձանագրում է.

- ա. Քաղաքական համակարգի կայացման առումով գնահատելի էր դերակատար ուժերի ազատ մրցակցությունը և հիմնականում քաղաքակիրթ ընտրապայքարը:
- բ. Հատուկ քննության կարիք ունի ընտրողների անսպասելի բարձր մասնակցությունը, ինչը մի կողմից քաղաքացիական

ակտիվության գնահատելի դրսևորում էր, մյուս կողմից՝ ֆինանսական ու վարչական ռեսուրսի օգտագործման արատավոր երևույթի հետևանք:

գ. Փաստ է, որ սոցիալական դժվար կացության մեջ հայտնված հասարակության զգալի մասը, որը չունի անհրաժեշտ քաղաքացիական ակտիվ դիրքորոշում, դեռևս ի վիճակի չէ ազատ ու գիտակցված ընտրություն կատարել: Հանրության քաղաքական, հոգևոր-մշակութային արժեհամակարգի արմատական փոփոխությունը կուսակցությունների, քաղաքացիական հասարակության, ազգային-պետական ընտրախավի լրջագույն մարտահրավերն է:

դ. Տեղի է ունեցել քաղաքական դաշտի որոշակի բյուրեղացում. բացահայտ ամբոխավարական և պարտավորական գաղափարները չընդունվեցին մեր հանրության կողմից:

ե. Գնահատելի է, որ իրենց մասնագիտական պարտականությունները և քաղաքացիական պարտքը կատարեցին լրատվամիջոցներն ու իրապես անկախ դիտորդական կազմակերպությունները:

զ. Նոր Ազգային ժողովում Հ.Յ. Դաշնակցության դերակատարության ձևաչափը թողնելով առաջիկա օրերի քննարկումներին՝ մենք շնորհակալություն ենք հայտնում գիտակից քվեարկություն կատարած յուրաքանչյուր քաղաքացու, ինչպես նաև մեր շուրջ համախմբված ընտրապայքարի բոլոր մասնակիցներին:

է. Այս ընտրություններում Հ.Յ. Դաշնակցության արձանագրած նկատելի առաջընթացը պարտավորեցնող է: Մենք շարունակելու ենք հետևողականորեն իրագործել մեր գաղափարներն ու ծրագրերը՝ հավատարիմ ՀՀ քաղաքացիներին տրված՝ նոր սկիզբ դնելու, ազատ, արդար, խաղաղ, բարեկեցիկ Հայաստան ունենալու խոստմանը»:

ՕԲՕ դաշինքը պահանջում է վերլուծել մատնահետքերը

04.04.2017

«Օհանյան-Բաֆֆի-Օսկանյան» դաշինքը դիմել է ԿԸՀ՝ պահանջելով ԵԱՀԿ դիտորդական առաքելության եւ իր մասնագետների անմիջական մասնակցությամբ ընտրական տեղամասերում հատուկ սարքերով ձեռք բերված մատնահետքերը միավորել մեկ ընդհանուր բազայում եւ անցկացնել համեմատական վերլուծություն՝ պարզելու համար, թե արդյոք կան մատնահետքերի համընկնում, թե՛ ոչ:

ԿԸՀ նախագահ Տիգրան Մուկույանին հասցեագրված դիմումում, մասնավորապես ասվում է. «2017թ. ապրիլի 2-ի ԱԺ ընտրությունների ընտրողների մասնակցության թիվը՝ 1 մլն 574 հազար 947, լուրջ կասկած է առաջացրել հանրության շրջանում: Մտացվել են բազմաթիվ ահազանգեր առ այն, որ տեղի են ունեցել են հին, հնամաշ, վերակազմված եւ ժամկետով երկարացված անձնագրերով կրկնաքվեարկություններ: Մեր ունեցած տեղեկություններով, կրկնաքվեարկությունը տեղի է ունեցել նույն անձի տարբեր անձնագրերով տարբեր տեղամասերում քվեարկելու ճանապարհով, քանի որ Կենտրոնական Ընտրական Հանձնաժողովը չի սպասիովել Հայաստանի ամբողջ տարածքում մատնահետքերի միասնական ստուգման հնարավորությունը մեկ ցանցով, թեև փաստացի շուրջ 1500 տեղամասերում ունեցել է ցանց, որի կիրառմամբ

կատարվել է նաև առցանց տեսահեռարձակում: Այսպիսով, ԿԸՀ-ն թույլ է տվել նման կրկնաքվեարկության հնարավորություն՝ չձեւավորելով մատնահետքերը նույնականացնող սարքերից ստացվող տեղեկատվության միասնական բազա ամբողջ հանրապետության տարածքում:

Հաշվի առնելով վերը շարադրվածը՝ պահանջում ենք ԿԸՀ-ից ԵԱՀԿ դիտորդական առաքելության եւ մեր մասնագետների անմիջական մասնակցությամբ ընտրական տեղամասերում հատուկ սարքերով ձեռք բերված մատնահետքերը միավորել մեկ ընդհանուր բազայում եւ անցկացնել համեմատական վերլուծություն՝ պարզելու համար, թե արդյոք կան մատնահետքերի համընկնում, թե՛ ոչ: Նման համընկնումների ծավալները ճշտելուց հետո հնարավոր կլինի կամ հաստատել կամ հերքել կեղծ անձնագրերով զանգվածայնորեն կրկնաքվեարկության իրականացման կասկածները»:

«Ժողովուրդ» Ո՞ւմ ցուցմունքով է կալանավորել Սամվել Բաբայանը, նոր մանրամասներ

05.04.2017

«Ժողովուրդ» թերթը գրում է. «Լ.Ղ ՊԲ նախկին հրամանատար Սամվել Բաբայանի գործը փակուղի է մտել: Մարտի 24-ից նախաքննություն իրականացնող մարմինը որեւէ քննչական գործողություն չի իրականացնում: Ավելին՝ մինչ օրս գործով ընդամենը մեկ անձ է ցուցմունք տվել կալանավորված անձանց դեմ, մյուսները որեւէ ցուցմունք չեն տվել: Նրանց դեմ ցուցմունք տվող անձի ինքնությունը ԱԱԾ-ն դեռ գաղտնի է պահում:

Ինչ վերաբերում է այս գործով գաղտնալուծմանը, որոնք ըստ էության հիմք են դարձել, որպեսզի իրավապահները կալանավորեն վերոնշյալ անձանց, ապա այնտեղ էլ կոնկրետ փաստեր չկան: «Ժողովուրդ»-ի տեղեկություններով՝ այդ ձայնագրությունների մեջ ընդհանրապես զենքի մասին խոսք չի եղել: Սակայն քննիչներն ասել են, թե իրենք ենթադրում են, որ ինչ խոսել են՝ հենց հրթիռի մասին է»:

Փորձագետ. Ղարաբաղյան խնդիրը բանակցային ճանապարհով լուծում չունի

05.04.2017

Ղարաբաղյան խնդիրը բանակցային ճանապարհով լուծում չունի: Ապրիլի 5-ին լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ այս մասին ասաց «Մոդուս Վիվենդի» վերլուծական կենտրոնի ղեկավար, փորձագետ Արա Պասյանը:

Նրա խոսքով՝ սա անհրաժեշտ է ընդունել: «Եկեք այլընտրանք մտածենք, թե այս հարցին ինչպես

վերաբերվենք: Այլեւն ազնիվ տղա է: Նա մշտապես ազնիվ է խոսում. «Ես խնդիրը հետեւյալ կերպ կլուծեմ՝ ձեր բնաջնջմամբ: Ոչ թե Ղարաբաղի, այլ Հայաստանի բնաջնջմամբ»,- ընդգծեց Պապյանը:

Ըստ փորձագետի՝ Ադրբեջանը խոցելի տեղեր չառ ունի: «Ի տարբերություն մեզ, ադրբեջանական հասարակությունը ներքուստ բաժանված է կրոնական եւ էթնիկական խմբերի: Եկեք նրանց հետ աշխատենք, այսինքն՝ ադրբեջանական կողմին ոչ համաչափ պատասխան տանք»,- նշեց Արա Պապյանը:

Փորձագետ. Ադրբեջանը կիրառում է հայկական պետությունների հյուժման մարտավարություն

05.04.2017

Ադրբեջանի ղեկավարությունը կիրառում է հայկական պետությունների հյուժման մարտավարություն: Ապրիլի 5-ին՝ լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ այս մասին ասաց «Մոդուս Վիվենդի» վերլուծական կենտրոնի ղեկավար, փորձագետ Արա Պապյանը:

Նրա խոսքով՝ չի փոխվել Ադրբեջանի ո՛չ հռետորաբանությունը, ո՛չ գործողությունները: «Նրանց խնդրին ամենեւին Ղարաբաղը չէ, նրանց խնդիրն այս տարածաշրջանում հայկական գործոնի ոչնչացումն է: Իսկ ղարաբաղյան խնդիրը ընդամենը առիթ է»,- նշեց Պապյանը: Հանդիպման մյուս մասնակից հոգեբան Կարինե Նալչաջյանն, իր հերթին, անդրադառնալով անցյալ տարվա ապրիլյան իրադարձություններին՝ հայտարարեց. «Իհարկե, ադրբեջանական կողմի նպատակն ավելի երկարաժամկետ էր: Բայց անցյալ տարվա ապրիլը մեզ վրա սթափեցնող ազդեցություն ունեցավ»:

Խաբեքայություն են Ադրբեջանի հավաստիացումները, թե տարածքները զիջեք, հետո քննարկենք. Վաղարշակ Հարությունյան

01.04.2017

Ադրբեջանը որեւէ զիջման չի ուզում գնալ, եւ խաբեքայություն են այն հավաստիացումները, թե զիջեք հետո քննարկենք: Այս մասին այսօր՝ ապրիլի 1-ին, լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ հայտարարել է ՀՀ

պաշտպանության նախկին նախարար Վաղարշակ Հարությունյանը:

Պաշտպանության նախկին նախարարի խոսքով՝ Լեռնային Ղարաբաղ հիմնախնդրի լուծում մոտակա ժամանակներում չի լինելու:

«Չկա մի նախապայման, որ Արցախի հարցը լուծվի, մենք կարգավիճակի դեմ պատրաստ ենք զիջել տարածքները, իսկ ի՞նչ է ասում Ադրբեջանը, ասում է՝ ոչ: Ադրբեջանը որեւէ զիջման չի ուզում գնալ, եւ խաբեքայություն են այն հավաստիացումները, թե զիջեք հետո քննարկենք: Այնպես որ, այսօր ստատուս քվոն պահվում է Ադրբեջանի մեղքով եւ որեւէ նախապայման ու վիճակ չկա, որ ասենք՝ Ադրբեջանը ուզում է հարցի լուծումը փոխզիջումներով»,- ասել է Վաղարշակ Հարությունյանը:

Ըստ նրա՝ կա մի քանի լուծման տարբերակ. երբ մի կողմը հասնում է հաղթանակի, երկրորդ տարբերակ, երբ կողմերը գալիս են համաձայնության եւ երրորդ, երբ ուժային տարբերակով միջազգային հանրությունը ստիպում է երկու կողմերին այնպես, ինչպես իրենք տեսնում են լուծումը, ինչպես Հարավսլավիայում էր:

Հարությունյանի խոսքով՝ Արցախի պարագայում այդ տարբերակը չի գործում, քանի որ որեւէ պետություն ի վիճակի չէ ստիպել մի կողմին գնալ այս տարբերակի լուծման եղանակով:

«Հիմա հայկական կողմի անելիքը որն է, ինչ արել ենք 91թ-ից, պետք է շարունակել, ստեղծելով հզոր քանակ, կարողանալ նաեւ արտաքին քաղաքականության միջոցով կոմպենսացնել: Մեր զինվորներն ավելի պատրաստված են եւ սա է հիմնական երաշխիքը, որ չլինի լայնածավալ պատերազմ»,-ասաց նա:

Վաղարշակ Հարությունյանի խոսքով՝ հայ ժողովրդի եւ սփյուռքի խնդիրն է իմանալ, որ սա այն հարցն է, որ լուծում չունի:

Արցախի Թ-ալիշ գյուղի երեք բնակիչների սպանությունը ադրբեջանցի զինվորականների կողմից. անցել է մեկ տարի (ֆոտո)

01.04.2017

Հեղինակ՝ Մարիամ Լեւինա

Իտալիայի քաղաքների ընտանիքի տունը Թ-ալիշ գյուղի եզրին է գտնվում: Դրանից հետո միայն բլուրներ են: Հենց այդ հանգամանքն է դարձել այն արյունոտ ողբերգության պատճառներից մեկը, որը տեղի է ունեցել այստեղ մեկ տարի առաջ: 2016 թ ապրիլի 1-ի լույս 2-ի զիջերը ադրբեջանական ստորաբաժանումները լայնածավալ ագրեսիա են սկսել, ու մարդասպանների մի մասը հասել է Թ-ալիշ գյուղի ծայրամաս: Հանցագործների զոհերն են դարձել երեք տարեց մարդիկ, որոնք չէին հասցրել ժամանակին հեռանալ գյուղից: Նույնիսկ մեկ տարի անց սարսափելի է մտնել

Իտալափյանների ընտանիքի կրտսեր սերնդի կողմից լքված այս տունը:

Տան առջեւ, որը նայում է դեպի ադրբեջանական կողմից գնդակոծվող փողոց մի բզկտված սպիտակ բազմոց է դրված: Հավանաբար այստեղ ծերունիները հանգստանում էին ամառային երեկոներին : Մի քանի աստիճաններ տանում են դեպի տուն: Փոքր նախասրահ, որից հետո հյուրասենյակն է, որտեղ էլ հենց եղել են դաժանաբար սպանված Վալերա Իտալափյանն ու նրա կինը՝ Ռազմելան, նաև 92-ամյա Մարուսյա Իտալափյանը: Չարագործները կտրել էին ծերունիների ականջները: Այն ժամանակ, մեկ տարի առաջ, լրատվամիջոցներում տարածվեցին վարդագույն պատերով սենյակի, սպանված ծերունիների ու սպիտակ դռան վրա արյան ահասարսուռ լուսանկարները:

Տանը թնդացող դատարկություն է: Մենյակի կահույքից մնացել է միայն բազմոցը, որի վրա սպանվել էր Մարուսյա Իտալափյանը, երկու բազկաթռոնները, փայտյա նստարանը՝ ոտքերը դնելու համար: Վալերա Իտալափյանը նստած էր բազկաթռոններից մեկի վրա, երբ հանցագործները ներխուժել են սենյակ: Սպանված Ռազմելայի մարմինը գտել էին դռների մոտ:

Երբ սկսվել է գյուղի գնդակոծությունը՝ սպանվածների որդին՝ Գագիկ Իտալափյանը, վեց երեխաներին ու կնոջն անվտանգ վայր էր տեղափոխել: Բոլորի համար մեքենայում տեղը չէր բավականացրել: Վալերան ու Ռազմելան չէին կարողացել ոտքով տնից հեռանալ՝ տարեց Մարուսյայի պատճառով: Վերադառնալով ծնողների ու տատիկի ետևից՝ Գագիկ Իտալափյանը գյուղից ոչ հեռու լսել է ադրբեջաներեն խոսակցություն, որոշել էր մտնել գյուղապետի մոտ, որպեսզի նախագուշացնի, որ ադրբեջանցիներ գյուղ են մտել: Իսկ հետո չի կարողացել տուն վերադառնալ, այդ ընթացքում էլ ադրբեջանցի հանցագործները արել էին իրենց սև գործը:

Արցախում զինձառայող է գոհվել

31.03.2017

Մարտի 31-ին՝ ժամը 14:45-ի սահմաններում, ՊԲ արևելյան ուղղությամբ տեղակայված զորամասերից մեկի պահպանության տեղամասում, հակառակորդի կողմից հրադադարի պահպանման ռեժիմի խախտման հետևանքով, մահացու վիրավորում է ստացել ՊԲ պայմանագրային զինձառայող, 1993թ. ծնված Գոռ Գեւորգի Հովհաննիսյանը Արցախի ՊՆ մամուլի ծառայությունից հայտնում են, թե դեպքի մանրամասները պարզելու համար կատարվում է քննություն: Արցախի Հանրապետության պաշտպանության նախարարությունը կիսում է կորստյան ծանր վիշտը եւ իր զորակցությունը հայտնում գոհված զինձառայողի ընտանիքի անդամներին, հարազատներին եւ ծառայակիցներին:

Արևմտյան Հայաստան

Թուրքիայում կանգուն մնացած եկեղեցին ենթարկվում է գանձագողերի հարձակումներին

25.03.2017

Թուրքիայի նախկին հայաբնակ Ուրֆա (Եդեսիա-խմբ) նահանգի Գերմուշ (Կամուրջ-խմբ) գյուղի հայկական եկեղեցին, որ 5 տարի առաջ հայտարարվել էր զբոսաշրջային կենտրոն, շարունակվում է ճակատագրի քմահաճույքին լքված մնալ:

Թուրքական Մրfanatik կայքի փոխանցմամբ՝ Ուրֆայի Գերմուշ գյուղում 19-րդ դարում 7 հայ եղբայրների կողմից կառուցված եկեղեցու որոշ հատվածներ սկսել են փլվել: Ուրֆայի հատվածում պատմական նշանակության հուշարձանների ուսումնասիրությամբ զբաղվող Մեհմեդ Գյուզելը նշել է, թե եկեղեցին մինչև 1915-ը օգտագործել են ուղղափառ հայերը: «1915-ից հետո Գերմուշ գյուղը հանձնվել է համիդիյե ջոտակներից մեկի հրամանատար Մյումեր փաշային: Այս պահին գյուղը Մյումեր փաշայի ժառանգների ձեռքում է: Շոթ այս եկեղեցին վերանորոգվի, այն Ուրֆայի տուրիզմի համար մեծ օգուտ կբերի: Մենք ուզում ենք, որ այն վերանորոգվի ու կրկին բացվի հոգևոր արարողությունների համար»,-ասել է Մեհմեդ Գյուզելը: Գյուղի բնակիչներից Հուսեյն Ասլանն էլ նշել է, թե կանգուն մնացած եկեղեցին մշտապես ենթարկվում է գանձագողերի հարձակումներին ու փյուզման վտանգի տակ է:

Թուրքիայում հող վարելու նպատակով պղծել են հայկական գերեզմանները (Ֆոտո)

24.03.2017

Թուրքիայի նախկին հայաբնակ Երզնկա նահանգում տեղացիները հող վարելու նպատակով քանդել են հայկական գերեզմանները:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ալոս»-ը, քաղաքացիներից մեկը դաշտում նկատել է կոտրված

խաչքարեր ու մարդկային ոսկորներ, որից հետո շտապ ահազանգել է պատկան մարմիններին:

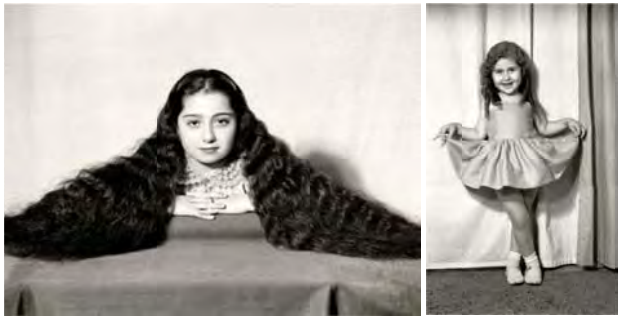
Ինդրի հետ կապված Երզնկայի մշակույթի վարչության պետը նշել է, թե արդեն ուսումնասիրություններ են իրականացնում ահազանգի հետքերով:

Իսկ տեղացիներն էլ պատմել են, որ այդ հատվածում հայերի գերեզման է եղել ու եկեղեցի, սակայն եկեղեցին ավերվել է, մնացել են միայն հիմքերը:

Իսկ հայկական գերեզմանի տարածքի հետ կապված պարզվել է, որ այն պետական հողատարածք է նշված, որը 49 տարով վարձակալության է հանձնվել գյուղատնտեսական նշանակությամբ օգտագործելու համար:

Մարիամ Շահինյան. առաջին կին լուսանկարիչը Թուրքիայում

23.03.2017

Մարիամ Շահինյանը հայտնի լուսանկարիչ է եղել, որը համարվում է Թուրքիայում առաջին կին լուսանկարիչը: Նա ծնվել է 1911-ին թուրքական Միվաս քաղաքում, հայտնում է [Vintage Everyday](#)-ը:

1936-ին Մարիամը ստիպված էր կիսատ թողնել ուսումը ֆրանսիական «Մենթ Պուլիերի» դպրոցում, որպեսզի ֆոտոստուդիայում օգնի հորը: 1937-ին նա արդեն սկսել էր ինքնուրույն ղեկավարել ստուդիան: Մարիամը ղեկավարել է ֆոտոստուդիան մինչև 1985 թվականը:

Մարիամ Շահինյանը համարվում է առաջին կին լուսանկարիչը Թուրքիայում: Նա գլխավորապես զբաղվում էր տարբեր մարդկանց դիմանկարներով՝ սեռափոխներ, ապօրինի կրոնական ու էթնիկ խմբերի անդամներ, ունեւոր կանայք, իդենտիկ երկվորյակներ, նորածիններ ու երկարավարս գեղեցկուհիներ:

Ձեզ ենք ներկայացնում նրա զարմանալի աշխատանքներից մի քանիսը.

Թավեթի հրահանգը Հալեպի նահանգապետարանին. տեղահանված հայերը պետք է մնան արքայազմերում

15.03.2017

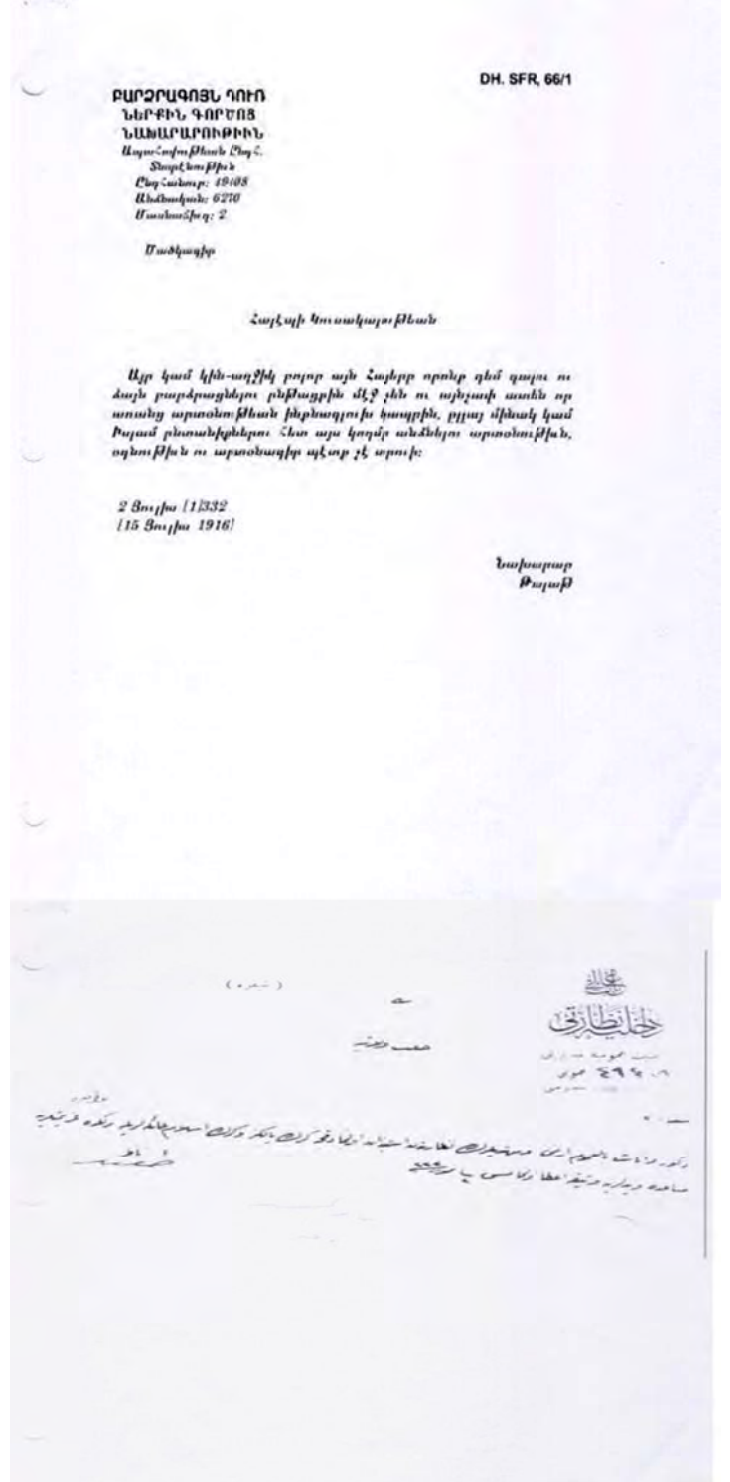

Հայոց ցեղասպանության ժամանակ Օսմանյան կայսրության ներքին գործերի նախարար Թավեթ փաշայի՝ 1916 թ. հուլիսի 15-ին Հալեպի նահանգապետարան հղած

հեռագրի պատճենը եւ դրա հայերեն թարգմանությունը ներկայացնում է Akunq.net-ը:

Հեռագրում հրահանգվում է բոլոր հայերին՝ կանանց ներառյալ, պահել արքայազմերում եւ ոչ մի արտոնագիր չտալ, որով հնարավոր կլինի նրանց՝ այլ վայրեր տեղափոխվելը: Հրահանգը վերաբերում է նույնիսկ մուսուլմանների ընտանիքներում ապրող հայերին:

Մույն փաստաթուղթը օսմանյան արխիվում գտել, թարգմանել եւ Akunq.net-ին է տրամադրել ամերիկաբնակ պոլսահայ ուսումնասիրող Գեւորգ Հակոբյանին:

**Թուրքիայում դատարանի որոշմամբ
դադարեցվել է Սուրբ Կիրակոս եկեղեցու
պետականացումը**

06.04.2017

Թուրքիայի վճռաբեկ դատարանը որոշում է կայացրել դադարեցնել Դիարբեքիրի հայկական Սուրբ Կիրակոս եկեղեցու պետականացման գործընթացը:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ը, Սուրբ Կիրակոսի եկեղեցու հիմնադրամի փաստաբանները պետականացման դեմ հայց են ներկայացրել վճռաբեկ դատարան՝ շեշտելով, որ եկեղեցու պետականացումը հակասում է օրենքին:

«Պետականացման որոշումով առհամարվել են նախարարների խորհրդի որոշումը կապված մշակույթային ժառանգությունների պահպանության հետ: Բացի վճռաբեկը նման անօրինական պետականացումները չեղարկելու վերաբերյալ դրական ընդունված մի շարք որոշումներ ունի: Պետականացումը հակասում է նաև Լոզանի պայմանագրին», – նշվել էր հայցադիմումում:

Վճռաբեկը բավարարել է Սուրբ Կիրակոս եկեղեցու հիմնադրամի հայցը՝ եկեղեցու պետականացման գործընթացը կանգնեցնելու որոշում կայացնելով: Վճռաբեկի որոշման մեջ նշվել է, որ պետականացման հետ կապված հարցում է ուղարկվել համապատասխան մարմիններին, սակայն պատասխան չեն ստացել, թե ինչ հիմքերով են պետականացնում եկեղեցին:

Նշենք, որ Թուրքիայի նախարարների խորհրդի որոշումով Դիարբեքիրի Սուրբ Կիրակոսի շրջանում գտնվող բոլոր կառույցները, այդ թվում Դիարբեքիրի Սուրբ Կիրակոսը, պետականացվել են: Պատճառաբանությունն այն էր, որ քուրդ զինյալների հետ բախումների հետևանքով վնասված Սուրբ Կիրակոսը պետք է պետական միջոցներով վերականգնվի, այդ թվում հայկական եկեղեցիները:

Մերձավոր Արևելքի ամենամեծ եկեղեցիներից մեկի՝ Սուրբ Կիրակոսի վերաբացումն ու օծումը տեղի է ունեցել 2011-հոկտեմբերի 22-ին, իսկ առաջին պատարագը մեկ օր անց՝ հոկտեմբերի 23-ին:

Սուրբ Կիրակոսի վերանորոգումը իրականացվել է Դիարբեքիրցի հայերի եւ Դիարբեքիրի քաղաքապետարանի աջակցությամբ:

Սուրբ Կիրակոսը վերաբացվել է որպես գործող եկեղեցի:

Սփյուռք

**Թուրքահայ ռեժիսոր Օզջան Ալիեր.
Թուրքիան նման է բազմաբնակարան տան,
որտեղ փակ են բոլոր դռները (ֆոտո)**

26.03.2017

Հեռուստատեսության սիրահարներն այս տարի եւս մեկ նվեր ստացաւ. հունվարին եթեր հեռարձակվեց թուրքական նոր «Ծիծեռնակի փոթորիկը» հեռուստատեսային: Երկվորյակ եղբայրների պատմությունը, որոնք այդպիսին չեն, կիստաքրքրի նաև հայ հեռուստադիտողին, քանի որ ռեժիսորը հայկական ծագմամբ Օզջան Ալիերն է:

Ալիերը համշենահայ է: Նա ծնվել է 1975-ին՝ Թուրքիայի հյուսիս-արևելքում գտնվող Հոփա քաղաքում: Այդ տարածքը ժամանակին ներառված է եղել Մեծ Հայքի Գուգարք նահանգում: Այստեղ այժմ էլ բնակվում է հեմշիլների էթնիկ խումբը (համշենցիներ): Ալիերն իրեն հայ է համարում, նա ամուսնացել է Հրանտ Դինքի զարմուհու՝ Լուսինի հետ: Ստամբուլի համալսարանում նա նախ ֆիզիկա, ապա գիտության պատմություն է ուսումնասիրել: 2000-ականների սկզբին տարվել է կինոյով եւ սկսել կինոստուդիայում ռեժիսորի օգնական աշխատել:

Իր առաջին կարճամետրաժ «Մոմի» ֆիլմն Ալիերը նկարահանել է համշենյան բարբառով եւ դատապարտվել Թուրքիայի քրեական օրենսգրքի 8-րդ հոդվածով՝ «անարգանք թուրքական ինքնագիտակցությանը»: Ռեժիսորին տուգանել են ու մեկ տարի պայմանական ազատազրկման դատապարտել՝ պայմանով, որ հինգ տարի նա չպետք է շոշափի Հայոց ցեղասպանության թեման:

2009-ին Երեւանի 6-րդ «Ոսկե ծիրան» կինոփառատոնի հիմնական ծրագրում ներկայացվել է նրա դեբյուտային լիամետրաժ «Աշուն» ֆիլմը, որը «Film New Europe» պարբերականն անվանել է «թուրքական կինոյի նոր ձայն»: Երիտասարդի պատմությունը, ով տասը տարի բանտում լինելուց հետո հայրենի գյուղ է վերադառնում, նկարահավել է Կինոյի համաշխարհային հիմնադրամի աջակցությամբ: Ֆիլմն ունի հրաշալի գեղարվեստական հատկանիշներ ու արժանի էր բարձր պարգևի: Սակայն որոշ հայ կինեմատոգրաֆներ էթիկայից դուրս համարեցին Հայաստանում թուրքական ֆիլմին մրցանակ տալը: Սակայն ժյուրիի նախագահ ճապոնացի Կոհեա Ագուրին պնդել է կինոնկարին հատուկ դիպլոմ եւ Կինոմամուլի միջազգային ֆեդերացիայի մրցանակ հանձնել:

2012-ին Ալիերը կրկին «Ոսկե ծիրան»-ին նոր ֆիլմ ներկայացրեց՝ «Ապագան տեսնում է հավետ», որը դրամա է քուրդ ժողովրդի մասին: Ռեժիսորը նշում է, որ դրանում արտացոլված են թուրք հասարակությունում առկա բոլոր խնդիրները:

«Թուրքիան նման է բազմաբնակարան տան, որտեղ փակ են բոլոր դռները: Երբ խնդիր է ծագում, բնակարանի դուռն ուղղակի բանալիով փակվում է»:

2011-ի սեպտեմբերին ֆիլմը թուրքական «Ոսկե գունդ» կինոփառատոնի ժամանակ Թուրքիայի կինոքննադատների ասոցացիայի հինգ մրցանակ է ստացել, այդ թվում՝ որպես «Լավագույն ֆիլմ»:

Երեւանում այն արժանացել է Էկումենյան ժյուրիի հատուկ հիշատակությանը: Իսկ նույն տարվա սեպտեմբերին Օզգան Ալփերը «Եվրասիա» ութերորդ միջազգային կինոփառատոնի ժամանակ արժանացել է «Լավագույն պրոդյուսեր» մրցանակին:

Ռեժիսորի վերջին աշխատանքը «Քամու հիշողությունները» պատմական դրաման է: Ֆիլմը ռեժիսորն այսպես է բնութագրում. «Դա պատմություն է հավերժ գուգահեռների մասին՝ պատմական իրադարձությունների՝ կոնկրետ մարդու անհատական ընկալման եւ ամբողջ Թուրքիայում այդ իրադարձության ընկալման մասին»: Եւ չնայած կինոնկարը պատմում է Արամ անունով հայագրի բանաստեղծի մասին, ով Երկրորդ աշխարհամարտի վերջին տարիներին ստիպված է եղել փախչել Թուրքիայից՝ իր աշխատանքը ռեժիսորը նվիրել է 1915-ի ողբերգության զոհերին, որից դասեր չեն քաղել եւ որի արձագանքներն իրենց մասին իմաց են տալիս: Անթալիայի 52-րդ կինոփառատոնի ժամանակ ֆիլմը երեք մրցանակի է արժանացել, այդ թվում՝ «Հանդիսատեսի համակրանք» մրցանակին:

2016-ի մայիսի 27-ին Ռոթերդամ քաղաքում բացվել է «Կարմիր կակա» կինոփառատոնը, որտեղ Ալփերը ստացել է համանուն մրցանակը: Իսկ հունիսին Մոնրեալում տեղի ունեցած թուրքական ֆիլմերի փառատոնին, որտեղ 130 կինոնկար է ներկայացված եղել, Ալփերը եղել է լավագույնների եռյակում:

«Իմ կինոնկարները քաղաքական, քարոզական նպատակներ չեն հետապնդում: Բայց այն, որ դրանց հերոսները խոսում են համշենքերեն, յուրովի բողոք է» – ասել է ռեժիսորը:

Արք. Աթեշյանը պետք է ընտրի՝ թուրքական պետության հե՛տ, թե՛ եկեղեցու հետ լինել. Մաշալյան

23.03.2017

Պոլսո հայոց պատրիարքի թեկնածուներից, պատրիարքարանի կրոնական ժողովի ատենապետ, եպիսկոպոս Մահակ Մաշալյանը արք. Աթեշյանի պահվածքի հետ կապված հայտարարություն է արել:

Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ի հետ զրույցում եպիսկոպոս Մահակ Մաշալյանը նշել է, թե արք. Աթեշյանի պահվածքից զգացվում է, որ նա ցանկանում է թուրքական պետության ուժերով մնալ նշանակովի պաշտոնում: «Պատրիարքական տեղապահ Բեքչյանը այս թեմայով կարելու հայտարարություն է արել: Դրանից հետո արք. Աթեշյանը պետք է ընտրի՝ թուրքական պետության հե՛տ, թե՛ եկեղեցու հետ լինել»-ասել է Մաշալյանը:

Անդրադառնալով պատրիարքի ընտրության հետ կապված աշխատանքներին, եպիսկոպոս Մաշալյանը շեշտել է, թե արդեն մնում է սպասել ապրիլի 16-ի հանրաքվեին, որից հետո իրականացնել աշխատանքներ: Նա միեւնույն ժամանակ նշել է, թե կփորձեն մինչ այդ կապի մեջ մտնել թուրքական իշխանությունների հետ պատրիարքին ընտրության կազմակերպման հետ կապված նրանց վերաբերմունքը ճշտելու:

Նշենք, որ արք. Գարեգին Բեքչյանը արք. Աթեշյանին կոչ էր արել պահել Վեհափառի մոտ տված խոսքն ու տեղապահի ընտրությունից հետո հրաժարական տալ կառավարության կողմից նշանակված ու եկեղեցական կարգում գոյություն չունեցող պաշտոնից: Սակայն արք. Աթեշյանը պնդել էր, թե չի հասունացել իր հրաժարականի պահը:

Ավելի վաղ Էջմիածնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հետ միասին համաձայնություն էր կայացվել, որ Պոլսո հայոց պատրիարքական տեղապահի ընտրություն է տեղի ունենալու, որից հետո կառավարության կողմից նշանակված փոխպատրիարք արք. Աթեշյանը հրաժարական է տալու: Սակայն ընտրության արդյունքում հաղթել է արք. Բեքչյանը, որից հետո արք. Աթեշյանը հրաժարական չի տալիս: Նա նահանգապետարանից մի թուղթ է ներկայացրել, թե նահանգապետարանը օրինական չի համարում տեղապահի ընտրությունը: Ըստ իրավաբանների, նահանգապետարանը իրավունք չունի միջամտելու ներեկեղեցական գործերին:

Արք. Աթեշյանը պնդել է, թե իր հրաժարականի պահը դեռ չի հասունացել

23.03.2017

Պոլսո հայոց պատրիարքական տեղապահ արք. Բեքչյանի կոչին պատասխանել է թուրքական կառավարության կողմից փոխպատրիարք նշանակված արք. Արամ Աթեշյանը:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ը, արք. Աթեշյանը նշել է, թե Էջմիածնում Վեհափառի ներակայությամբ ձեռք բերված համաձայնությունը խախտել են մյուս կողմի հոգեւորականները, սակայն ինքը վիճակը չթեժացնելու համար կրկին չի դիմել Վեհափառին:

Արք. Աթեշյանը շեշտել է, թե պատրիարքի աթոռի ոչ մեկի սեփականությունը կամ ժառանգությունը չէ, սակայն ինքը որպես փոխպատրիարք շարունակելու է պաշտոնավարել մինչ իրավիճակը հասունանա հրաժարականի համար:

Արք. Աթեշյանը նորընտիր տեղապահ արք. Բեքչյանի կոչ-նամակը պոպուլիստական քայլ է համարել՝ նշելով, թե այն ոչ մի օգուտ չի տա ստեղծված փակուղային իրավիճակում:

Նշենք, որ արք. Գարեգին Բեքչյանը արք. Աթեշյանին կոչ էր արել պահել Վեհափառի մոտ տված խոսքն ու տեղապահի ընտրությունից հետո հրաժարական տալ կառավարության կողմից նշանակված ու եկեղեցական կարգում գոյություն չունեցող պաշտոնից:

Ավելի վաղ Էջմիածնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հետ միասին համաձայնություն էր կայացվել, որ Պոլսո հայոց պատրիարքական տեղապահի ընտրություն է տեղի

ունենալու, որից հետո կառավարության կոմիտեի նշանակված փոխպատրիարք արք. Աթեշյանը հրաժարական է տալու: Սակայն ընտրության արդյունքում հաղթել է արք. Բեքչյանը, որից հետո արք. Աթեշյանը հրաժարական չի տալիս: Նա նահանգապետարանից մի թուղթ է ներկայացրել, թե նահանգապետարանը օրինական չի համարում տեղապահի ընտրությունը: Ըստ իրավաբանների, նահանգապետարանը իրավունք չունի միջամտելու ներկեղեցական գործերին:

Կարո Փայլանը թուրք նախարարից պարզաբանում է պահանջել Տեղապահի ընտրությանը միջամտելու համար

20.03.2017

Պոլստ հայոց պատրիարքական Տեղապահի ընտրությունից հետո Ստամբուլի նահանգապետարանից ստացված գրության հետ կապված «Ժողովուրդների դեմոկրատական» կուսակցության հայ պատգամավոր Կարո Փայլանը գրավոր հարցադիմում է ՆԳ նախարար Սուլեյման Սոյլուին:

Թուրքական Bianet-ի փոխանցմամբ՝ Կարո Փայլանը ՆԳ նախարարից պարզաբանում է պահանջել, թե ինչ իրավական հիմքերով է Ստամբուլի նահանգապետարանը պատրիարքական Տեղապահի ընտրությունից հետո գրություն ուղարկել, որում նշվել է, թե իբր անցկացված ընտրությունն ու առաջիկայում կազմակերպվելիք Պատրիարքի ընտրությունը իրավական հիմքեր չունեն:

Նշենք, որ Պոլստ պատրիարքական Տեղապահի ընտրությունից հետո երբ պարզ է դարձել, որ հաղթել է Գերմանիայի հայոց թեմի առաջնորդ, արք. Գարեգին Բեքչյանը, Պոլստ փոխպատրիարք արք. Աթեշյանը լրագրողներին է ցույց տվել մի գրություն, որում Ստամբուլի նահանգապետարանը ոչ իրավական է համարել տեղի ունեցող գործընթացը:

Տեղի ունեցածից հետո արք. Աթեշյանը հրաժարվում է կատարել խոստումն հրաժարական տալ, ինչը շարունակում է լարված պահել ստամբուլահայ համայնքը:

Արքեպիսկոպոս Բեքչյանը արք. Աթեշյանին կոչ է արել հարգել Էջմիածնում Վեհափառի ներկայությամբ տված խոսքը

22.03.2017

Էջմիածնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հետ հանդիպման արդյունքում ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն Պոլստ հայոց պատրիարքական տեղապահ ընտրված արք. Գարեգին Բեքչյանը բաց նամակով դիմել է թուրքական կառավարության կողմից նշանակված արք. Արամ Աթեշյանին:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ը, արքեպիսկոպոս Գարեգին Բեքչյանը արք. Աթեշյանին կոչ է

արել հարգել Էջմիածնում Վեհափառի հետ միասին ձեռք բերված համաձայնությունն ու հրաժարական տալ թուրքական կառավարության կողմից նշանակված պաշտոնից, որը չկա հայկական եկեղեցական կարգում:

Նշենք, որ Էջմիածնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հետ միասին համաձայնություն էր կայացվել, որ Պոլստ հայոց պատրիարքական տեղապահի ընտրություն է տեղի ունենալու, որից հետո կառավարության կոմիտեի նշանակված փոխպատրիարք արք. Աթեշյանը հրաժարական է տալու: Սակայն ընտրության արդյունքում հաղթել է արք. Բեքչյանը, որից հետո արք. Աթեշյանը հրաժարական չի տալիս: Նա նահանգապետարանից մի թուղթ է ներկայացրել, թե նահանգապետարանը օրինական չի համարում տեղապահի ընտրությունը: Ըստ իրավաբանների, նահանգապետարանը իրավունք չունի միջամտելու ներկեղեցական գործերին:

Թեյն, 20 Մարտի 2017

Գնդախորհի Տ.Արամ Աթեշյան Աթեշյանի Կաթողիկոսության հայոց Կաթողիկոս

Միտիի Արևազան Թորաթ

15 Մարտի 2017 թ. Պոլստ Պատրիարքարանին մեջ գտնարում ներկայակա համապատասխան ընտրության կատարման պարտադրական տեղապահի ընտրության արդյունքը մասին է ճշգրիտ Այս ընտրությունը տեղի ունեցած է համապատասխան մեր ներկայից անստորագրություններն ու կարգ ու կանոնները շրջափակել մեջ: Մասի, ամեն առիթով կուսակցությունն նկատ համարել կազմակերպել ներկայակա իշխանության կազմին վրայ չար տարածելու տարրությունը կր թողու: Խնդրում ենք յստանալու մա կենսա նման կեցումներ, յստակալս յարգելու համար Տալս: Եղիկոսյ կարգն ու կանոնները:

Անհրաժեշտ էր տեսնել նաև ժողովին Մայր Աթոս Ս.Էջմիածնի մեջ, Վեհափառ: Տալստեղծի իմաստաստությունը 23-24 Փետրուար 2017 թ. կատարում մեր միասնական խորհրդակցության իբրև աղոթից կատարված յստանալու ընտրությունները: Մասի, վստահ եմ, թե 'ուր մա որպես քաղաքական ներկայակա, մեր ալ առաջնահերթ պարտադրությունն է պահել ներկայից անստորագրություն ու պրոնի համապատասխան կերպով: Վստանելով այս պարտադրության, պրոնի թեկտրի յմա այստ դառնելով պրոնի արքեպիսկոպոս Գարեգին Բեքչյան: Ես մասնակա: Պատրիարքարանի կողմ յնքանուս տրամա մասնակալու մեջ յստապի նման արտապատրություններ:

Միտիայի մասնակալ սա ի գիտություն կ'ուսպե մեջ տեղան պահել, որ յստանուկ մեղա: Գրք. Տ. Արամ Աթո. Մալալան տեղապահական փոխանորդ է մ ինքն է որ իմ քաղաքականության պրոնի հակ տեղապահական բոլոր պայմաններնուն:

Բաց առիթի համից ինձի ուղարկել մեկ պատճեն մասնակալության համար կուսակցության մեջ գտած դիմումագրին, եթե մեջ այդ գտած էր:

Մամ սիրոյ ողորմելի
Գրք. Գր. Աթեշյան
Կաթողիկոսական Տեղապահ

Պոլստ պատրիարքական տեղապահ արք. Բեքչյանը հայտարարություն է տարածել

21.03.2017

Պոլստ հայոց պատրիարքական նորընտիր տեղապահ, արքեպիսկոպոս Գարեգին Բեքչյանը պատրիարքական ընտրությունների հետ կապված հայտարարությամբ է հանդես եկել:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ը, Պոլստ պատրիարքական տեղապահ արք. Բեքչյանը շնորհակալություն է հայտնել ընտրությանը մասնակցած հոգեւորականներին, ինչպես նաև ընտրվելու կապակցությամբ իրեն շնորհավորած հայ համայնքի անդամներին ու տարբեր կազմակերպություններին:

«Ուզում եմ տեղեկացնել, որ Պոլսոս հայոց 85-րդ պատրիարքին ընտրելու գործընթացը ըստ նախատեսվածի իրականացնում ենք: Հավատում եմ վստահում եմ, որ գործընթացի մեջ ներգրաված պատասխանատուները ջանքեր կգործադրեն այն խաղաղ անցկացնելու համար: Այս համատեքստում ուզում եմ, որ մեր հասարակությունը չանհանգստանա», –ասել է արք. Բեքչյանը:

ԱՄՆ-ում մահացել է երաժիշտ եւ «Սիգարի արքա» Ավո Ուվեզյանը

25.03.2017

ԱՄՆ-ում 91 տարեկանում մահացել է երաժիշտ եւ «Սիգարի արքա» Ավո Ուվեզյանը:

Երաժիշտը մահացել է Ֆլորիդայի Օրլանդո քաղաքում, իր ծննդյան տարեդարձից երեք օր անց, հաղորդում է [Cigaroficionado](#) կայքը:

Ավո Ուվեզյանը Ֆրենք Սինատրայի Strangers in the Night անմահ երգի հեղինակն է: Բացի մասնագիտական երաժշտական կարիերայից, Ավոն նաև ամենաթանկարժեք ու էլիտար սիգարների AVO ապրանքանիշի հիմնադիրն է: Այդ սիգարների մեկ տուփն արժե 100-500 դոլար:

Զրոսաշրջության անկման ժամանակաշրջանում Ավո Ուվեզյանը ձեռնարկել էր շրջագայություն դեպի Բաղդադ ու Թեհրան: Հենց այնտեղ էլ ամեն ինչ սկսվել էր ... Թեհրանում խմբին նկատել էր Իրանի շահ Ռեզա Փեհլեվին, ու լինելով ջազի մեծ սիրահար, նրանց հրավիրել էր իր պալատ: Այստեղ, պալատում, Ավո Ուվեզյանին օգնության էր հասել բազմաթիվ լեզուների իմացությունը (հայերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, արաբերեն, թուրքերեն, գերմաներեն ու պարսկերեն): Երբ Ուվեզյանին հարցրել են, թե որ լեզվով է նրա համար նախընտրելի հաղորդակցվելը՝ Ավոն պարսկերենն էր ընտրել, դրանով իսկ նվաճելով շահի համակրանքը: Հենց շահ Ռեզա Փեհլեվիի շնորհիվ է Ավո Ուվեզյանը հնարավորություն ստացել ուղևորվել ԱՄՆ ու ընդունվել Նյու Յորքի Ջուլիարդ հանրահայտ դպրոցը: Ամուսնանալով նյույորքցի ոսկերչի դստեր հետ՝ Ավո Ուվեզյանը որոշ ժամանակ զբաղվել է ոսկերչությամբ, բայց չի դադարել նաև երաժշտությամբ զբաղվել: Հակառակը, ոսկերչական գործը նրան դրա համար լրացուցիչ միջոցներ է ապահովել: 1958-ին ճակատագիրը նրան եւս մեկ երջանիկ անակնկալ է մատուցել՝ Լաս Վեգասում Ավո Ուվեզյանը ծանոթացել է Ֆրենկ Սինատրայի հետ: Մեկ տարի անց Ավո Ուվեզյանի գրած երգը՝ Broken Guitar («Կտրված կիթառ») անվանմամբ ներկայացվել է Ֆրենկ Սինատրային: Մեղեդիով հիացած Սինատրան առաջարկել էր ընդամենը երգի բառերը փոխել:

Euronews-ը Սուրբ Ղազար կղզու մասին. Հայկական կղզի Վենետիկում

22.03.2017

Հայերը ժառանգություն են թողել ամբողջ Եվրոպայի տարածքում: Միսիթարյանների հայկական կաթոլիկ միաբանությունը, որն այդ ժառանգության ամենավառ օրինակներից է, այս տարի նշում է Եվրոպայի ամենակուլտային քաղաքներից մեկում իր ներկայության 300-րդ տարեդարձը: Այս մասին ասվում է Սուրբ Ղազար հայկական կղզու մասին հոդվածում, որը հրատարակվել է [Euronews](#) կայքում :

«Սան Չաքարիայից Վենետիկի ամենաուշագրավ անկյուններից մեկը ջերմանավ է մեկնում: Այս եզակի անկյունը կոչվում է Սան Լաջարո –դեյի-Արմենին կամ էլ Սուրբ Ղազարի հայկական կղզի: Այս տարի լրանում է 300-րդ տարին, երբ կղզին դարձել է Միսիթարյան միաբանության տունը», - ասվում է հոդվածում:

Հոդվածը պատմում է նաև Միսիթար Սեբաստացու մասին, որը ծնվել է Սեբաստիայում 1676-ին: Նա Կոնստանդնուպոլիս էր ուղևորվել, որտեղ նրա շուրջ հավաքվել էր աշակերտների խումբ, որը 1701-ին վերածվել էր վանական համայնքի: Բախվելով իշխանությունների դիմադրությանը՝ վանահայր Միսիթարը ու նրա հետևորդները տեղից տեղ էին տեղափոխվում՝ սկզբում Հունաստան, իսկ հետո էլ՝ Վենետիկ: Վենետիկում Միսիթարին հաջողվել է նվեր ստանալ Սուրբ Ղազար փոքր կղզին:

«Հաջորդ դարերի ընթացքում Միսիթարյան միաբանությունը խորը ազդեցություն է թողել գիտության, կրթության ու հրատարակչական գործի վրա՝ թե ընդհանուր Եվրոպայում, թե հայոց աշխարհում», - նշվում է հոդվածում:

Առայսօր եկեղեցին շարունակում է գրքեր հրատարակել: Վենետիկը աշխարհի երկու քաղաքներից մեկն է, որը կարող է պարծենալ, որ 300 տարի շարունակ տարեկան գոնե մեկ հայերեն գիրք է հրատարակում:

Այդ հոգևորականների ջանքերի ու գործունեության շնորհիվ հայտնվել են հին ձեռագրերի առաջին հրատարակությունները, եվրոպական ստեղծագործությունների թարգմանությունները, հայկական ժառանգությունը ցուցադրվել է Եվրոպայում ու դրա սահմաններից դուրս:

«Մխիթարյանների միաբանությունը միշտ կապող կամուրջ է եղել Հայաստանի ու Եվրոպայի միջև», - ասում է տերհայր Մերոբ Զամուրյանը:

Մակայն միաբանության առավել կարևոր դերակատարումներից է եղել լեզվի ու ինքնության զարգացմանը նպաստելը: Հենց Մխիթարյան միաբանությունն է առաջինը հրատարակել հայոց լեզվի ժամանակակից բառարաններ: Մենք Վենետիկի հայ հոգևորականներին են պարտական նաև հետազոտության ու կրթության նկատմամբ ժամանակակից գիտական մոտեցումների համար:

Պատմաբան. Սուրբ Աստվածածին եկեղեցին Ուկրաինայի ամենահին հայկական տաճարներից է

20.03.2017

Կիևում հայկական Սուրբ Աստվածածին եկեղեցու պատմությունը նոր հետազոտությունների կարիք ունի, հաղորդում է AnalitikaUA.net-ը: Այս մասին հայտնել է Ուկրաինայի հայերի միության պատմամշակութային ժառանգության հարցերով կոմիտեի ղեկավար Դավիթ Դավթյանը:

«Կուտակված փաստացի նյութը թույլ է տալիս պնդել, որ Կիևի հայկական տաճարներից մեկը գոյություն է ունեցել XIV դարի վերջին, որը, հնարավոր է վերանորոգվել XV դարում: 1530-1580-ին եկեղեցու կործանման հետևանքով հայերը պատարագ են մատուցել Սուրբ Սոփիայի տաճարի ներքին պատկերասրահում: Համաձայն պահպանված վկայությունների՝ XVI վերջին եւ XVII դարի սկզբին քաղաքում նորից հայկական եկեղեցի էր գործում՝ հայտնի որպես Սուրբ Աստվածածնի եկեղեցի, որը գոյություն է ունեցել մինչև 1680-ականները», - ասել է պատմաբանը: Ինչպես նշել է Դավթյանը՝ այսօր շատ կարևոր է ուսումնասիրել Կիևի հայ եկեղեցու ամբողջական պատմությունը:

Ստամբուլի փոխնահանգապետը պնդել է. Արք Աթեշյանը դեռ փոխպատրիարք է

14:13, 01.04.2017

Պոլստ հայոց փոխպատրիարք արք. Աթեշյանը, Կրոնական ժողովի ատենապետ, եպիսկոպոս Մաշայանը, Տրդատ քահանա Ուզունյանը հանդիպել են Ստամբուլի փոխնահանգապետ Ազիզ Մերջանի հետ եւ քննարկել է Հայոց պատրիարքի ընտրությունների շուրջ ստեղծված իրավիճակը:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ը, եպիսկոպոս Մաշայանը նշել է, թե հանդիպման ժամանակ փոխնահանգապետն ասել է, թե առանց համապատասխան պետական ընթացակարգերի է ընտրվել տեղապահը, որը չէր կարող ընդունվել պետության կողմից:

Մաշայանը նշել է, թե հայ համայնքը Պատրիարքի ընտրությունը արագացնելու միտում չունի, բայց պատրիարքի ընտրության հետ կապված ճգնաժամը վաղուց գոյություն ունի, որը պետք է լուծվի: Մաշայանը փոխնահանգապետի խոսքին ի պատասխան շեշտել է, թե պետությունը երբեք տեղապահի ընտրության հարցին չի միջամտել:

Իր խոսքում Ստամբուլի փոխնահանգապետը նշել է, թե պետությունը ցանկություն չունի միջամտել եկեղեցու ներքին հարցերին, սակայն իրենց համար մինչ ընտրությունները արք. Արամ Աթեշյանը հանդիսանում է փոխպատրիարք, իսկ սահմանադրական բարեփոխումների հանրաքվեից հետո արդեն ընթացք կտրվի պատրիարքի ընտրության նախապատրաստությանը:

Արք Աթեշյանը հրաժարվել է ճանաչել ընտրված տեղապահ արք. Բեքյանի լիազորությունները

05.04.2017

Պոլստ հայոց պատրիարքարանում փոխպատրիարք, արք. Աթեշյանի ու ընտրված տեղապահ, արք. Բեքյանի միջև հանդիպման հետ կապված մանրամասներ է հայտնի դարձել:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ը, Պոլստ պատրիարքական տեղապահ ընտրված արքեպիսկոպոս Գարեգին Բեքյանը նշել է, թե արք. Աթեշյանի հետ հանդիպմանը մասնակցել են նաև եպիսկոպոս Մաշայանը, Պետրոս Ծիրինօղլուն եւ Թորոս Ալջանը:

Բեքյանը պատմել է, որ արք. Աթեշյանը սկզբում հրաժարվում էր հանդիպել իր հետ, այնուհետ հանդիպման ժամանակ 2 անգամ լքել է հանդիպման սրահը:

«Ես արք. Աթեշյանին հարցրեցի, թե գործընթացն ինչպե՞ս է շարունակվելու եւ նրա ու իմ լիազորությունների շրջանակը որն է լինելու: Նա ասաց, որ ես դեռ լիազորություններ չունեմ, եւ երբ ընտրական գործընթացը կսկսվի, այն ժամանակ էլ ես կսկսեմ իմ պարտականությունները: Ես էլ նրան ասացի, որ իր առաջ քաշած պայմանները գրավոր ներկայացնի, որից հետո նորից կնստենք քննարկման», - ասել է արք. Բեքյանը:

Արք. Աթեշյանն ասել է, թե ինչու է եկեղեցու դռները փակել արք. Բեքյանի ու եպիսկոպոս Մաշայանի առջև

07.04.2017

Պոլստ հայոց պատրիարքական տեղապահ ընտրված արք. Գարեգին Բեքյանը պատմել է արք. Աթեշյանի հետ հանդիպման մանրամասները:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ը, արք. Բեքյանը նշել է, թե արք. Աթեշյանի հետ հանդիպմանը

պարզաբանում է պահանջել Սուրբ Աստվածածին եկեղեցու դռները հավատացյալների ու իր դեմ փակելու հետ կապված: Բեքյանի խոսքով՝ արք. Աթեշյանը պնդել է, թե տեսնելով մեծ թվով մարդկանց՝ վախեցել է եւ խուսափել դռները բացելուց: «Ես շեշտեցի, որ եկեղեցու դռները որեւէ պարագայում չպետք է փակել, մասնավորապես երբ հավատացյալների հետ միասին կանգնած էին 2 եպիսկոպոսներ: Աթեշյանին ասացի, որ նման բաներ եթե շարունակվի, ժողովրդի աչքին նա վատ մարդ կդառնա:

Հանդիպման ժամանակ արք. Աթեշյանը նշեց, որ ապրիլի 16-ի սահմանադրական ընտրություններից հետո ես կարող եմ սկսել տեղապահի պարտականությունները, իսկ նա մինչ այդ կմնա փոխպատրիարք:

Նշենք, որ օրեր առաջ, երբ Պոլստ պատրիարքության կրոնական ժողովի ատենապետ եպիսկոպոս Մաշալյանը ցանկացել էր Ստամբուլ վերադարձած արք. Բեքյանի համար բարի գալուստի պատարագ մատուցել, արք. Աթեշյանի հրահանգով փակել էին եկեղեցու դռները, սակայն որոշ ժամանակ անց բացել էին: Սակայն պատարագին պատրիարքարանից ոչ մի հոգևորական չի մասնակցել:

Գլենդելի քաղաքապետական խորհրդի երեք թափուր տեղերը կգրադեցնեն հայերը

05.04.2017

Գլենդելում ապրիլի 4-ին կայացած քաղաքի խորհրդի ընտրություններում, նախնական արդյունքների համաձայն, հաղթանակ են տարել հայեր Վրեժ Աղաջանյանը, Արա Ջեյմս Նաջարյանը եւ Չարեհ Սինանյանը, հաղորդում է [Los Angeles Times](#)-ը:

Ըստ այդմ, Վրեժ Աղաջանյանն ստացել է 6 288 ձայն, Արա Նաջարյանը՝ 6 132 ձայն եւ Չարեհ Սինանյանը՝ 5 998 ձայն: Վերջնական արդյունքները կհրապարակվեն ապրիլի 21-ին, քաղաքի կայքում:

Նշենք, որ Գլենդելի քաղաքային խորհրդի 3 թափուր աթոռների համար պայքարում են 10 թեկնածուներ, որոնցից 4-ը հայեր են՝ Արա Ջեյմս Նաջարյանը, Վրեժ Աղաջանյանը, Օնիկ Մեհրաբյանն ու Չարեհ Սինանյանը: Վերջինս քաղաքապետական խորհրդի գործող անդամ էր:

Վրեժ Աղաջանյանը մասնագիտության ճարտարագետ է, նա հայտնի է հայկական կարելային հեռուստատեսությամբ քաղաքական թոք-շոուներ վարելով: Աղաջանյանը նշել է, որ իր ընտրվելու դեպքում՝ կնպաստի Գլենդելի քաղաքային խորհրդի թափանցիկ աշխատանքին, նաեւ կաջակցի փոքր բիզնեսին:

Գլենդելի նախկին քաղաքապետ Արա Նաջարյանն իր հերթին նշել է, որ ջանքեր կգործադրի քաղաքի հասարակական տրանսպորտի ցանց ընդլայնելու ուղղությամբ:

Նշենք, որ սա Չարեհ Սինանյանի համար Գլենդելի քաղաքային խորհրդում երկրորդ ժամկետն է լինելու: Նա խոստանում է Գլենդելում բնակարանների ձեռքբերման ավելի մատչելի տարբերակներ մշակել: Սինանյանը գիշերն ընկերների հետ նշել է իր նախնական հաղթանակը:

Կիլիկիո կաթողիկոսությունը ՄԻԵԳ-ին առաջարկել է արագացնել Միսի դատի ընթացքը

04.04.2017

Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսության իրավական հանձնախումբը՝ Արամ Ա կաթողիկոսի հանձնարարությամբ, դիմել է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանին՝ կոչ անելով արագացնել Միսի Կաթողիկոսարանի վերադարձի հարցով դատաքննությունը:

Պահանջում նաեւ նշված է՝ 2016թ. դեկտեմբերի 7-ին ներկայացված ծ դատական թղթածրարը Թուրքիայի դատարանին չհղել, նկատի ունենալով Թուրքիայի ներքին անորոշ վիճակը, դատական-իրավական օրենքների խախտումը, դատավորների եւ փաստաբանների նկատմամբ սպորինի վերաբերմունքը եւ, ընդհանրապես բռնատիրական կացությունը: «Արդարեւ, մտահոգիչ կացություն է, որի մասին ԵՄ Մարդու իրավունքների հանձնակատարը փետրվարի 15-ին, Վենետիկի հանձնաժողովը մարտի 13-ին, ինչպես նաեւ բազում երկրներ եւ կազմակերպություններ հայտնել են իրենց մտահոգությունները», - ասվում է նամակում:

Միջազգային

Քալիֆորնիայի սենատի անդամը Թուրքիային կոչ է արել վերադարձնել հայկական եկեղեցիները

14:40, 21.03.2017

Կալիֆորնիայի սենատի անդամ Էնթոնի Պորտինտինոն մարտի 20-ին բանաձեւ է ներկայացրել, համաձայն որի՝ ապրիլը պետք է դառնա Հայոց ցեղասպանության գոհերի հիշատակի ամիս: Բանաձեւում նաեւ առկա է կոչ Թուրքիայի Հանրապետությանը՝ առգրավված եկեղեցական օբյեկտները օրինական տերերին վերադարձնել, հաղորդում է Asbarez-ը: «Չնայած Քալիֆորնիայի օրենսդիր մարմինը ճանաչել է Հայոց ցեղասպանությունը՝ մեր հետազոտություններ ցույց են տալիս, որ եկեղեցական սեփականության հարցը դեռեւս չի ներառվել

օրենսդիր ժողովի պալատի ընդունած բանաձեւում: Ցանկացած երկրում կրոնական խտրականությունը հակասում է համամարդկային արժեքներին: Ես միանում եմ բազմաթիվ կողմնակիցներին, ովքեր կարծում են, որ հայկական պատմական եկեղեցիները հայ ժողովրդի մշակութային ժառանգություն են եւ պետք է վերադարձվեն իրենց օրինական սեփականատերերին, որպեսզի դրան օգտագործեն համապատասխան կրոնական նպատակներով», - հայտարարել է սենատոր Պորանտինոն:

Դիարբեքիրում քրդերը մեծ շուքով տոնում են Նովրուզը
14:23, 21.03.2017

Թուրքիայի քրդաբնակ Դիարբեքիրում տասնյակ հազարավոր քրդեր մարտի 21-ին մեծ շուքով տոնում են Նովրուզը: Թուրքական Cumhuriyet-ի փոխանցմամբ՝ Դիարբեքիրում մոտ 125 հազար քմ տարածք որպես Նովրուզի տոնակատարության վայր հսկողության են առել մեծ թվով ոստիկանական ուժեր: Տարածք մտնողներին ոստիկանները մանրակրկիտ ստուգում են: Նշենք, որ մարտի 21-ին արեւելքի մի շարք երկրներում տոնում են Նովրուզը, որը թարգմանաբար նշանակում է նոր օր:

Նիդերլանդների դատախազությունը պահանջում է պատիժ նշանակել հայերի դեմ բռնություններ հրահրելու համար
04.03.2017

Հոլանդիայի Այմելո քաղաքում տեղի է ունեցել Հաագայի Թուրք-ադրբեջանական մշակութային միության նախագահ Իլիամ Աշկինի դատավարությունը: Պարոն Աշկինը մեղադրվում է հայերի դեմ բռնություն եւ ատելություն սերմանելու մեջ, քանի որ նա Այմելո քաղաքում Մեծ Եղեռնի հուշահամալիրի դեմ կազմակերպված թուրքական հանրահավաքի ժամանակ վանկարկել է «Ղարաբաղը լինելու է հայերի գերեզմանը»: Այս կարգախոսով նա բռնություն է հրահրել եւ վիրավորել է մի խումբ մարդկանց, քանի որ նրանք ծագումով հայ են:

Ինչպես հայտնի է, 2014 թվականի հունիսի 1-ին Այմելո քաղաքում տեղի է ունեցել թուրքական հանրահավաք, որը ուղղված էր Այմելոյի Հայ Առաքելական եկեղեցու հողամասում տեղադրված Հայոց ցեղասպանության գոտերի հուշահամալիրի դեմ: Հոլանդահայ կազմակերպությունները, մասնավորապես Հոլանդահայ կազմակերպությունների ֆեդերացիան (FAON www.faoon.nl) եւ Հոլանդիայի Հայ Դատի հանձնախումբը զանգատ էին ներկայացրել հանրահավաքի ընթացքում կատարված հակահայ հայտարարությունների դեմ:

Երկու ժամ տևած դատական նիստին ներկա էին բազմաթիվ հայեր եւ թուրքեր, ինչպես նաև հոլանդական, հայ եւ թուրք ՉԼՄ-ների թղթակիցներ: Դատավարության ընթացքում ցուցադրվեց թուրքական ցույցի տեսահոլովակը, որտեղ պարոն Աշկինը մի քանի անգամ վանկարկում է «Ղարաբաղը լինելու է հայերի գերեզմանը», իսկ մի քանի հազարանոց ամբոխը կրկնում է այդ արտահայտությունը:

Պարոն Աշկինը դատարան էր ներկայացել իր փաստաբան պարոն Պլասմանի հետ: Նա պատասխանեց դատավորի եւ դատախազի հարցերին: Նա հայտարարեց, որ ինքը չի կատարել որևէ

հանցագործություն, քանի որ իր կատարած արտահայտությունը վերաբերում է կոնկրետ տարածաշրջանի, որտեղ այժմ իրավիճակն այնպես է, որ հնարավոր է բռնկվի պատերազմ եւ լինի արնահեղույթ: Նա համոզված է, որ որևէ սխալ չի գործել: Այն հարցին, թե արդյո՞ք նա զոչում է իր կատարած արարքից եւ ցանկանում է ավստոսանք հայտնել, նա պատասխանեց, որ նրա տեսկետը չի փոխվել:

Դատախազը մանրակրկիտ ներկայացրեց գործի քննության ընթացքը եւ դատախազության պահանջների հիմքերը: Նա պահանջեց մեղադրյալին պատժել 80 ժամ պարտադիր աշխատանքով եւ երկու շաբաթ պայմանական ազատագրվմամբ՝ երկու տարի փորձական ժամկետի պայմանով: Սա հանդիսանում է մի ուժեղ ազդանշան: Դատախազության պահանջը հաշվի է առնում նաև այն փաստը, որ պարոն Աշկինը գործին չի ցուցաբերել խոր ըմբռնում եւ գոյություն ունի հանցագործության ռեցիդիվի վտանգ:

Դատավճիռը կայանալու է 2017 թ. մարտի 17-ին:

Մշակույթ

Ակնարկ Հայ ժողովրդի հայրենադարձությանը

19-20-րդ դարերում

Դր. Էդիկ Բաղդասարյան

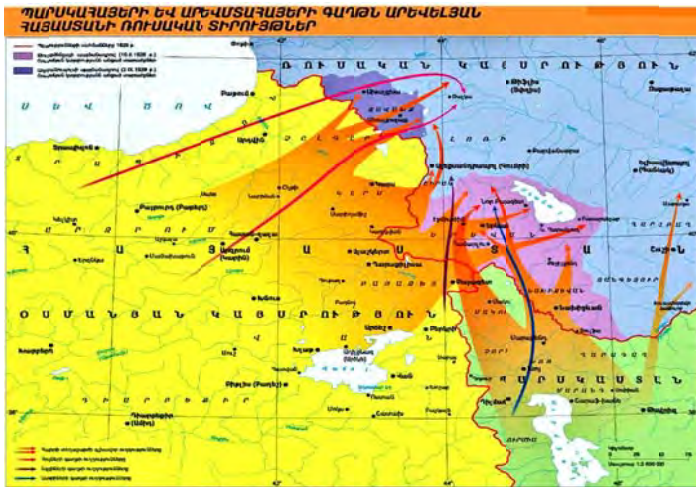
Թուրքմենչայի հաշտության պայմանագիրը եւ հայերի ներգաղթը Պարսկաստանից

Երեւանի գրավումից հետո, ռուսական բանակը հետապնդելով պարսիկներին, գեներալ Էրիսթովի գլխավորությամբ հոկտեմբերի 4-ին դուրս եկավ Նախիջևանից, հոկտեմբերի 13-ին, գրեթե առանց լուրջ դիմադրության հանդիպելու, գրավեց Թավրիզը: Թավրիզի գրավումը հարկադրեց Ֆաթհ-Ալի շահին հաշտություն խնդրել: Սակայն բանակցությունների եւ պայմանագրի ստորագրման ձգձգման պատճառով, 1828 թ. հունվարին ռուսները վերսկսում են հարձակումները, գրավում են Մարահորը, Ուրմիան, Խոյը, Սալմաստը եւ հունվարի 25-ին Արզաբիլը: Դրանից հետո նրանց ուժերը ուղղություն են վերցնում դեպի Թեհրան: Այդ պայմաններում էր, որ Ֆաթհ-Ալի շահը անգլիական դեսպան Մակդոնալդի միջոցով գեներալ Պասկևիչին հայտնեց, որ ընդունում է ռուսների առաջարկած հաշտության բոլոր պայմանները: Հաշտության բանակցությունների վերսկսման վայր նշանակվեց Թավրիզից Թեհրան տանող ճանապարհի վրա գտնվող Թուրքմենչայ գյուղը: 1828թ. փետրվարի 10 (22)-ին Թուրքմենչայում Ռուսաստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ կնքվեց երկկողմանի հաշտության պայմանագիր: Այդ պայմանագրով ռուս-պարսկական սահմանագիծը հարավում հասցվեց մինչեւ Արաքս գետը, Պարսկաստանը ճանաչեց Երեւանի եւ Նախիջևանի խանությունների միացումը Ռուսաստանին, եւ պարտավորվեց վճարել 10 բուրլուր թուման (20 միլիոն ռուբլի արծաթ) ռազմական տուգանք, թույլ տալ քրիստոնյաներին իրենց ցանկություններով մշտապես բնակություն հաստատելու համար դադարեցնել ռուսական տիրապետության սահմանները:

¹ - Դաւիթ Գրեկտեան, «Տարիք Իրան», Կ. Վ. 2006 թ., հ. 225

² - Պրոֆ. Զ. Կիրակոսյան, նշվ աշխ.

ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ, ԿՆՔՎԱԾ ԹՈՒՐԹՄԵՆՉԱՅՈՒՄ 1828 թ. փետրվարի 10-ին³

Հանուն Ամենագոր Աստծո.

Ամենապայծառափայլ, Ամենահզոր, Մեծն թագավոր եւ Ամենայն ռուսաց Ինքնակալ Նորին Կայսերական Մեծությունը եւ Նորին Մեծություն Պարսկական Փառիշափը հավասարապես մղված պատերազմի աղետավոր հետեւանքներին վերջ դնելու, պատերազմ, որ միանգամայն հակառակ է իրենց փոխադրած դիտավորություններին, եւ հաշտություն հաստատելու միջոցով երկու Պետությունների միջեւ նախկին բարիդրացիական եւ բարեկամական հարաբերությունները հաստատ հիմքի վրա վերականգնելու անկեղծ ցանկությամբ, հաշտություն, որն իր իսկ մեջ ամփոփելով իրեն ամրության երաշխավորությունը, գալիք ժամանակներում կկանխի անհամաձայնությունների եւ թյուրիմացությունների բոլոր պատճառները, սույն փրկարար գործը կատարելու համար իրենց Լիազորներ նշանակեցին. Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրը իր գեներալ-թեֆերանտ, Կովկասի Առանձին կորպուսի Հրամանատար եւ այն Իվան Պասկևիչին, եւ իր Իսկական Պետական Խորհրդական Ալեքսանդր Օբրեզկովին, իսկ Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը՝ Նորին վսեմություն Աբբաս-Միրզային: Սույն լիազորները հանդիպելով Թուրքմենչայ գյուղում, իրենց տրված լիազորությունները ճանաչելով պատշաճ վիճակում եւ դրանք փոխանակելուց հետո, որոշեցին եւ կնքեցին հետեւյալ հոդվածները.

Հոդված 1. Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրի եւ Նորին Մեծություն Պարսկական Շահի, նրանց թագաժառանգների եւ հաջորդների, նրանց Տերությունների եւ երկու կողմերի հպատակների միջեւ հետ այսու առհավետ թագավորելու է խաղաղություն, բարեկամություն եւ կատարյալ համաձայնություն:

Հոդված 2. Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրը եւ Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը հարգելով այն, որ բարձր պայմանավորվող կողմերի միջեւ ծագած եւ այսօր բարեհաջող դադարած պատերազմի հետեւանքով ավարտվեցին նաեւ երկու կողմերի հավասար ուժ ունեցող Գյուլիստանի պայմանագրի պարտավորությունները, հարկավոր համարեցին հիշյալ Գյուլիստանի պայմանագիրը փոխարինել սույն պայմաններով եւ որոշումներով, որոնք պետք է Ռուսաստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ առաջիկայում հաստատեն ավելի ու ավելի հաշտ ու բարեկամական հարաբերություններ:

Հոդված 3. Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը իր անունից եւ իր թագաժառանգների եւ ժառանգորդների անունից Ռուսական Կայսրությանն է զիջում որպես նրա կատարյալ սեփականությունը Երեւանի խանությունը՝ Արաքսի այս եւ այն կողմերում եւ Նախիջևանի խանությունը: Այս զիջման հետեւանքով Նորին Մեծություն Շահը խոստանում է սույն պայմանագրի ստորագրման օրից հաշված վեց ամիս ոչ ավելի ժամանակամիջոցում ռուսական

իշխանություններին հանձնել այն դիվաններն ու հրապարակած վավերագրերը, որոնք վերաբերում են վերոհիշյալ երկու խանությունների կառավարմանը:

Հոդված 4. Երկու բարձր պայմանավորվող կողմերի համաձայնությամբ երկու Պետությունների միջեւ սահմանը որոշվում է համարել հետեւյալ գիծը՝ սկսած թուրքական տիրույթների սահմանի այն կետից, որն ուղիղ գծով ամենից մոտ է փոքր Արարատի գագաթին, սահմանագիծը կառաջանա մինչեւ այդ լեռան գագաթը. այնտեղից նրա թեքությամբ կիցնի մինչեւ Արարատի հարավային կողմից սկիզբ առնող Քարասու գետի վերին հոսանքը. այնուհետեւ սահմանագիծը այս գետի հոսանքի ուղղությամբ կշարունակվի մինչեւ Շերուրի դիմացը գտնվող այն կետը, որտեղ այս գետը թափվում է Արաքսի մեջ. այս կետից սկսած սահմանագիծը Արաքս գետի հունով կընթանա մինչեւ Աբբաս-Աբաղ ամրոցը. այստեղ, սույն ամրոցի արտաքին ամրությունների մոտ, որոնք գտնվում են Արաքսի աջ ափում, սահմանագիծը կես աղաջ, այսինքն՝ ռուսական 3,5 վերստ երկարությամբ շառավիղով կառաջացնի շրջագիծ, եւ այս շրջագծի մեջ ընկած հողատարածությունը ամբողջապես կպատկանի բացառապես Ռուսաստանին, եւ հաշված սույն օրից պետք է մեծացույն ճշտությամբ բաժնեհատվի երկու ամսվա ընթացքում: Սկսած այն տեղից, որտեղ հիշյալ շրջագիծը արեւելյան կողմից կհատի Արաքսի ափին, սահմանագիծը վերստին առաջ կգնա սույն գետի հունով մինչեւ Եդիբուլուքի ժամադրուտը. այնտեղից պարսկական տիրույթը կտարածվի՝ Արաքս գետի հունով 3 աղաջ, այսինքն ռուսական 21 վերստ տարածության վրա. այնուհետեւ սահմանը կանցնի ուղղակի Մուղանի տափաստանի վրայով մինչեւ Բոլդարու գետի այն կետը, որը Օդինաբազարն է Սարիղամիշ գետերի միացման տեղից ընկած է 3 աղաջ, այսինքն 21 վերստ հեռավորության վրա: Այնտեղից սահմանագիծը Բոլդարու գետի ձախ ափով կշարունակվի հոսանքն ի վեր մինչեւ հիշյալ Օդինաբազար եւ Սարիղամիշ գետերի միացման տեղը. հետո արեւելյան Օդինաբազար գետի աջ ափի երկարությամբ սահմանը կձգվի մինչեւ գետի վերին հոսանքը, իսկ այնտեղից՝ մինչեւ Ջիբրիլյան բարձունքներն այն հաշվով, որ այս բարձունքներից դեպի Կասպից ծովը հոսող բոլոր ջրերը՝ պատկանեն Ռուսաստանին, իսկ դեպի Պարսկաստան հոսող բոլոր ջրերը՝ Պարսկաստանին: Քանի որ այստեղ երկու պետությունների միջեւ սահմանը անցնում է լեռների գագաթներով, ապա որոշված է, որ նրանց թեքությունը դեպի Կասպից ծովը պետք է պատկանի Ռուսաստանին, իսկ հակառակ թեքությունը պատկանի Պարսկաստանին: Ջիբրիլյան բարձունքներից սահմանագիծը ձգվում է Թալիշը Արշի գավառից անջատող լեռների վրայով մինչեւ Կամար Կույ բարձունքը: Ջրերի հոսանքը երկու կողմի վրա անջատող լեռնային կատարները այստեղ կառաջացնեն սահմանագիծ ճիշտ այնպես, ինչպես վերն ասվեց Օդինաբազարի եւ Ջիբրիլյան բարձունքների միջեւ ընկած տարածության մասին: Այնուհետեւ ջրերի հոսանքի նկատմամբ վերը շարադրված կանոնի անընդհատ պահպանմամբ սահմանագիծը Կամարքույի բարձունքից առաջ կգնա Չուվանթը եւ Արշի գավառները բաժանող լեռնաշղթայի երկարությամբ մինչեւ Վեյջիքի գավառի սահմանը: Այսպիսով, Ռուսաստանին կմիանա Չուվանթը գավառը, բացառությամբ նրա այն մասի, որն ընկած է հիշյալ լեռների հակառակ կողմում: Վեյջիքի գավառի սահմանից սկսած երկու Պետությունների միջեւ ընկած սահմանագիծը ջրերի հոսանքի վերաբերյալ արդեն հիշատակված կանոնին համապատասխան առաջ կշարժվի Կոպուլթի գագաթներով եւ Վեյջիքի գավառով անցնող գլխավոր լեռնաշղթայի երկարությամբ մինչեւ Այթարա գետի հյուսիսային ակունքը. այնտեղից այս գետի հունով, մինչեւ նրա՝ Կասպից ծովը թափվելու տեղը, ուր եւ ավարտվում է ռուսական տիրույթները Պարսկաստանից անջատող սահմանագիծը:

Հոդված 5. Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը որպես ապացույց Ամենայն ռուսաց Նորին Մեծության Կայսրի նկատմամբ ունեցած իր բարեկամության, սույն հոդվածով ինչպես իր, նույնպես եւ պարսկական գահի իր ժառանգորդների եւ հաջորդների անունից հանդիսավոր կերպով ընդունում է, որ վերը նշված սահմանագիծի եւ Կովկասյան լեռների ու Կասպից ծովի միջեւ ընկած բոլոր հողերն ու բոլոր կղզիները, ինչպես եւ այդ երկրներում ապրող բոլոր քոչվոր եւ մյուս ժողովուրդները առհավետ պատկանում են Ռուսական

³ - Չ. Կիրակոսյան, Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության եւ Սովետական արտաքին քաղաքական փաստաթղթերում: Երևան, 1972:

Կայսրությանը:

Հոդված 6. Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը հաշվի առնելով երկու պետությունների միջև ծագած պատերազմի հետևանքով Ռուսական Կայսրությանը պատճառած զգալի վնասները, ինչպես նաև ռուսահպատակների կրած կորուստներն ու վնասները, պարտավորվում է դրանք փոխհատուցել դրամական վարձատրությամբ: Երկու բարձր պայմանավորվող կողմերը որոշեցին, որ սույն վարձատրության ժամկետները, վճարման կարգն ու ապահովումը որոշված են հատուկ պայմանագրով, որը կունենա այնպիսի ուժ, ինչպես եթե այն բառ առ բառ մտցված լիներ սույն Պայմանագրի մեջ:

Հոդված 7. Քանի որ Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը հարմար գտավ իրեն հաջորդ եւ գահաժառանգ նշանակել Օգոստոսափառ Ռոդուն՝ Աբբասյան Աբբաս-Միրզային, ապա ուրեմն Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրը, Նորին Մեծություն Պարսկական Շահին հրապարակով ապացուցելու համար իր բարեկամական համակրանքը եւ սույն ժառանգական կարգի հաստատմանը նպաստելու ցանկությունը, պարտավորվում է այսուհետև ի դեմս Օգոստոսափառ Նորին Բարձրություն արքայազն Աբբաս-Միրզային ճանաչել Պարսկական Թագի հաջորդին եւ ժառանգորդին, իսկ նրա Գահ բարձրաստիճան հետո, նրան ճանաչել որպես սույն Տերության օրինական թագավորը:

Հոդված 8. Ռուսական առևտրական նավերը առաջվա պես իրավունք ունեն ազատ նավարկել Կասպից ծովում եւ նրա ափերի երկայնքով, ինչպես նաև հանգրվանել այնտեղ. նավարկության դեպքում պետք է որ Պարսկաստանում նրան ցույց տրվի ամեն տեսակի օգնություն: Նույն ձեռով պարսկական առևտրական նավերին իրավունք է տրվում նախկին կարգով նավարկել Կասպից ծովում եւ հանգրվանել ռուսական ափերում, որտեղ նավարկության դեպքում պետք է որ փոխադարձաբար նրանց ցույց տրվի ամեն տեսակի օգնություն: Ինչ վերաբերում է ռազմական նավերին, քանի որ շատ հնուց լոկ ռուսական ռազմական դրոշ կրող նավերը կարող էին նավարկել Կասպից ծովում, ապա այս պատճառով նրանց այսօր եւս տրվում է եւ հաստատվում նախկին բացառիկ իրավունքն այն առումով, որ Ռուսաստանից գատ ոչ մի այլ տերություն չի կարող ռազմական նավեր ունենալ Կասպից ծովում:

Հոդված 9. Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրը եւ Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը բոլոր միջոցներով ցանկանալով ամրացնել խաղաղության եւ բարեկամության դաշինքը, որն այնքան երջանիկ կերպով վերականգնել է նրանց միջև, հանձնեցին, որպեսզի ժամանակավոր հանձնարարություններ կատարելու կամ մշտական պաշտոնավարության համար այս կամ այն պետությունն ուղարկվող երկու կողմերի բարձր Արքունիքների Դեսպանները, Մինիստրները եւ գործերի հավատարմատարներն ընդունվեն իրենց կոչմանը, բարձր պայմանավորվող կողմերի արժանապատվությանը, նրանց միացնող անկեղծ բարեկամությանը եւ տեղական սովորույթներին համապատասխանող մեծարանքներով եւ զերադասությամբ: Այս նպատակով հատուկ արձանագրությունով կորոշվի այս եւ մյուս կողմի հսկողության հանդիսակարգը:

Հոդված 10. Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրը եւ Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը երկու Պետությունների միջև առևտրական հարաբերությունների վերականգնումն ու ծավալումն ընդունելով որպես վերականգնված խաղաղության ամենագլխավոր բարերար հետևանքներից մեկը, լիակատար փոխադարձ համաձայնությամբ բարվոք համարեցին առևտրի հովանավորությունն ու երկու կողմերի հպատակների անվտանգությանը վերաբերող բոլոր կարգադրությունները մշակել եւ դրանք շարադրել սույն ազգրավող առանձին արձանագրության մեջ, որը կնքված լինելով երկու տերությունների Լիազորների կողմից, կա եւ կլինի սույն կնքված հաշտության պայմանագրի հավասարազոր մասը: Նորին Մեծություն Պարսկական Շահը առաջվա պես Ռուսաստանին իրավունք է վերապահում Հյուսիսայտոսներ կամ առևտրական Գործակալներ ունենալ բոլոր այն վայրերում, որտեղ առևտրի շահերը կպահանջեն այդ բանը եւ պարտավորվում է այդ Հյուսիսայտոսներին եւ Գործակալներին, որոնցից յուրաքանչյուրն իր շքախմբով կարող է ունենալ տասը մարդուց ոչ ավելի, ցույց տալ հովանավորություն, որպեսզի նրանք օգտվեն հրապարակական կոչմանը շնորհիվ մեծարանքներից ու

արտոնություններից: Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրն իր կողմից խոստանում է հսկել, որպեսզի նորին մեծություն Պարսկական Շահի Հյուսիսայտոսներն ու առևտրական Գործակալներն օգտվեն այդ նույն իրավունքներով: Այն դեպքում, եթե Պարսկական Կառավարությունը իրմնավորված գանգատ կներկայացնի ռուսական Գործակալի կամ Հյուսիսայտոսի դեմ, ռուսական Մինիստրը կամ Նորին Մեծություն Շահի Արքունիքում Ռուսական գործերի հավատարմատարը, կամ թե նրանց անմիջական Պետը մեղավորին կհետաքննի պաշտոնից եւ իրենց հայեցողությամբ ժամանակավորապես այն կհանձնեն մեկ այլ անձնավորության:

Հոդված 11. Երկու կողմերի հպատակների բոլոր պահանջները եւ պատերազմի պատճառով դադարած մյուս գործերը կվերականգնվեն եւ համաձայն արդարությանը իրենց լուծումը կստանան հաշտության կնքումից հետո: Երկու կողմերի հպատակների միջև եւ այս կամ այն կառավարության գանձարանում եղած պարտքի հանձնարարությունները պետք է ստանան անհապաղ եւ լիակատար բավարարություն:

Հոդված 12. Չօգուտ երկու տերությունների հպատակների պայմանավորվող բարձր կողմերը որոշում են նրանց ընդհանուր համաձայնությամբ՝ Արաբսի երկու կողմերում անշարժ գույք ունեցողներին տալ եռամյա պայմանաժամ, որի ընթացքում նրանք կարող են ազատ վաճառել կամ փոխանակել իրենց անշարժ գույքը. բայց Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրը որ որպես վերաբերում է իրեն, սույն ներողամիտ կարգադրությունից հանում է Հուսեյն Խանին, Երեւանի նախկին սարդարին, նրա եղբորը՝ Հասան Խանին եւ Նախիջեւանի նախկին կառավարիչ Քերիմ Խանին:

Հոդված 13. Վերջին պատերազմի ընթացքում կամ նախկինում վերցված երկու Կառավարությունների այն հպատակները, որոնք երբևէ ընկել են զերի, պետք է ազատվեն եւ վերադարձվեն չորս ամսվա ընթացքում. նրանք պետք է ապահովված լինեն կենսամթերքներով եւ մյուս կարիքների բավարարմամբ եւ պետք է ուղարկվեն Աբբաս-Աբադ, որտեղ հանձնվելու են համապատասխան Կոմիսարներին, որոնք նշանակվում են, որպեսզի նրանց ընդունեն եւ ապա տնօրինեն նրանց բնակության վայրերն ուղարկելու գործը: Բարձր պայմանավորվող կողմերը այս ձեռով կվարվեն փոխադարձաբար զերի ընկած այն բոլոր ռազմագերիների եւ Ռուսական ու Պարսկական բոլոր հպատակների հետ, որոնք հեռավոր վայրերում գտնվելու կամ որևէ այլ պատճառով կամ հանգամանքների հետևանքով չեն վերադարձվի նշված ժամկետում: Երկու Տերությունները իրենց վերապահում են ցանկացած ժամանակ այդ զերիներին պահանջելու ստույգ եւ անսահմանափակ իրավունք, եւ պարտավորվում են այդպիսիներին փոխադարձաբար վերադարձնել նրանց հայտնաբերելու եւ նրանց վերաբերյալ պահանջներ ստանալուն գուզրնթաց:

Հոդված 14. Բարձր պայմանավորվող կողմերից ոչ մեկը չի պահանջի հանձնել այն փախստականներին եւ դասալիքներին, որոնք մյուս կողմի հպատակությունն ընդունել են մինչև վերջին պատերազմն սկսվելը, կամ այդ պատերազմի ժամանակ: Իսկ այս փախստականներից ոմանց եւ նրանց նախկին հայրենակիցների կամ ստորադրյալների միջև նախատեսված հարաբերություններից ծագող փոխադարձ հնարավոր վնասակար հետևանքները կանխելու համար Պարսկական Կառավարությունը ներկայումս կամ հետագայում կարող է հսկանել հանվանե պահանջել, թույլ չտալ, որ գտնվեն իր այն տիրույթներում, որոնք ընկած են Արաքս գետի եւ այն գծի միջև, որն առաջացնում են Չարա գետը, Ուրմիա լիճը եւ Չաքաթու գետն ու Դզի-Օզան գետը՝ մինչև սրա Կասպից ծովը թափվելու տեղը: Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրը իր կողմից խոստանում է նույնպես թույլ չտալ, որ պարսկական փախստականները բնակություն հաստատեն կամ գտնվեն Դարաբադի եւ Նախիջեւանի Խանություններում եւ Երեւանի Խանության այն մասում, որն ընկած է Արաքսի աջ ափին: Կալայն ինքնին հասկանալի է, որ այս պայմանն ուժ ունի եւ կունենա այն անձանց նկատմամբ, որոնք կրել են հանրական կոչումներ կամ ունեցել են որոշ աստիճաններ, որպիսիք են՝ խաները, բեկերը եւ հոգեւոր պետերը կամ մոլլաները, որոնք անձնական օրինակով, ներշնչմամբ եւ գաղտնի կապերով կարող են վնասակար ազդեցություն ունենալ իրենց նախկին այն հայրենակիցների վրա, որոնք եղել են իրենց կառավարման ներքո,

կամ եղել են նրանց ստորադրյալները: Ինչ վերաբերում է ընդհանրապես երկու Պետությունների բնակիչներին, ապա բարձր պայմանավորվող կողմերը որոշեցին, որ երկու կողմերի հպատակները, որոնք մեկ պետությունից անցել են կամ առաջիկայում կանցնեն մյուս պետությունը, կարող են բնակություն հաստատել եւ ապրել այն բոլոր վայրերում, ուր թույլ կտա այն կառավարությունը, որի իշխանության ներքո նրանք կգտնվեն:

Հոդված 15. Նորին Մեծություն Շահը դրոված իր Տերությունում խաղաղությունը վերականգնելու եւ իր հպատակներից այն ամենը հեռացնելու բարերար եւ փրկարար մտադրությամբ, ինչը կարող է էլ ավելի մեծացնել պատերազմի բերած աղետները, պատերազմ, որն այնքան հաջող ավարտված է սույն պայմանագրով, Ադրբեջան կոչվող Մարզի բոլոր բնակիչներին եւ Աստիճանավորներին շնորհվում է բացառիկ ու կատարյալ ներում: Նրանցից ոչ ոք, ինչ աստիճանակարգի էլ պատկանելիս լինի, չի կարող պատերազմի կամ ռուսական զորքերի կողմից հիշյալ մարզի ժամանակավոր գրավման ընթացքում իր արտահայտած կարծիքների, արարմունքների կամ վարքի համար ենթարկվել հետապնդման, ինչպես նաև վիրավորանքի: Բացի դրանից, այդ Աստիճանավորներին եւ բնակիչներին կտրվի, այսօրվանից հաշված, միանյա ժամանակամիջոց, որպեսզի նրանք իրենց ընտանիքներով հանդերձ կարողանան դուրս կրել եւ վաճառել (իրենց) շարժական գույքը, առանց հանդիպելու կառավարության կամ տեղական իշխանությունների կողմից հարուցված որևէ արգելքի: Այդ անձանց կողմից վաճառվող կամ դուրս տարվող գույքն ու իրերը չպետք է ենթարկվեն որևէ մաքսի կամ հարկի: Իսկ անշարժ գույքի նկատմամբ սահմանվում է հինգամյա ժամանակամիջոց՝ այն վաճառելու կամ նրա վերաբերյալ կամայական կարգադրություն անելու համար: Այս ներումը, սակայն, չի տարածվում այն անձանց վրա, որոնք մինչև միանյա ժամանակամիջոցը լրանալը կգործեն դատական պարտքի ենթակա որևէ հանցանք կամ ոճիր:

Հոդված 16. Սույն հաշտության պայմանագիրն ստորագրելուց անմիջապես հետո երկու կողմերի Լիազորները բոլոր վայրերը կուղարկեն տեղեկություններ եւ պատշաճ հրամանագրեր պատերազմական գործողություններն անհապաղ դադարեցնելու մասին: Սույն հաշտության պայմանագիրը, որը շարադրված է միանման բովանդակություն ունեցող երկու օրինակներում, որն ստորագրել են երկու կողմերի Լիազորները, հաստատելով իրենց դրոշմակնիքներով, եւ փոխանակելով իրար միջև, պետք է հաստատվի եւ վավերացվի Նորին Մեծություն Ամենայն ռուսաց Կայսրի եւ Նորին Մեծություն Պարսկական Շահի կողմից, եւ նրանց ձեռքով հանդիսավոր ստորագրվելուց հետո վավերացումները չորս ամսվա ժամանակամիջոցում, կամ հնարավորության դեպքում ավելի շուտ, պետք է փոխանակվեն երկու Լիազորների միջև: Կնքված է Թուրքմենչայ գյուղում Բրիտանիայի ժնդից հետո 1828 թվականի փետրվարի 10-ին:

***

Ողջ հայության հետ միասին Պարսկաստանում ապրող հայերը նույնպես խանդավառությամբ ընդունեցին Թուրքմենչայի պայմանագիրը, եւ դա հասկանալի է: Հայ ժողովրդի համար պատմական մեծ նշանակություն ունեցող այդ ակտով ոչ միայն Արեւելյան Հայաստանն ազատվեց պարսիկ խաների կործանարար եւ անբարոյական լծից եւ ճանապարհը հարթեցրեց ապագա ազգային պետության ստեղծման համար, այլեւ նրա 13-րդ եւ 15-րդ հոդվածներով իրանահայերին իրավունք էր վերապահվում գաղթելու Ռուսաստանին միացած իրենց հայրենի երկիրը: Գաղթի համար սահմանվեց մեկ տարի ժամանակ: Ի հարկե ուսանողների այդ ձեռնարկումը բխում էր նրանց ռազմա-քաղաքական եւ գաղութային շահերից, վերբնակեցնելով ամալի դարձած տարածքները: Ուստի ստեղծվեց ներգաղթի կոմիտե, որը հայկական մարզի վարչության ստեղծումից հետո (1828թ. մարտի 21) գործում էր նրան առնթեր: Կոմիտեի ստեղծման մեծ

ավանդ ունեցան Ներսես Աշտարակեցին եւ Լազարյան տոհմը:

Պարսկաստանից ներգաղթի կազմակերպումը հանձնարարվում է գնդապետ Լազար Լազարյանին, որը 1827թ. աշնանից ծառայության մեջ էր կովկասյան կորպուսում, իսկ Թավրիզը գրավելուց հետո նշանակվեց նրա պարետ: Լ. Լազարյանի օգնականներն էին գնդապետ Մովսես Արզուբյանը, մայրոններ Իվանե Մելիքյանը, Իսահակ Ղամազյանը, Դավիթ եւ Ալեքսանդր Ղորղանյանները եւ այլ պաշտոնյաներ: Գնդապետ Լազարյանին տրամադրվեց մի շնչին գումար՝ 25 հազար ռուբլի արծաթ դրամ (=100,000 ռուբլի թղթագրամ) ներգաղթի հետ կապված ծախսերը հոգալու: Հայերի ուղղթի կազմակերպմանը եռանդուն մասնակցություն ունեցավ Պարսկաստանում ռուսական արտակարգ եւ լիզար դեսպան Ա. Ս. Գրիբոյեդովը:

ԻՄՍՆԱՀԱՅ ԳՍՂԹՍԿԱՆՆԵՐ ԷՆՆ ՆԱԽԻՉԵՆԱՆՈՒՄ (1914 թի մոտեր) աջի ձախ՝ Ներսես Եպիսկոպոս Մելիք Թանգեան եւ Նախիջևանի Թեմակալ՝ Սիոն վարդապետ:

Գաղթականների առաջին քարավանը դեպի Կովկաս շարժվեց 1828 թ. մարտին, նրանք մեծ մասամբ կազմված էին Թավրիզաբնակ հայերից: 1828-1829թթ. Ատրպատականում ապրող 55-60 հազար հայերից Արեւելյան Հայաստան ներգաղթեցին 8249 ընտանիք՝ շուրջ 45 հազար հայ: Նրանք մեծ մասամբ բնակություն հաստատեցին Երեւան, Նախիջևան, Օրդուբադ քաղաքներում, Սարդարապատի, Ապարանի, Սուրմալուի, Նախիջևանի, Օրդուբադի շրջաններում, Վայոց Ձորում, մի քանի հարյուր ընտանիք բնակություն հաստատեց Ղարաբաղում եւ այլ վայրերում: Հետաքրքրական է, որ Մարաղայի հայերից գաղթածները բնակվեցին Ղարաբաղում եւ իրենց նոր բնակավայրը անվանեցին «Մարաղա» գյուղը, ներկայիս Արցախի Հանրապետության Մրտակերտի շրջանում, որի հայ բնակչությունը ազերիների կողմից երթարկվել է ցեղասպանության 1992 թ.:

Ռազմատուգանքը մուծելու պարտավորությունը ստիպեց իրանական կառավարությանը, մտցնել արտակարգ հարկեր ու տուրքեր, որոնք չափազանց ծանր բեռ էին առանց այն էլ պատերազմի հետեւանքով քայքայված երկրի համար: Դրա համար հակառուսական տրամադրություններն Իրանում գնալով ահագնում էին: Փողոցներում հնչում էր «Մահ ռուսաստանին, մահ

⁴ - Հայ Ժողովրդի Պատմություն, հ. 5, էջ 163-175:

Գրիբոյեդովին» կարգախոսները: Պակասում էր մի կայծ՝ վիթխարի հրդեհ բռնվելու համար (Ռուսաստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ նոր պատերազմ բորբոքելու նպատակով էր, որ անգլիական գործակալները եւ նրանց հարած պարսկական խաները 1829 թ. փետրվարի 11-ին՝ հին տոմարով հունվարի 30-ին, Թեհրանում կազմակերպվեց պարսկական խաժամուժի հարձակումը ռուսական դեսպանատան վրա): Այդպիսի դեր կատարեց հետեւյալ միջադեպը:

Ա. Ս. Գրիբոյեզով

1829 թ. հունվարին Ռուսաստանի դեսպան Գրիբոյեզովին դիմեցին շահի գանձարանապետ եւ թանկարժեք քարերի գլխավոր տեսուչ, շահական հարեմի ներքինի, ծագումով հայ, սակայն իսլամացած Միրզա Յաղուբը (Մարգարյան) եւ շահի ազատական, նախկին սադրազամ (գլխավոր վեզիր) Ալլայարխանի հարեմի երկու հայ կանայք, որ դեսպանությունն իրենց ուղարկի հայրենիք: Դա օրինախախտում չէր, քանի որ նախատեսված էր Թուրքմենչայի պայմանագրի 13-րդ հոդվածով: Գրիբոյեզովը Միրզա Յաղուբին եւ այդ կանանց վերցրեց իր հովանավորության տակ եւ նրանց տեղավորեց ռուսական միսիայի շենքում⁵: Այդ դեպքը խիստ զայրացրեց շահին, մանավանդ, որ Միրզա Յաղուբը կարող էր Գրիբոյեզովին պատմել իրանի Ֆինանսների վիճակի մասին եւ առհասարակ հրապարակել բազմաթիվ արքունական գաղտնիքներ: Նա պահանջեց իրեն հանձնել Միրզա Յաղուբին, սակայն Գրիբոյեզովը հրաժարվեց: 1829 թ. Փետրվարի 11-ին Ալլահյարխանի մարդկանցից եւ քաղաքային տականքներից բաղկացած ամբոխը հարձակվեց ռուսական միսիայի վրա եւ ջախջախեց այն: Ա. Ս. Գրիբոյեզովը եւ նրա աշխատակիցները սպանվեցին, դեսպանությունը թալանվեց: Նիկոլայ Ա-ը միայն բավարարվեց Ֆաթհ-Ալի շահի կողմից ներողություն խնդրելու եւ նվերներ մատուցելու քաջով: Հաս երեւոյթին, այդժամանակ ընթանում էին ռուս-թուրքական պատերազմը եւ անցանկալի էր հարաբերությունների սրումը իրանի հետ⁶:

(Շար. 4)

Հայկազուն Ալվրցյանի «Համշենը և համշենահայությունը. արդի հիմնախնդիրները» գրքի վերաբերյալ

02:04, 03.03.2017

Վերջին տարիներին համայն հայության շրջանում նկատելի է պատմական Համշենի և համշենահայության խնդիրների նկատմամբ հետաքրքրության աճ: Չնայած սույն թեմայի շուրջ նախորդիվ կատարված աշխատանքներին, այնուամենայնիվ համշենահայերի որոշ հիմնախնդիրներ դեռ կարող են ուսումնասիրության: Նկատի առնելով Սփյուռքի և Հայաստանի հայությանը խիստ հետաքրքրող սույն թեմայի բազմաբովանդակությունը՝ 2016 թ. վերջերին Երևանում լույս տեսավ Արևմտահայոց հարցերի ուսումնասիրության կենտրոն գիտահետազոտական հիմնադրամի տնօրեն, հայագետ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու Հայկազուն Ալվրցյանի «Համշենը և համշենահայությունը. արդի հիմնախնդիրները» գիրքը:

Աշխատության մեջ ներկայացվում են Համշենի և համշենահայության համառոտ պատմությունը և արդի հիմնախնդիրները, որոնք կարող են հետաքրքրել ինչպես մասնագետներին, այնպես էլ՝ ընթերցողների լայն շրջանակի: Գիրքը բաղկացած է ներածությունից, 5 գլուխներից, որոնք էլ իրենց հերթին բաժանված են ենթագլուխների, և վերջաբանից:

Ինչպես ներածության մեջ իրավամբ նկատում է հեղինակը, «Ազգային պետականության բացակայության պայմաններում ինքնության հիմնական ցուցիչ համարվող կրոնից, դավանանքից և եկեղեցուց բռնի հեռացումը դարերի ընթացքում ավերիչ հետևանքներ ունեցավ հայ ժողովրդի այս հատվածի վրա: Իսլամացված հատվածը ոչ միայն հեռացավ իր եկեղեցուց, այլև աստիճանաբար կորցրեց լեզուն, մշակույթի, սովորույթների և ավանդույթների մի մասը»:

«Համշենի իշխանության ձևավորումն ու վերելքը» վերնագիրը կրող առաջին գլխում հեղինակն անդրադառնում է նախքան 8-րդ դարը Պոնտոսում հայերի առկայության, 8-րդ հարյուրամյակում Հայաստանից դեպի Պոնտոս հայերի մեծ արտագաղթի, Բյուզանդական կայսրության կազմում Համշենի իշխանության ստեղծման, 9-10-րդ դարերում Բագրատունիների թագավորության, իսկ 13-15-րդ դարերում Տրապիզոնի կայսրության կազմում Համշենի իշխանության գոյատևման և հետագայում Համշենի իշխանության անկման պատմությանը:

«Օսմանյան կայսրության իսլամացման քաղաքականությունն ու Համշենի պայքարը ինքնության պահպանման համար 15-19-րդ դարերում» վերնագրով երկրորդ գլխում հեղինակը Համշենի հայության իսլամացման պատմությունը բաժանում է հետևյալ 4 հիմնական փուլերի. առաջին փուլ՝ 16-րդ դարի վերջեր-1722 թ., երկրորդ փուլ՝ 1722 թ.-1838 թ., երրորդ փուլ՝ 1838 թ. մինչև 1915 թ. Հայոց ցեղասպանությունը, չորրորդ փուլ՝ 1915-1930-ական թթ.:

Հեղինակը նաև առանձին գլխում է անդրադառնում Մեծ եղեռնի տարիներին Համշենի հայության վիճակին: «Հայոց ցեղասպանությունը և համշենահայերը» վերնագրված երրորդ գլխում նրա կողմից անդրադարձ է կատարվում 1915-1923 թթ. համշենահայության զինված պայքարին: Այս գլխում գետնիված է նաև Տրապիզոնի հայության կոտորածների վերաբերյալ օսմանյան երկու կարևոր փաստաթուղթ: Սույն վավերագրերից մեկը Կոստանդնուպոլսի ռազմական արտակարգ առյուծակ 1919 թ. մարտի 26-ից մայիսի 20-ն իրականացված՝

٣٢٧-٣٢٥ - رابرت گرتنتس واتسن، تاریخ ایران، ص ٣٢٧-٣٢٥

⁶ - Վ. Բայրուրյան, Իրանի Պատմություն, էջ 429-430:

Տրայեկտորի տեղահանության ու կոտորածների դատավարության ամբաստանագիրն է, իսկ մյուսը՝ նույն դատաքննության արդյունքում կայացված դատավճիռը:

«Համշենահայերի համայնքների ձևավորումը Ռուսական կայսրությունում և նրանց հետագա վիճակը ԽՍՀՄ-ում» վերնագրով չորրորդ գլխում Հայկազուն Ավրեյանը մանրամասն ներկայացնում է 19-րդ դարում քրիստոնյա համշենահայերի մի մասի՝ դեպի Ռուսական կայսրություն կատարած գաղթը, Ռուսաստանում ու Աբխազիայում առաջացած համշենահայ համայնքների կրթական, մշակութային և եկեղեցական կյանքը: Առանձին ենթագլխում հատուկ անդրադարձ է կատարվում նաև Ռուսաստանում և Աբխազիայում հայության զանգվածային լրատվամիջոցներին:

Վերջին՝ հինգերորդ գլխում, որը կրում է «Տեղեկություններ կրոնափոխ համշենցիների վերաբերյալ» վերնագիրը, հեղինակն անդրադառնում է ներկայիս Թուրքիայի Հանրապետության տարածքում ապրող իսլամացած համշենահայերի կամ հեմշինների բնակության վայրերին և ենթախմբերին, կրոնափոխ համշենահայերի թվին և ներկայիս դրությանը, վերլուծում է կրոնափոխ համշենցիների ինքնության խնդիրը և ներկայացնում թուրքական պաշտոնական պատմագրության կողմից համշենահայերի պատմությունը խելոյությունից փորձերը:

«Վերջաբանի փոխարեն» վերնագրված ամփոփման մեջ հեղինակը ներկայացնում է «Ակօս» շաբաթաթերթում լույս տեսած՝ կրոնափոխ համշենահայերի մասին երկու օսմանյան պաշտոնական փաստաթուղթ, որոնցում արձանագրվում է համշենցիների հայկական ծագումը:

Կրոնափոխ համշենցիներին առնչվող ամենարդիական խնդիրը, թերևս, ինքնության հարցն է, որի վերաբերյալ Հայկազուն Ավրեյանը նշում է. «Համշենցիների մեջ այս հարցում գոյություն ունի երեք հիմնական մոտեցում:

Առաջին տեսակետի հետևորդները իսպառ ժխտում են իրենց հայկական անցյալը եւ պաշտպանում հեմշինների օղուգթուրքական ծագումը: Այս տեսակետի պաշտպանները ոչ թե չգիտեն իրենց իրական ծագման մասին, այլ պարզապես տարբեր պատճառներով չեն ուզում նոր խնդիրներ ունենալ: Նրանք իրենց ամբողջությամբ համարում են թուրք-իսլամական մշակույթի արդյունք: Անգամ ցեղասպանության տարիներին կամ դրանից հետո իսլամացած բազմաթիվ հայեր ուղղակի չեն ցանկանում վերհիշել իրենց հայկական անցյալի մասին, քանզի այն իրենց բերել է միայն դժբախտություն: Մի երկրում, ուր հայ կամ գյավուր լինելը գրեթե հավասարեցվում է պետական դավաճանության, նման կեցվածքը լիովին հասկանալի է:

Երկրորդ տեսակետի կողմնակիցներն առավել չափավոր են, զգուշավոր: Նրանք ընդունում են, որ իրենց նախնիները հայեր են եղել, բայց կարծում են, որ դա պատմություն է, որին անդրադառնալու անհրաժեշտություն այսօր չկա: Այդ մտայնությունը բավականին ընկալելի է ձեւակերպել Համշենական մշակույթի ուսումնասիրության և պահպանության «Հատիկ» միության ներկայացուցիչ Հիքմեթ Աքչիչեքը. «Թուրքիայում ապրող համշենական համայնքի մի կարևոր զանգված, մերժելով իր հայկական արմատները, էթնիկական տեսանկյունից իրեն համարում է թուրք ժողովրդի մի մասը: Նրանց համար հայերը հնում հարևան եղած, իսկ ավելի հազվադեպ էլ ամուսնության ճանապարհով բարեկամ դարձած մի հանրություն են: Իսլամացած հայեր լինելու գաղափարն ընդունող համշենցիների համար էլ, որպես պատմական, սոցիալական և քաղաքական պայմանների անհրաժեշտ հետևանք, այսօր հայկական ինքնության մասին խոսելը շատ իրատեսական չէ: Եւ հայկական ինքնությունն ընդունողների, և այն ժխտողների համար այսօր համշենական ինքնությունն ավելի գերակա է»:

Երրորդ տեսակետի հետևորդներն այն կարծիքին են, որ իրենց նախնիները եղել են հայ քրիստոնյաներ, որոնց բռնի կերպով իսլամացրել են: Որքան էլ իրենք շատ բան են կորցրել իրենց հայկական ինքնությունից, սակայն իրենց համարում են հայ՝ մահմեդական հայ: Այս հարցում էլ ուշագրավ է Մահիր Օզբանի

տեսակետը, որը բավականին թարմ եւ ինքնատիպ մոտեցում է. «Չնայած կրոնական տարբերություններին՝ կան բազմաթիվ ավանդույթներ, տոներ, նախաքրիստոնեական ժամանակից մնացած աղոթքներ, հավատալիքներ և մշակութային տարրեր, որոնք համշենական ու հայկական ինքնությունները բավականին մերձեցնում են: Այս իրավիճակը մի կողմից՝ համշենցի թուրքի ընկալման ազդեցությունն է նվազեցնում, մյուս կողմից՝ հետ է մղում քրիստոնեության հետ նույնականացվող հայկական ինքնության ընկալումը: Մեկը մյուսից սկիզբ առնող այս գործընթացը համշենցի թուրք կամ հայ դյունն հասկացության փոխարեն տարածում է մուսուլման հայի ընկալումը»: Հանախ առիթ են ունեցել ինքնության հարցի շուրջ գրուցելու կրոնափոխ համշենցիների հետ, որոնց մեջ ունեն ընկերներ եւ բարեկամներ՝ երեք խմբերից էլ: Նրանցից ոմանք այն համոզմունքն ունեն, որ հայ հետազոտողները նրանց, իրենց կամքին հակառակ, հայ են համարում, այդ մասին գրում են, տարածում: Իմ այդ բարեկամներին ցանկանում եմ ասել հետեւյալը. Համշենի եւ համշենցիների հարցերով զբաղվող հայ հետազոտողների խնդիրը բոլորովին այլ է (խոսքս պարզունակ եւ անպատասխանատու վայրագիչների մասին չէ): Մենք ունեցել ենք մեկ ընդհանուր անցյալ, պատմական ինչ-ինչ հանգամանքներում կրոնական, մշակութային, լեզվական օտարացման հետեւանքով դադարել ենք իրար ճանաչել, բայց դա չի նշանակում, որ մեր ընդհանուր եւ նույն պատմության շրջանը գոյություն չի ունեցել: Հայ հետազոտողները, ուսումնասիրելով այդ խնդիրները, ուսումնասիրում են հայ ժողովրդի այդ շրջանի պատմության մեկ հատվածը: Եթե հետազոտությունները բերում-հասցնում են մեր օրերը, դա էլ է օրինաչափ, բայց բոլորովին չի նշանակում, որ այդ մարդիկ ձեզ համարում են հայ: Միայն դուք կարող եք որոշել, թե ինչ ազգի եք պատկանում, ինչ ինքնության կողմեր եք, այնպես, ինչպես յուրաքանչյուր մարդ՝ որեւէ հանրության մեջ»:

Այսպիսով՝ Հ. Ավրեյանի «Համշենը և համշենահայությունը. արդի հիմնախնդիրները» գիրքը էական ներդրում է համշենագիտության ոլորտում: Կարծում ենք, որ կարևոր է սույն աշխատությունը թարգմանել այլ լեզուների, հատկապես՝ թուրքերենի, ռուսերենի և անգլերենի:

Ավստրալացի պատգամավորը խոսել է հայերի մշակութային ցեղասպանության մասին

02.03.2017

Ավստրալացի պատգամավոր Թիմ Ուիլսոնը Ավստրալիայի խորհրդարանում ելույթ ունենալիս խոսել է հայերի մշակութային ցեղասպանության մասին: Այս մասին հայտնում է Ավստրալիայի Հայ ազգային կոմիտեն:

Նրա խոսքով՝ ոչ միայն հայերին ուղղակի բնաջնջելու կանխամտածված փորձ է իրականացվել, այլև նրանց հիշատակը՝ ոչնչացնելով հայկական ժառանգության եւ մշակույթի ապացույցները, ինչպիսին են արվեստի եւ ճարտարապետության ստեղծագործությունները: «Այսինքն՝ ոչ թե պարզապես ժողովրդի ցեղասպանություն է իրականացվել, այլև մշակութային ցեղասպանություն», - հայտարարել է պատգամավորը:

Նա նշել է, որ Հայոց ցեղասպանության 100-ամյակին նվիրված կայքում մշակութային ցեղասպանության մասին պատմություններ կան, որի նպատակը Օսմանյան կայսրության տարածքում հայ ժողովրդի կյանքի եւ հիշատակի ոչնչացումն էր: «Օսմանյան կայսրության նպատակը հայ ժողովրդի կյանքի եւ հիշատակի ոչնչացումն էր, եւ խորհրդարանի բոլոր անդամները պետք է կողմ լինեն երաշխավորելու համար, որ նման իրադարձությունները երբեք չեն կրկնվի: Իհարկե, քառորդ մասով հայ լինելով՝ ես զգալիորեն շահագրգռված եմ այս հարցում», - հավելել է նա:

چکیده کتاب تاریخ آرتساخ (قره باغ)

(۱۳)

نگارش: دکتر ادیک باغداسیان

شمه‌ای از اسناد و مطالب مربوط به تنازع بقاء آرتساخ

سند شماره ۲

نامه اسقف واهان رهبر مذهبی

حوزه آرتساخ درباره وضعیت آموزشی

ارمنیان آرتساخ خطاب به دولت جمهوری ارمنستان

در طی دو سال اخیر جنگ، اوضاع آرتساخ بویژه از نظر اقتصادی چنان بحرانی بود که موسسات آموزشی ما و عمدتاً "مدرسه وابسته به خلیفه گری، دچار مخاطره گردید. برای حفظ این آموزشگاه‌ها، مردم نتوان بودند و منابع عادی کسب در آمد و امرار معاش کلاً از میان رفت. باکو نیز که شریان و نبض موجودیت و حیات آرتساخ و کمک رسان عمده مدارس ما بود، دچار مخاطرات شد. تا رسیدن به ساحل آرامش و زندگی آرام، برای حفظ این موسسات ملی و نجات نسل جوان از نابودی تنها یک راه و امید باقی است که باید به آن دست یازید. و این امید، جمهوری ارمنستان محبوب ما است و من اجباراً باید دست خود را به سوی آن دراز کنم. بدینوسیله با عرض احترامات فائقه به آن جمهوری ستودنی، اینجانب استدعا دارم اگر امکان پذیر است به مدارس کمک برسانید.

آرتساخ دارای ۶۰ مدرسه روستایی بود که امروزه از هیچیک از آنان اثری باقی نیست. پنج مدرسه کلیسایی شهر نیز دیگر موجود نیستند. در این روزها تنها مدرسه خلیفه گری آنهم بدون امکانات باز شد. اینکه کمک‌های جمهوری به کارهای آموزشی آرتساخ چه میزان خواهد بود، بنده نمی‌دانم، اما هر مقدار هم که باشد با اتکا به آن، ما درهای مدرسه را باز خواهیم کرد.

اگر چه می‌دانم که جمهوری ارمنستان یک دولت نو بنیاد است و مشکلات و نیازهای بسیار بزرگتری دارد، لیکن معتقدم که کار آموزش باید برای جمهوری بسیار ارزشمند باشد و او نیز در حد توان از هیچ کمکی در این باره دریغ نخواهد کرد.

با درود به آن جمهوری و با آرزوی جاودانگی آن،

فرمانبردار و دعاگوی شما

اسقف واهان شوشی، دسامبر ۱۹۱۸

"مأخذ: آرشیو دولتی، ۱۹۹۹، ۱، ۲۸، شماره ۵، دستنویس، اصل"

سند شماره ۳

تصمیم دولت جمهوری ارمنستان

مبنی بر ایجاد اداره موقت زانگور و آرتساخ^۱

ژانویه ۱۹۱۹

دولت به منظور ایجاد اداره موقت زانگور و آرتساخ در جلسه خود مورخ ۲۱ ژانویه تصمیم گرفت:

۱- نواحی ارمنی نشین زانگور و آرتساخ که بخش جدایی ناپذیر جمهوری ارمنستان را تشکیل می‌دهند بر اساس قوانین جاری ارمنستان توسط ارگان‌هایی ایجاد شده از سوی دولت مرکزی جمهوری اداره می‌شوند.

۲- اداره موقت کل کشور به دلیل مشکلات ارتباطات، به "شورای ملی ارمنی زانگور" که موجودیت دارد واگذار می‌گردد و از این پس "شورای منطقه‌ای زانگور - آرتساخ" نامیده می‌شود.

۳- شورا کشور را موقتاً به نام و از طرف جمهوری ارمنستان و با اختیارات دریافتی اداره می‌کند.

۴- کرسی‌های خالی در شورا باید توسط نمایندگان بخش‌های ارمنی آرتساخ همچنین نمایندگان ساکنان ترک منطقه متناسب با تعداد جمعیت اشغال شود.

۵- اعضاء شورا باید برای کسب تأیید به دولت مرکزی جمهوری معرفی شوند.

۶- تا برقراری نظام جدید، تمام موسسات و مقامات دولتی تابع شوراها خواهند بود.

۷- درآمدهای کشور (مالیات دولتی و سایر درآمدها) برای رفع نیازهای کشور خرج می‌شود و کمبودها از خزانه جمهوری تامین می‌گردد.

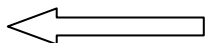
۸- برای تامین هزینه‌های دولتی ماه فوریه مبلغ ۴۰۰/۰۰۰ روبل از خزانه جمهوری اختصاص می‌یابد...

۱۱- دولت جمهوری یک کمیسر دولتی را به عنوان نماینده خود در نواحی ارمنی زانگور - آرتساخ به گوریس اعزام می‌کند.

۱۲- به کمیسر دولتی مسئولیت داده می‌شود بر مشروعیت عملکرد شورا نظارت کند و در صورت نیاز از طرف دولت راهنمایی‌های لازم را ارائه نماید...

نخست وزیر (آلکساندر خادیسیان)

"مأخذ: آرشیو دولتی، ۱۹۹۹، ۱، ۳۸، شماره ۵، تایپ شده، رونوشت"

می‌شوند و آنها را تا پایگاه تارتار عقب می‌رانند. دشمن در هر سه بار شکست می‌خورد و در شرمساری عقب نشینی می‌کند.

و اما در واراند، گروه ۳۰۰ نفری ترکها زیر آتش شدید ارمنیان متهدم شده دو اراده توب، دو مسلسل، مقدار زیادی فشنگ، اسب و قاطر از خود به جا می‌گذارند و تنها بیست- سی نفر به زحمت جان سالم بدر برده و پا به فرار می‌گذارند.

پس از آن وضعیت وخیمی برای ارمنیان آرتساخ بوجود می‌آید. آنها تحت محاصره قرار می‌گیرند و ارتباط آنها با جهان خارج قطع می‌گردد. موقعیت و مکان متفقین نیز نامشخص و ارتباط سپاه آندارنیک با آرتساخ نیز قطع شده بود. خطر از هر طرف ارمنیان آرتساخ را محاصره کرده بود. با این حال ارمنیان آرتساخ بویژه جرابرد و واراند، اسلحه در دست ندا می‌دادند که میبیرند اما تسلیم آذربایجان نمی‌شوند.

این وضعیت انتظاری تا اواسط ماه نوامبر ادامه یافت و آنگاه خبر رسید که انگلیسیان وارد باکو شده‌اند، آنها به فرماندهی سرگرد گیون وارد شوشی نیز شدند. این شخص با اطلاع یافتن از حکومت موقت قبلی ارمنیان آرتساخ اظهار علاقه کرد این سرزمین توسط همانگونه حکومت اداره شود. بنابراین جلسه مشترک رجال سیاسی و اداری برگزار گردید و آرتساخ را به چهار ناحیه اداری تقسیم کرد: واراند، دیزاک، خاچن، جرابرد، که توسط حکومت‌های موقت مردمی اداره می‌شدند. هر کدام از این نواحی نماینده‌ای به شوشی می‌فرستند و اینها همراه با هیئت انگلیسی، مرکز را تشکیل می‌دهند...

برای جناب نخست وزیر جمهوری ارمنستان باید پرواض باشد که اگر تصمیم کنفرانس صلح پاریس به نفع آرتساخ باشد، این سرزمین بی درنگ خود را بخشی از ارمنستان اعلام خواهد کرد و اگر تصمیم کنفرانس ناشی از سبک مغزی و به نفع آذربایجان باشد در این صورت ارمنیان آرتساخ در آستانه قیام و شورش قرار خواهند گرفت و پیش بینی عواقب آن فعلاً "امکان پذیر نیست..."

هوانس آراکلیان

"ماخذ: آرشیو دولتی، ۱۹۹۱، ۳۸، شماره ۱۲-۱۱، دستنویس اصل"

سند شماره ۵

قطعه‌نامه کنگره چهارم ارمنیان آرتساخ بر علیه تصرف قهر آمیز آرتساخ توسط آذربایجان

۱۹ فوریه ۱۹۱۹

ساکنان ارمنی آرتساخ بر اساس اصل حق تعیین سرنوشت مردم، نسبت به تعیین سرنوشت ملت همسایه ترک احترام قائلند و توام با آن، مخالف با تلاش‌های دولت آذربایجان برای زیر پا گذاشتن همین حق ارمنیان آرتساخ می‌باشد. کنگره بر حفظ حقوق خود چه در برابر نمایندگان دولت‌های متفق و چه کنگره صلح اروپا تاکید دارد.

این نامه اعتراضیه همچنین برای ژنرال تامسون، فرماندهی دولت‌های متفق در باکو، دولت آذربایجان و نمایندگان ارمنی کنگره صلح اروپا ارسال می‌گردد.

رئیس کنگره، آ. شاهنازاریان

منشی، آ. روستامیان

"ماخذ: "آرو" (باکو)، ۱۹۱۹، شماره ۱۷."

سند شماره ۶

نامه یغیشه ایشخانیان رئیس شورای ملی آرتساخ به آرسن شاهمازیان کمیسر کل زانگور و آرتساخ

شماره ۳۳۳

۱۹ مارس ۱۹۱۹

شهر شوشی

دولت جمهوری طی نامه شماره ۲۶۷ مورخ ۳۰ ژانویه ۱۹۱۹، به شورای ملی زانگور اطلاع می‌دهد که سروان ستاد آرسن شاهمازیان به عنوان کمیسر دولتی منطقه زانگور- آرتساخ منصوب می‌گردد.

"ماخذ: آرشیو دولتی، ۱۹۹۱، ۳۸، شماره ۵، تایپ شده، رونوشت"

سند شماره ۴

نامه هوانس آراکلیان، کمیسر امور مالی حکومت موقت ناحیه جرابرد آرتساخ به نخست وزیر جمهوری ارمنستان

۱۷ فوریه ۱۹۱۹

جناب آقای نخست وزیر

آرتساخ پس از ترک ارتش روسیه و باقیمانده مقامات بعد از نوامبر ۱۹۱۷ از حکومت محروم شد. شورای ملی بوجود آمده در شهر شوشی از طرف چند حزب سیاسی که کلیه امور ملی شهر را اداره می‌کرد به زودی تبدیل به کمیته سیاسی شده و کاکمان همه امور ملی را اداره نمود، همین امر نیز در میان ساکنان ترک شهر به وقوع پیوست.

از میان نمایندگان این دو کمیته یک کمیته بین المللی تشکیل گردید که امور مربوط به دو ملت را اداره می‌کرد. این کمیته دارای نمایندگانی از دو ملت و به تعداد برابر بود و رئیس آن یک نفر ارمنی و نایب رئیس یک ترک بود.

شهر شوشی تا ۱۶ ژوئیه ۱۹۱۸ به همین ترتیب اداره می‌شد در حالیکه چهار ناحیه ارمنی نشین آرتساخ یعنی واراند، دیزاک، خاچن و جرابرد دارای تشکیلات اداری نبودند.

حتی در زمان رژیم گذشته، سربازان فراری به رهبری ترکان گروه‌های راهزن تشکیل دادند و غارت و چپاول را به حد بی سابقه‌ای رساندند. راهزنان ترک روز روشن، گاو شخم زن و گاو شیرده، بز و گوسفند، مرغ و گوساله روستایی ارمنی را تاراج می‌کردند. مسافرت از یک ده به ده دیگر خطر بزرگی در برداشت. سربازانی که سالها دور از پدر و مادر و فرزند در جبهه‌های جنگ به سر می‌بردند هنگام بازگشت توسط دسته‌های راهزن چپاول و تیرباران می‌شدند.

اوضاع غیر قابل تحمل شده بود، کاسه صبر مردم لبریز شده بود و نیاز به وجود یک حکومت احساس می‌گردید و در همین زمان کنگره روستائیان ارمنی در شوشی تشکیل شد و هیئتی متشکل از هفت نفر انتخاب کرد و مسئولیت امور اداری، قضایی و خواریوار به آنها سپرده شد. همه امور بتدریج سرو سامان می‌گرفت، راهزنان سرکوب شدند، جاسوس‌ها تیر باران گردیدند، نظم و قانون مجدداً برقرار شد و زندگی دگربار وارد مسیر عادی خود گردید.

لیکن در ۲۰ سپتامبر ۱۹۱۸ جمال جواد بیگ "قهرمان" بد نام باکو و معاون نوری پاشا فرمانده ترک، طی التیماتومی به رهبر روحانی ارمنی آرتساخ اطلاع می‌دهد که طرف سه روز کلیه سلاح‌ها را تحویل فرماندهی ترکیه کند و خود نیز تسلیم شود. او در عین حال قول تامین جانی و مالی به ارمنیان می‌دهد. حاکمیت ارمنی آرتساخ بی درنگ جلسه فوق العاده تشکیل می‌دهد. رهبر روحانی ارمنی و شهردار شوشی هیئتی را به منظور درخواست تمدید مدت زمان التیماتومی تا ده روز نزد جمال جواد می‌فرستند. کنگره پیشهاد جمال جواد را بررسی کرده تصمیم می‌گیرد به فرماندهی ترکیه پیشنهاد شود سلاحها جمع آوری نشوند و اجازه دهند هیئتی به منظور مذاکره با دولت آذربایجان راهی باکو گردد. فرمانده ترک این پیشنهاد را نمی‌پذیرد و روز بعد، ۲۱ سپتامبر بطور غافلگیر کننده، به روستاهای پیرجمال، کیاتوک، خاناباد، ناخچیوانیک، هلیس حمله کرده آنها را ویران می‌کند.

اوضاع متشنج می‌شود. خاچن و شوشی آماده تسلیم می‌شوند اما واراند و جرابرد به تدارک مقاومت می‌پردازند و چنین نیز می‌شود. سربازان ترک و آذری وارد شده به جرابرد، سه بار مورد حمله اهالی جرابرد در بیابان‌های مارتاکرت، موخراتاغ و لیولاساز قرار می‌گیرند، خود قربانی نمی‌دهند اما باعث کشته شدن گروهی از دشمنان

نفري شبانه خانكند را تصرف كرد. شوراي ملي موقت به موقع در اين باره از هيئت انگليسي توضيح خواست اما هيئت پاسخ مبهمي داد.

تنها يك مطلب براي ما روشن شده است كه آذربايجان از فرصت‌هاي مناسب براي اشغال قراباغ استفاده مي‌كند. دور شدن ژنرال آندرانيك از زانگور در چنين شرايطي موفقيت عملي شدن مقاصد آذربايجان را تسريع مي‌كند زيرا ما در انتظار حوادث غير منتظره جديدي هستيم. به احتمال قوي، آذربايجان به منظور فرمانبردار ساختن قراباغ ارمني، به نيروي اسلحه متوسل خواهد شد. حال با توجه به تمام اينها، نه تنها نبايد گذاشت ژنرال آندرانيك منطقه را ترك گويد، بلكه بايد تمام امكانات را بكار برد تا او بدون توجه به تهديدات هيئت انگليسي وارد قراباغ شود... ما معتقديم كه اگر ژنرال آندرانيك به قراباغ بيايد، هيئت انگليسي او را مجبور به خروج از منطقه نخواهد كرد. يك موضوع ديگر را هم نبايد فراموش كرد كه پس از ورود ترڪها و زير سم اسب آنان رفتن كل منطقه، اين تنها ژنرال آندرانيك بود كه باعث اميد و الهام روستائيان مي‌شد...

غير از تمام اينها بايد به يك نكته ديگر نيز توجه نمود كه نيروهاي رزمنده قراباغ داراي فرماندهي كل نيستند. هيچ كدام از فرماندهان نواحی ديزاك، واراندا، خاچن و جرابرد نمی‌توانند نيروهاي تحت امر خود را متمرکز كنند. هر يك از آنها در منطقه خود توانسته است به نحوی سربازان را رهبري كند ولي پس از ورود هيئت انگليسي عمليات دفاعي بسيار تضعيف شده است. بعد از هجوم ترڪها به مرزهاي ما، فرماندهان توسته‌اند توده‌هاي مردم را به دنبال خود بكنانند زيرا مردم در چنان وضعيت روي قرار دارند كه نياز به يك رهبر هر كه باشد احساس مي‌كنند. اكنون اين وضعيت بدلايلي منتفی شده است كه خاص مردم ماست، يعني زماني كه از جايي انتظار دارد و يا اميد خود را تا حدی به كسي مي‌بندد. پس از ورود هيئت انگليسي به محل، شور و شوق مردم كم شده است زيرا آنها به اين هيئت اميدوار شده‌اند. جمهوري آراارات تا امروز هيچ نيروي رهبري به اينجا نفرستاده تا با حضورش به وحدت مردم كمك كند، آنهم در شرايط كنوني كه افراد غير مسئول به سبب موقعيت و ارتباطشان با هيئت انگليسي بدر نفاق را در ميان نيروهاي فعال مي‌افشانند. ميان رهبران رزمندگان نواحی در خصوص روش عملكرد هماهنگي و همانندی وجود ندارد. آنها در اثر شرايط خاصي وارد صحنه عمليات شده‌اند و امروز بيشتر به خرده گيري از هم مشغولند تا فعاليت براي رسيدن به موفقيت عمومي، تا دير نشده است بايد يك نفر با تجربه اگر ژنرال نباشد حداقل يك سرهنگ را راهي منطقه كنيد تا بتواند همه را به كنترل خود در آورد. بايد كلا" موافق باشيد كه بدون برخورداری از چنين نيروي رهبري، اتحاد نيروهاي نظامي محال به نظر مي‌رسد. براي همه ما پر واضح است كه بايد توجه خود را اكنون عمدتاً" به عمليات دفاعي و نيروهاي داخلي كنسور معطوف كنيم...

پس از اين سخنان بايد بگويم كه كار الحاق قراباغ به جمهوري ارمنستان كه آرزوي قلمبي و تنها هدف ارمنيان قراباغ است، زماني امكان پذير خواهد بود كه جمهوري ارمنستان به اقدامات جدي بپردازد...

جمهوري ارمنستان بايد به اين باور رسیده باشد كه اگر در كنفرانس صلح حتى مسئله قراباغ به نفع جمهوري تمام شود، آذربايجان اين امر را تحمل نخواهد كرد و به هر نحو سعی به ايجاد تشنج خواهد نمود. حال با توجه به تمام اين مطالب از هم اكنون بايد دست به اقدامات احتياطي بزنيم.

دولت آذربايجان روز به روز نيروهاي جديد و ساز و برگ هنگفتي در خانكند متمرکز مي‌كند. او تمام اينها را با هدف و برنامه خاصي انجام مي‌دهد... فرماندهي انگليس دست و پای ما را بسته است، ما نمی‌توانيم دست به اقدامی عليه آذربايجان بزنيم، زيرا اسير نظم و انضباط خود شده‌ايم و غير از آن، نيروهاي محلي كلا" سازمان یافته نيستند و با آنها كاري نمی‌توان انجام داد...

تا خيلي دير نشده، جمهوري ارمنستان براي جلوگیری از پيشروي آذربايجان بايد دست به اقدامات جدي بزند. اگر جمهوري ارمنستان از اين پس نيز مانند ذكريا سكوت اختيار كند، ارمنيان قراباغ آن را خيانتی در برابر قراباغ ارمني قلمداد خواهند كرد.

رئيس (امضاء) ي. ايشخانيان
منشي، مليك يسايان

"مأخذ: آرشیو دولتی، ۲۰۰۱، ۲۴۳، شماره‌های ۵۷-۵۵، دستویس، اصل".

ادامه دارد

آذربايجان، دكتر خسروبيگ سلطائف را با توافق ژنرال تامسون فرمانده نظاميان انگليسي باكو به سمت استاندار كل قراباغ و زانگور منصوب نموده است. در همين زمان چهارمين كنگره ارمنيان آرتساخ در شوشي برگزار شد و اعتراض شديد خود را در مورد تعرضات آذربايجان كتباً" به هيئت انگليسي اينجا، توسط تلگراف به ژنرال تامسون، دولت آذربايجان، شوراي ملي ارمني باكو و جمهوري آراارات اعلام كرد. كنگره با نامه هاي اعتراضيه خود تصريح مي‌كند كه ارمنيان قراباغ هرگز از دولت آذربايجان فرمانبرداري نكرده حتى سپاه منظم تركيه نيز نتوانسته است روستائيان را به زانو در آورد.

در چهار ناحيه قراباغ سير تحولي رويدادها، نيروهاي جديد را به منصفه ظهور رسانيده است كه نيروهاي رزمنده را رهبري كرده تمام ارمنيان منطقه را در برابر مخاطرات حمايت و پشتيباني نموده‌اند. فرماندهان ديزاك، واراندا، خاچن و جرابرد عملاً" كل حكومت نواحی را در دست خود گرفته مردم را تا رسيدن هيئت انگليسي اداره كرده‌اند. فرماندهان مطابق با فرمانهاي ژنرال آندرانيك عمل مي‌كنند و زماني كه او با سپاهش به سوي قراباغ حركت مي‌كند، مردم با شور و شوق در انتظار ورود قهرمان قهرمانان خود مي‌نشينند و مي‌خواهند او را بين خود ببينند. ليكن تامسون فرمانده انگليسي باكو با شنيدن التماس دولت آذربايجان بي درنگ هيئت ويژه‌اي را گسيل مي‌دارد و پيشروي ژنرال آندرانيك را در سواحل هاگارا متوقف مي‌سازد.

فرماندهي انگليس آنگاه به ساكنان ارمني و ترك قراباغ اعلام كرد كه خودش بايد صلح و ثبات را در كشور برقرار كند و لذا حركت نيروهاي نظامي در قراباغ را ممنوع مي‌كند و طرفين بايد عمليات خصمانه بر عليه يكديگر را متوقف سازند. ارمنيان با نزاکت و منظم قراباغ به درستي فرمان متفقين را اجرا كردند در حاليكه ترکان محلی و دولت آذربايجان به تعرضات خود ادامه دادند. هر روز، در مرزهاي ارمنيان و ترکان به رهبري افسران تركيه بلوا و شورش، قتل و آدمكشي و چند بار حمله به خرابرد، گوراناغ، چارتار و ديگر روستاهاي ارمني روي مي‌داد. هم فرماندهان و هم شوراي ملي در مورد اين رويدادها كتباً" به هيئت محلي و ژنرال تامسون اعتراض كرده اند.

تمام اعتراضات ما بي پاسخ مانده است.

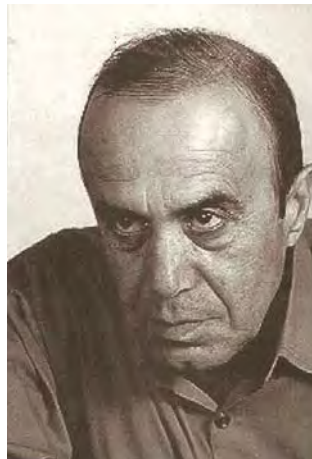
نه شوراي ملي موقت از دسامبر سال پيش تا فوريه امسال و نه شوراي فعلي منتخب كنگره چهارم، نتوانستند نمايندگاني به منظور مطلع ساختن جمهوري آراارات از وقايع و رويدادهای منطقه به ايران بفرستند ليكن بايد اقرار كرد كه جمهوري آراارات تاكنون بي تفاوتی گناهكارانه و تقصيركارانه‌اي در قبال قراباغ كه يكي از نواحی ارمنستان با ۹۰ درصد ساكنان ارمني می‌باشد نشان داده است. جمهوري آراارات به موقع نتوانست موقعيت زماني را درك كند و نمايندگان خود را با امكانات ملي لازم به محل اعزام كند. جمهوري آراارات بايد يك مطلب را مد نظر مي‌داشت كه بدون امكانات مالي نمی‌توان ناحيه‌اي را بدست آورد كه حاكميت بلافصل آن به لطف شرايط گوناگون به زانو در نيامده است. امروز ما مي‌بينيم كه چگونه آذربايجان به كمك پول مركز قراباغ را تصاحب كرده و بعداً" سعی خواهد نمود كل ناحيه را نيز بدست آورد...

مقامات ارمني تا كنون حقوق خود را از خزانه گرفته‌اند به اين دليل كه پولهاي خزانه متعلق به آذربايجان نيست و همانگونه كه قبلاً" اعلام شده بود، مقامات حقوق خود را از محل پرداخت بدهي‌هاي كميساريای پيشين قفقاز دريافت مي‌نمايند. اكنون ما كلا" مطلب ديگري را نظاره مي‌كنيم. استاندار آذربايجاني مانع از پرداخت حقوق به كساني شده است كه حاضر به شناسايي حكومت او نيستند و از ميان كارمندان تومار امضاء جمع مي‌كرد ميني بر اينكه گويي افراد اخير از اول ماه ژوئن سال گذشته در خدمت آذربايجان هستند و از اكنون به بعد نيز بايد "باجديت و كوشندگي" خدمت كنند. با اين حال براي هيچكس پشويده نيست كه آذربايجان وارد قراباغ نشده است، تنهاي ترڪها از ۸ اكتوبر سال پيش (تقويم جديده) براي مدتي کوتاه بر شوشي و خانكندی تسلط يافته‌اند و زماني كه از آنجا دور شده‌اند، آذربايجان هيچ امكاني براي حاكميت نداشته است و به همين خاطر به حيله و دسيسه متوسل مي‌شود و شورا به همين منظور اعتراض شديد خود را بايد به نمايندگان هيئت محل و ژنرال تامسون تسليم كند.

ارمنيان قراباغ در طول سه ماه اخير ديدگان خود را به جمهوري آراارات دوخته‌اند و در انتظار اقدامات جدي جمهوري نشسته‌اند تا بتواند هر چه زودتر نفوذ خود را در قراباغ نيز گسترش دهد، ليكن اين اميدها به نظر مي‌رسد باطل هستند، زيرا جمهوري آراارات قراباغ را كلا" به فراموشي سپرده بود. جمهوري آراارات براي استقرار كميساريای كل در قراباغ و زانگور خيلي دير عمل كرده و اين تاخير زياد زبان بار بوده است. دولت آذربايجان از اين موقعيت استفاده مي‌كرد زيرا بيدار و هشيار بود و با چشمان تيز سستي‌هاي مارا مي‌ديد و در اواخر ژانويه با "لشكر وحشي" چهار صد

رافائل ناهاپتیان

رافائل ناهاپتیان نویسنده معاصر ارمنی در سال ۱۹۴۵ در ایروان به دنیا آمد. وی فارغ‌التحصیل دانشکده زبان شناسی دانشگاه دولتی ایروان می‌باشد. از این نویسنده چند مجموعه داستان کوتاه و نمایشنامه به چاپ رسیده است. وی در سال ۲۰۱۰ دارفانی را بدرود گفته است. مجموعه‌های داستان‌های کوتاه «وقتی که تاریکی فرا می‌رسد»،

«دختر کلاغ»، «ملودی برای ویلون خیالی»، «جایزه میدان تیراندازی» از مهمترین آثار وی می‌باشند.

اما بگیجانیان

Sub specie aeternitatis

«تحت نشانه ابدیت» از نظر جاودانگی

ترجمه از ارمنی: اما بگیجانیان

کشتی در حال غرق شدن بود. موشهای صحرایی جیر جیر کنان خود را به دریا انداختند. سپس مسافران که از فرط دهشت عقل از سرشان پریده و عطش زندگی آنها را آشفته ساخته بود، بی اراده و بدون احساس مسئولیتی با داد و فریادی ناخوشایند جلیقه‌های نجات را از دست یکدیگر می‌ربودند. در حالیکه مدتی بود که هر یک از آنها جلیقه خودش را پوشیده بود و سرانجام سوار قایق‌های نجات شده، کشتی را ترک گفتند. و اما بعد، پس از آنکه مدتی نسبتاً طولانی گذشت و ناخدای کشتی متقاعد شد که دیگر بهیچ وجه قادر به نجات کشتی عزیزش نیست، به ناچار فرمان خروج خدمه کشتی را نیز صادر کرد. و سرانجام هنگامیکه اطمینان حاصل کرد که دیگر کسی در کشتی باقی نمانده، خود نیز سوار قایق نجات شد. و کشتی که تا آن زمان با تنهایی کامل و آزادی با وجود اینکه همیشه آرزویش را می‌کرد، نا آشنا بود، خوشبختی دیوانه کننده‌ای را احساس کرد. هر چند نیک می‌دانست که محکوم به فنا است، مع الوصف برای اینکه خبر شادی خود را به دریا و آسمان بیکران برساند، کلید آژیرها، سوت‌ها، زنگ‌ها و دستگاه‌های خودکار موسیقی موجود در کشتی را بصدای درآورد، و مکانیسم‌هایی که هنوز در کشتی کار می‌کردند، تا سرحد امکان صدای تق و توقشان را قوی‌تر کردند. لحظه‌ای بی‌مانند بود، لحظه‌ای که همیشه آرزویش را داشت. دیگر آزاد بود. در آزادی کامل بسر می‌برد. دیگر سرنوشتش دست خودش بود. بالاخره هر چند این لحظه‌ای کم دوام خواهد بود. اما آشنایی با چنین احساسی ارزش غرق شدن را داشت. در طی عمر درازش، این اولین باری بود که کسی رهبری و هدایت او را بعدعه نداشت،

جهت حرکتش را تعیین نمی‌کرد و کسی سکانش را بدست نگرفته بود. کسی محاسباتی انجام نمی‌داد تا کوتاهترین راه به بندر، را دقیقاً به حکم ضرورت تعیین کند. از همه مهم‌تر اینکه اندرونش دیگر از وجود موشهای صحرایی تهی بود. کشتی از همان اولین روز موجودیتش همواره آرزوی حتی یک لحظه و یک آنی را داشت، که وجودش عاری از موشهای صحرایی باشد. اما با کمال تأسف او دیگر متقاعد شده بود که آنها در همه جا هستند و رهایی از دست آنها محال است. ولی اکنون در لحظات قبل از غرق شدن با ابهامی احساس کرد، که آنچه را غیر ممکن تصور می‌کرد، اکنون به واقعیت پیوسته است و کشتی با شیفتگی چنین نتیجه‌گیری کرد «اگر امری محال جامه عمل بخود می‌پوشید، غرق شدن در مقابل آن دیگر چه اهمیتی دارد؟

و یا اینکه چه فرقی می‌کند با سرعت بر روی سطح دریا حرکت کنی و یا در قعر دریا باشی، مهم این است که تو در دریا بسر می‌بری و به دریا آغشته بودن ادامه دارد. چون اگر کشتی هستی فقط بخاطر آن بوجود نیامدی که به انسانها خدمت کنی، خدمت کنی و خدمت کنی، و وقتی هم که موقعش رسید همان آدمها که الزاماً مایه شادیشان بودی، تو را به دور افتاده‌ترین نقطه لنگرگاه خواهند کشاند، و بعد تو را قطعه قطعه کرده مبدل به آهن قراضه خواهند نمود. سپس بار واگن‌های قطارهای باری کرده به کارخانه ذوب آهن حمل می‌کنند، برای آنکه آنرا ذوب و به جسمی آتشین تبدیل کنند. تا از آن جسم بعداً دوباره چیزی بسازند، مانند لوله که هیچ بعد نیست که این لوله در شبکه فاضلاب مورد استفاده قرار بگیرد، یا اینکه از آن لوله تفنگ شکاری بسازند که با آن یک نفر آدم دو رو، ریاکار یا کسی که پس از رنج و زحمت بسیار وزیر و یا نماینده مجلس شده روزی با افرادی نظیر خودش به شکار رفته و در لحظه‌ای با نشانه‌گیری دقیق کمی احساساتی شود، عرق کند و سپس گلنگدن تفنگ را کشیده ترق، شترق، گوزن از همه جا بی‌خبر را که برای خود چرامی کرد به زمین بزند، برای اینکه بعداً آن زمین افتاده را تکه پاره کنند و به سیخ بکشند، وقتی هم که کباب آماده شد، فرد مذکور با ملج و ملوج از لقمه‌های لذیذ لذت ببرد. سپس نوشیدنی بیاشامد و با بی‌علاقگی آن راه دور و دراز و تحقیرآمیزی را که برای این لذت کوچک پیموده بخاطر آورد». نه، هرگز کشتی مایل نبود که موجودیتش چنین ادامه‌ای داشته باشد. او از مدتها پیش آرزوی غرق شدن را می‌کرد. زیرا می‌دانست که دیگر کهنه شده، خیلی کهنه و پیر است، بطوریکه بزودی او را به نقطه‌ای دور افتاده از اسکله خواهند کشاند.

کشتی آغاز خود را بزحمت بخاطر می‌آورد. آن روزی را که پس از انجام مراسمی او را هل داده و به دریا انداختند. و بدین ترتیب او با سر و صدا به درون آب افتاده، در آن فرو رفت و آغشته به دریا شد و اندکی بعد به روشنی احساس نمود که دریا یعنی چه وعاشق آن شد.

کشتی را سالیانی پیش ساخته بودند. آنرا فنلاندی‌ها قبل از جنگ جهانی دوم ساخته بودند. اما در حین جنگ بدست آلمانی‌ها افتاد و آنها کشتی را مبدل به بیمارستان شناور کردند، پس از پایان پیروزمندان جنگ، روسها خیلی راحت و آسان آنرا به مالکیت خود در آوردند و آنرا تبدیل به یک کشتی توریستی کردند تا در دریای سیاه توریست‌های خارجی را حمل و نقل کنند. زیرا کشتی از اول بسیار مجلل ساخته شده بود. اما با گذشت زمان بتدریج نیاز به تعمیر و

مرمت پیدا کرد و سپس بارها و بارها بازسازی شد چنانکه از شکل و ساختار اولیه‌اش تقریباً چیزی برجای نمانده بود. با این همه یک چیز، فقط و فقط یک چیز در آن محفوظ مانده بود، و آن تصویر چوبی و رنگی دو نفری بود که بر روی دیوار مقابل رستوران سالن رقصی که در مرکز عرشه دوم کشتی قرار داشت نقش بسته بودند. و اینها تنها و مهمترین چیزهایی بودند که کشتی را با گذشته‌اش، با تولدش ربط می‌دادند. در آغاز اینجا تصاویر چوبی زیادی بوده که با متن ساگان‌های ایسلندی خلق شده بودند. اما با مرور زمان کم کم از بین رفته بودند ولی این دو تصویر باقیمانده بودند و با قدمشان تعجب و شگفتی مردم و کشتی را برانگیخته بودند و روزی از روزها کشتی بطور غیر منتظره‌ای رمز دوام طولانی تصویرها را کشف کرده بود. یکی از این تصویرها به اریک بلوند (موبور) تعلق داشت که یک وایکینگ واقعی، یک دریانورد واقعی، یک رهبر واقعی و یک راهزن و فاتح واقعی بود. تصویر دوم تصویر زنی، نه در حقیقت تصویر یک دوشیزه مو طلایی با چشمانی آبی آبی بود. او چهره‌ای بی‌نهایت زیبا داشت و با چشمان فریفته خود به اریک خیره شده بود. از اول اریک نسبت به او بی تفاوت بود. ولی بعدها بتدریج هراز چند گاهی نگاه هوس آلودش را متوجه دختر مو طلایی می‌کرد. اما سرانجام دلباخته و شیفته او شد. در مدت زندگی واقعی‌اش او هرگز درباره عشق فکر نکرده بود. چون با کارها و امور مهمتر از آن مشغول بود. اما حال که او مبدل به یک تصویر چوبی شده، اریک موبور رفته رفته به این نتیجه می‌رسد که غارتگری‌ها، در هم نوردیدن دریاهای بیکران، کشف خشکی‌ها و قاره‌های جدید، هیچ ارزشی ندارند. مطلقاً هیچ هستند در مقایسه با احساسی که متأسفانه در زندگی واقعی‌اش آنرا حس نکرده، حتی به ذهنش هم نرسیده که یک چنین چیز جاودانه‌ای وجود خارجی دارد. در حالیکه معلوم می‌شود که وجود داشته. بزرگ و عمیق و رسیدن به آن سخت و مشکل ولی حقیقتاً برای یک مرد عزت و غرور آفرین است. اما برای نیل به آن نیرو و قدرت لازم بود. آنهم نیرویی از نوع دیگر. و بدین ترتیب سال‌های متمادی تصویر اریک موبور با عشقی که رفته رفته ژرفتر و ژرفتر می‌شد دختر زرین گیسو را دوست می‌داشت. اما عشق تصویر دختر زرین گیسو عمیق‌تر نمی‌شد زیرا او از آغاز با عشقی بسیار عمیق تصویر اریک موبور را دوست می‌داشت. همین احساس غیر معمولی و بی‌حد و مرز باعث گردیده بود تا کشتی سرانجام متوجه شود که از ساختار اولیه‌اش فقط همین دو تا تصویر باقی مانده.

در این لحظه تصاویر چوبی، درد کشتی را هم احساس کردند و معجزه‌ای رخ داد، بر لبان چوبی اریک موبور که از اولین روز بوجود آمدنش ساکت و بی-حرکت بود بطور ناگهانی جنبشی نمایان گشت و لبخندی بر آنها ظاهر شد. «او از کشتی دلجویی کرد و از میان لبان متحرک چوبی او حباب‌های هوا بالا آمد»، آهای ساده مباش، ما هم وجود خواهیم داشت. برای همیشه و باز هم موجودیتی بشکل دیگر «کشتی گفته‌های او را درک نکرد، تصویر اریک موبور در طی دوران واقعی موجودیتش هرگز با فلسفه کاری نداشت و کلاً دوست نداشت تا در مورد افکار تجربیدی مجازی بیاندیشد، ولی از زمانی که تبدیل به تصویر چوبی شده بود، فقط به همین گونه افکار پرداخته بود. او رازی اسرار آمیز را برای کشتی فاش ساخت و آن راز این بود: درست است که در طی زمان، آنها بطور حتم متلاشی و محو خواهند شد در واقع ماده‌ای که از آن ساخته شده‌اند متلاشی و نابود خواهد شد، اما آن احساس والا، آن عشق بزرگ که او و دختر زرین گیسو نسبت به یکدیگر می‌ورزند، بطور یقین باقی خواهد ماند. زیرا آن ماده نیست تا بتواند متلاشی گردد. بنابراین خواهد ماند، به موجودیتش ادامه داده با آبهای دریا مخلوط خواهد شد. و چون این احساس بطرز وحشتناکی عمیق و بی اندازه بزرگ است، آب دریا از آن اشباع خواهد شد. هنگامیکه قسمتی از آبهای شامل آن عشق به سطح دریا راه پیدا کند، تبخیر شده به هوا خواهد رفت و در آنجا با ابرها مخلوط می‌شود و زمانی که این ابرها بصورت باران بزمین بریزند جذب خاک شده با آن هم بستر می‌شوند و هنگامیکه در این قطعه زمین گیاهی بروید...» بطور مختصر برلبان اریک موبور بار دیگر لبخندی ظاهر شد و از میان آنها حباب‌های هوا خارج و به سوی بالا رفتند «به یک کلام، دوست عزیزم کشتی، ناراحت نباش، چون موجودیت ابدی ما همین الان دارد شروع می‌شود. بزودی، هم اکنون گردش دوره‌ای و ابدی عشق بزرگ ما آغاز خواهد شد، و به همه آنهایی که با آن تماس پیدا کنند سرایت خواهد کرد».

کشتی از این فکر که انهدامش آغاز یک چیز تازه و بزرگ خواهد شد نفسی عمیق کشید که از آن ابرهای غول آسای هوا به سوی بالا رها شد.

و کشتی تحت تأثیر این افکار، آرامش خود را باز یافته و راحت، بدون دست-پاچگی خود را با قعر دریا وفق داد.

این احساس غیر معمولی و بی‌نهایت عمیق و بزرگ، تکه‌های شکننده چوب را همچون نیرومندترین چسب سحر آمیز به یکدیگر میخکوب نموده و نگذاشته بود تا آنها چاک بردارند، بشکنند و مکدر گردند. و بدین ترتیب تصاویر با همان جذابیت و تازگی اولیه‌شان حفظ شده بودند و کشتی با خود فکر می‌کرد که این درحالی است که تعداد بی‌شماری از اجزای ساخته شده از فلز آبدیده کشتی که به بهترین وجه و بطور قابل اطمینانی بهم دیگر جوشکاری شده بودند در برابر بازی‌های بوالهوسانه و خودکام زمانه سر تسلیم فرود آورده، زنگ زده، فرسوده شده و از بین رفته‌اند.

افکار دلنشین کشتی متوقف شد، زیرا آبی که در انبار و بخش پائینی کشتی

رویایی دیدنی و رویایی.

ترجمه ا. گرمانیک

و نغمه غم انگیز مادرانه
روزهای کودکی ام را یادآور شد
بوسه های مادرم را احساس کردم
آه افسوس که رویا بود.

مرا در سینه آرزوهایش جای داد،
چشمان گریانم را پاک کرد،
لیک اشکهایم روان بود و روان،
آه، چرا، چرا رویا بود؟

آخرین وداع
سوار بر اسب شدم
و راهی مسکو،
حتی اشکهای مادر ندیدم
تند و تیز تاختم.

به گرامی مادرم گفتم،
که باید اشکهایش را پاک کند؟
گفت: در انتظارت خواهم ماند
تا پیش من باز گردی.

لیک روزها و سالیان دراز
می آیند و سپری می شوند.
اشکهای مادرم دریا شدند و
یک روز خوش ندیدند.

غازوس آقایان (۱۹۱۱-۱۸۴۰م.)

ترجمه ا. گرمانیک

برای آینده

در میان ما زبانزدی هست که «آنکه درخت گردو می کارد، میوه آن را نمی خورد»، زیرا به ثمر نشستن آن سالها طول می کشد.
عمو کاسی عادت داشت هر سال درخت گردو بکارد و تعداد زیادی نهال داشت
و همین نهال ها را در حاشیه باغها می کاشت.
کاراپت همسایه عمو کاسی که جوانی کوتاه بین و کاهل بود به پیرمرد می خندید و می گفت:

-ای پیرمرد، چرا زجر می کنی، یک پایت لب گور است، تو که میوه آن را
نخواهی خورد، پس برای چه کسی این درختها را می کاری؟
عمو کاسی در جواب گفت:
-ای کاراپت، برای تو می کارم، برای تو و امثال تو تا از میوه های آن بخورید
و برایم طلب آمرزش کنید.

آزادی
ایزد آزاد از آن روز
که خواست بدمد نفسی،
به کالبد خاکیم
حیات و وجود بخشد،
من کودکی بی زبان
دست خود را دراز کردم
و با بازوان ناتوانم
آزادی را در آغوش کشیدم.

تا شامگاهان، بی تاب،
در گهواره خزیده،
می زیستم ناآرام،
می گسستم خواب مادرم
از او مدام می خواستم
دستانم را برهاند.
از آن روز من پیمان بستم
آزادی را دوست بدارم.

آنگاه که بندهای الکن زبانم
آزاد شد و باز شد
و پدر و مادر عزیزم
مسرور و شادمان شدند
نخست سخنی که گفتم
نه پدر بود، نه مادر و نه چیزی دیگر
از زبان کودکانه ام
جهید بیرون کلمه آزادی.

سمبات شاه عزیز (۱۹۰۷-۱۸۴۱)

ترجمه ا. گرمانیک

رویا

نغمه ای دلنواز شنیدم
گوی مادرم بود
پرتویی از شادی درخشیدن گرفت
آه، افسوس که رویا بود.
در آنجا از چشمه ساران
گوی دُرّ و مروارید می بارید
پاک و روشن چون بلور

Լույս են տեսել

Էդիկ Բաղդասարյանի նոր գրքերը

-ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը 10 ՀԱՏՈՐՈՎ

-ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը 7 հատորով

-دوستی دیرینه ایرانیان و ارمنیان (Պարսկերեն) –(Պարսկերեն)

-ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը`

(պարսկերեն) 2 ՀԱՏՈՐՈՎ Եւ ԴՈՄ Եւ ԵՂԸ – جلد اول و دوم تاریخ ارمنیان ایران

-Աղվանք, Աղբբեջան, Ոճրագործություն եւ Ծավալապաշտություն

(Պարսկերեն) اران، آذربایجان، جنایت و توسعه طلبی

-Հայ Գրականության Պատմություն 3 հատորով(Պարսկերեն) جلد ۳ تاریخ ادبیات ارمنی در

-Հայկական հարցը, հնագույն շրջանից մինչև մեր օրերը, 2 հատորով (Հայերեն)

-Շահնամեն եւ հայկական աղբբությունները(Պարսկերեն) شاهنامه و منابع ارمنی

-Կոմիտասը եւ Հայ դասական երաժշտության ձևավորումը (Պարսկերեն)

کومیتاس و شکل گیری موسیقی کلاسیک ارمنی

-Գիքորը, անգլերեն, 2014, اثر هوانس تومانیان برگردان انگلیسی، تورونتو، 2014

-Հողվածների ժողովածու, Հատեր Ա,Բ- Պարսկերեն

گزیده مقاله های فارسی ادیک باغدادساریان، جلد ۱ و ۲، تورونتو، 2014

-Հողվածների ժողովածու, Հատեր Գ, Հայերեն

گزیده مقاله های ارمنی ادیک باغدادساریان، جلد سوم، تورونتو، 2014

-Հայ գրականության ընտրանի (Անգլերեն եւ պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

گزیده نثر و نظم ادبیات ارمنی، برگردان فارسی و انگلیسی – ادیک باغدادساریان، تورونتو 2014

-Ակնարկ Պարսկերենի Ուղղագրության, (Պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

نگاهی بر شیوه نگارش فارسی – ادیک باغدادساریان، تورونتو 2014

-Թարգմանության մասին (Պարսկերեն), Տորոնտո, 2014

نگاهی بر فن ترجمه، فارسی – ادیک باغدادساریان، تورونتو 2014

-Հայոց ցեղասպանության Պատմություն, (Պարսկերեն), Տորոնտո, 2014

تاریخ نژادکشی ارمنیان، فارسی – ادیک باغدادساریان، تورونتو 2014

-Հայկական Հարցի Մանիֆեստ , Տորոնտո 2014

-Իրանահայ Համայնքի Ամբողջական Համառոտ Պատմություն, 2 հատորով, հատոր 1 եւ 2, Տորոնտո, 2015:

-Անանիա Շիրակացի, Մաթեմատիկա, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Anania Shirakatsi, Mathematics, translated into Persian by Edic Baghdasarian, Toronto, 2015.

آنانیا شیراکاتسی دانشمند سده ۷ میلادی، ریاضیات، ترجمه ادیک باغدادساریان، تورونتو 1394.

-Անանիա Շիրակացի, Տիեզերագիտություն, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Anania Shirakatsi, Cosmography, translated into Persian by Edic Baghdasarian, Toronto, 2015.

آنانیا شیراکاتسی دانشمند سده ۷ میلادی، کیهانشناسی، ترجمه ادیک باغدادساریان، تورونتو 1394.

-History of Mathematics in Armenia, in English, by Edic Baghdasarian (Ed. Germanic), Toronto, 2015

Մաթեմատիկական Հայաստանում (Անգլերեն), աշխատասիրեց Էդիկ Բաղդասարյանը (Էդ. Գերմանիկ), Տորոնտո, 2015

-Դավադրությունը Հայ Ժողովրդի Պատմության մեջ, Տորոնտո, Կանադա, 2016

-The Armenian Question Manifesto (in English) Toronto 2016

Edic Baghdasarian, The History of the Armenians in Iran, Two volumes, Vol. 1-2, in English, Toronto, 2016.

-Aran, Azerbaijan, Crime and expansionism, Toronto, 2016

خانواده ارمنی در درازنای تاریخ، تورونتو 2016، Rep. of Ararat, in Persian

Հայկական ընտանիք, պատմա-ազգագրական ակնարկ, Տորոնտո, 2016, The Armenian Family throughout the history,

Toronto, 2016, 2016, خانواده ارمنی در درازنای تاریخ، تورونتو 2016